

**Zpráva o stavu romské menšiny
v České republice
za rok 2016**

Úřad vlády České republiky

Sekce pro lidská práva

Oddělení kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny
a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny

Praha 2017

OBSAH	Str.
OBSAH	1
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	2
ÚVOD	3
1. INFORMACE O ROMSKÉ NÁRODNOSTNÍ MENŠINĚ V ČR.....	4
2. INSTITUCIONÁLNÍ ZABEZPEČENÍ ROMSKÉ INTEGRACE.....	7
2.1 FINANCOVÁNÍ ROMSKÉ INTEGRACE	7
2.2 RADA VLÁDY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÉ MENŠINY	8
2.2.1 Činnost Rady vlády pro záležitosti romské menšiny	8
2.2.2 Kancelář Rady (Národní kontaktní místo pro integraci Romů)	8
2.2.3 Krajszí koordinátoři pro záležitosti romské menšiny.....	10
2.2.4 Romští poradci obcí s rozšířenou působností	12
2.3 RADA VLÁDY PRO NÁRODNOSTNÍ MENŠINY	13
2.3.1 Činnost Rady vlády pro národnostní menšiny	13
2.3.2 Výbory pro národnostní menšiny na krajích a obcích	14
2.4 AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ	16
2.4.1 Činnost Odboru pro sociální začleňování	16
2.4.2 Působení Odboru pro sociální začleňování v lokalitách	17
3. KLÍČOVÉ OBLASTI ROMSKÉ INTEGRACE.....	18
3.1 KULTURA A JAZYK.....	19
3.1.1 Muzeum romské kultury	19
3.1.2 Správa pietních míst romského holocaustu	20
3.1.3 Výuka romského jazyka.....	24
3.1.4 Světový romský festival Khamoro 2016.....	24
3.1.5 Romská kultura na regionální úrovni	24
3.2 VZDĚLÁVÁNÍ.....	27
3.2.1 Předškolní vzdělávání	28
3.2.2 Základní vzdělávání.....	30
3.2.3 Sekundární a terciární vzdělávání	34
3.3 ZAMĚSTNANOST.....	35
3.4 BYDLENÍ.....	36
3.5 ZDRAVÍ.....	37
3.6 BEZPEČNOST	40
4. MEZINÁRODNÍ AKTIVITY V OBLASTI ROMSKÉ INTEGRACE.....	42
4.1 EVROPSKÁ UNIE.....	42
4.2 RADA EVROPY	43
4.3 ORGANIZACE PRO BEZPEČNOST A SPOLUPRÁCI V EVROPĚ.....	44
ZÁVĚR A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ ZA ROK 2016.....	46
SEZNAM PODKLADŮ	50
PŘÍLOHA Č. 1 – FINANCOVÁNÍ INTEGRACE ROMŮ ZE STÁTNÍHO ROZPOČTU.....	52
P.1 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	52
P.2 Ministerstvo kultury	54
P.3 Úřad vlády ČR	57

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

APK	Asistent prevence kriminality
ASZ	Agentura pro sociální začleňování
CAHROM	Ad hoc výbor Rady Evropy pro záležitosti Romů
CPRSI	Kontaktní místo pro Romy a Sinti
ČR	Česká republika
ČŠI	Česká školní inspekce
DG	Generální ředitelství
ERIAC	Evropský romský institut pro umění a kulturu
ERTF	Evropské fórum Romů a Travelerů
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
FRA	Agentura Evropské unie pro základní práva
IROP	Integrovaný regionální operační program
KPSVL	Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám
MK	Ministerstvo kultury
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MRK	Muzeum romské kultury
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
NNO	Nestátní nezisková organizace
NPMK	Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského
NRCP	Národní kontaktní místo pro integraci Romů
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
ODIHR	Úřad pro demokratické instituce a lidská práva
OP VVV	Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání
OP Z	Operační program Zaměstnanost
ORP	Obec s rozšířenou působností
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
RVP ZV LMP	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání žáků s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením
RVP ZV UV	Rámcový vzdělávací program RVP ZV se sníženými nároky na výstupy ze vzdělávání z důvodu mentálního postižení
RVP ZŠS	Rámcový vzdělávací program pro vzdělávání žáků v základní škole speciální
SRI	Strategie romské integrace do roku 2020
SŠ	Střední škola
SVL	Sociálně vyloučená lokalita
ÚP ČR	Úřad práce České republiky
ÚV ČR	Úřad vlády ČR
VOŠ	Vyšší odborná škola
VŠ	Vysoká škola
ZŠ	Základní škola

ÚVOD

Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016 (dále jen „Zpráva“) je vypracována na základě usnesení vlády ze dne 7. července 2016 č. 622 ke Zprávě o stavu romské menšiny v České republice za rok 2015. Cílem materiálu je vyhodnotit situaci Romů v důležitých oblastech jejich života a pokrok v naplňování politiky romské integrace na národní, krajské a lokální úrovni. Zpráva reflektuje také legislativní a institucionální změny i jejich dopady na situaci Romů. Identifikuje dílčí úspěchy i neúspěchy integračních opatření, představuje příklady dobré praxe a upozorňuje na rizika, která mohou vést do budoucna ke zhoršení situace romské menšiny v ČR.

Zpráva vychází z podkladů, které pro její zpracování poskytly jednotlivé resorty k naplňování usnesení souvisejících s romskou integrací. Významným zdrojem informací byly výzkumné zprávy a studie, které obsahují nové statistické údaje a poznatky k situaci Romů v ČR. Velkým přínosem byly i informace krajských hejtmanů a primátorky hlavního města Prahy poskytnuté ve formě Zprávy o stavu romské menšiny v kraji za rok 2016, které byly v jednotlivých krajích připravovány koordinátory pro záležitosti romské menšiny ve spolupráci s romskými poradci. Neméně důležitým zdrojem byly také informace, které ke své činnosti poskytly nestátní neziskové organizace (dále jen „NNO“) působící v oblasti romské integrace.

Zpráva v první kapitole představuje Romy jakožto významnou národnostní menšinu v ČR. Ve druhé kapitole Zpráva pojednává o strukturách řízení a o aktivitách institucí zapojených do realizace politiky romské integrace, včetně jejího financování ze státního rozpočtu. Třetí kapitola analyzuje situaci romské menšiny v klíčových oblastech života: kultuře, vzdělání, zaměstnanosti, bydlení, zdraví a bezpečnosti. Závěrem jsou shrnuty hlavní zjištění za rok 2016. V příloze Zprávy jsou podrobněji vysvětleny jednotlivé kapitoly státního rozpočtu, včetně tabulek podpořených projektů z dotačních programů podporujících integraci Romů.

Cílem Zprávy je podat objektivní a nezkreslené informace o stavu romské národnostní menšiny a činnostech české vlády, krajů, obcí a občanské společnosti směřujících ke zlepšení postavení a emancipaci této menšiny, která je integrální součástí české společnosti.

1. INFORMACE O ROMSKÉ NÁRODNOSTNÍ MENŠINĚ V ČR

Romové jsou nejpočetnější národnostní menšinou žijící v ČR. Na základě kvalifikovaných odhadů koordinátorů pro záležitosti romské menšiny žilo v roce 2016 na území ČR **245 800** Romů, což představuje **2,3 %** z celkové populace ČR.¹ V předchozí Zprávě za rok 2015 byl uveden počet 226 300. Meziroční zvýšení tohoto údaje nelze interpretovat jako populační růst, nýbrž jen jako zpřesnění metodologických postupů.

Pro možnost srovnání: na základě odhadů Zvláštního zástupce pro romské otázky Rady Evropy z července roku 2012 žije v Evropě okolo 11 mil. Romů, z toho 6 mil. v EU. Vyšší podíl zastoupení Romů ve společnosti než ČR má v rámci EU Bulharsko (9,9 %), Slovensko (9 %), Rumunsko (8,6 %) a Maďarsko (7,5 %). Jak je znázorněno v tabulce níže, nejvíce Romů v rámci ČR žilo v roce 2015 v Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Důležité je upozornit, že se jedná o kvalifikované odhady pořízené koordinátory pro romské záležitosti a romskými poradci na základě konkrétních znalostí prostředí a souvislostí a na základě definice: *za Roma považujeme takového jedince, který se za Roma sám považuje, aniž by se nutně k této příslušnosti za všech okolností (např. při sčítání lidu) hlásil, a/nebo je za Roma považován významnou částí svého okolí na základě skutečných či domnělých (antropologických, kulturních nebo sociálních) indikátorů.*

Tab. č. 1: Počet Romů v jednotlivých krajích v roce 2016 dle kvalifikovaného odhadu koordinátorů pro záležitosti romské menšiny

kraj	kvalifikovaný odhad počtu Romů	odhad sociálně vyloučených Romů
hl. město Praha	17 000	20 %
Jihočeský	7 400	40 %
Jihomoravský	21 000	40 %
Karlovarský	13 800	50 %
Královéhradecký	9 600	40 %
Liberecký	15 700	40 %
Moravskoslezský	32 600	70 %
Olomoucký	13 000	60 %
Pardubický	11 500	30 %
Plzeňský	13 000	50 %
Středočeský	15 100	50 %
Ústecký	68 500	60 %
Vysočina	5 100	50 %
Zlínský	2 500	30 %
celkem	245 800	50 %

Pozn.: Uváděná data jsou zaokrouhlená na celé stovky, resp. na celé desítky procent.

Problém, který znesnadňuje sběr dat nejen o počtu, ale téměř všech dat o Romech, je vysoká migrace sociálně vyloučených Romů za dostupnějším bydlením. Některé romské rodiny změni bydliště během roku i několikrát. Na základě zpráv od koordinátorů má však migrace romských rodin spíše intraregionální charakter, čili migrují v rámci spádového území obce s rozšířenou působností (dále jen „ORP“) nebo kraje.

Při značném zjednodušení lze z hlediska socio-ekonomického postavení Romů ve společnosti rozlišit dvě skupiny. Na základě odhadů zhruba polovinu Romů žijících v ČR představují Romové, kteří jsou **integrováni do společnosti**. Druhou polovinu pak představují Romové, kteří jsou **sociálně vyloučení nebo jsou sociálním vyloučením ohroženi**. Ti jsou marginalizováni a vytěsňováni na okraj společnosti. Naopak Romové, kteří jsou začleněni do společnosti, představují romskou střední třídu a inteligenci. Přestože jsou vzdělaní, úspěšní v zaměstnání, jejich příjmy jsou dostatečné a nemají dluhy, čelí řada z nich jen na základě toho, že jsou Romové, předsudkům, nesnášenlivosti a diskriminaci

¹ ČR měla k 31. prosinci 2016 10 578 820 obyvatel., viz www.czso.cz.

ze strany části většinové společnosti, stejně jako Romové žijící v podmínkách sociálního vyloučení.

Sociální vyloučení Romů je proces, během něhož jsou jednotliví Romové, romské rodiny či celé skupiny Romů vytěsňovány na okraj společnosti a je jim ztížen či omezen přístup ke zdrojům a příležitostem, které jsou běžně dostupné ostatním členům společnosti. V důsledku velmi omezeného přístupu na trh s byty, v kombinaci s příjmy na hranici životního minima a vysokým zadlužením, se celé romské rodiny stěhovaly za levnějším a přístupnějším bydlením, které nalézaly většinou v ubytovnách nebo v domech situovaných často na periferiích měst či krajů. V minulých letech navíc nezdávka docházelo k řízenému sestěhovávání Romů do určitých lokalit. Vznikl tak problém **sociálně vyloučených lokalit** (dále jen „SVL“). Je důležité mít na paměti, že ne všichni sociálně vyloučení Romové žijí v SVL a že v SVL nežijí pouze Romové.

Podle poslední celorepublikové studie, **Analýzy sociálně vyloučených lokalit v ČR²**, bylo v ČR v roce 2014 celkem 606 SVL, v nichž žilo 95 000 až 115 000 obyvatel. Nejvíce SVL se nacházelo v krajích Karlovarském, Ústeckém, Olomouckém a Moravskoslezském a na periferiích krajů. Obyvateli SVL jsou převážně Romové, ale vyskytují se i SVL, kde Romové tvoří menšinu jejich obyvatel, zejména na severní Moravě. Trendem je, že v SVL přibývá neromů, především tedy osob nezaměstnaných a zadlužených s nízkým vzděláním, ale také seniorů.

Většina obyvatel ČR dlouhodobě vyjadřuje negativní postoje vůči Romům. Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR každoročně v měsíci březnu v rámci pravidelných šetření Naše společnost zkoumá vztah veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v České republice.³ Na otázku: „Jak byste pomoci této škály označil svůj vztah ke skupinám obyvatelstva žijícím na území České republiky?“ mohli respondenti odpovídat „1 = velmi sympatičtí, 2 = spíše sympatičtí, 3 = ani sympatičtí, ani nesympatičtí, 4 = spíše nesympatičtí, 5 = velmi nesympatičtí“. Průměrnou hodnotou odpovědí bylo v roce 2013 4,24, v roce 2014 4,21, v roce 2015 4,30, v roce 2016 4,26 a v roce 2017 4,15.

Z tabulky níže je patrné, že od roku 2013 nedošlo k signifikantní změně vnímání romské menšiny, hodnoty jsou víceméně stejné a potvrzují, že Romové byli nejvíce nesympaticky vnímanou minoritou žijící v ČR. V roce 2017 se národností skupinou s největšími antipatiemi stali Arabové.

Ačkoliv se jedná o úkol dlouhodobý, dosud se nepodařilo vládě zlepšit vnímání romské menšiny mezi obyvateli ČR.

² Dostupná na webových stránkách MPSV, <http://www.esfcr.cz/07-13/oplzz/analiza-socialne-vyloucenych-lokalit-v-cr-1>.

³ Tisková zpráva z výzkumu k dispozici zde: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4284/f9/ov170425.pdf.

Tab. č. 2: Vztah k národnostním skupinám žijícím v ČR – vývoj v čase

	III/2013	III/2014	II/2015	III/2016	III/2017
Češi	1,69	1,58	1,59	1,66	1,75
Slováci	1,79	1,72	1,76	1,88	1,91
Poláci	2,47	2,40	2,47	2,61	2,59
Řekové	2,72	2,58	2,72	2,88	2,74
Židé	2,80	2,67	2,83	2,91	2,86
Maďaři	2,96	2,80	2,88	2,93	2,86
Němci	2,87	2,83	2,82	2,87	2,89
Bulhaři	2,98	2,88	2,95	2,98	2,93
Vietnamci	3,26	3,09	3,11	2,96	2,97
Rusové	3,11	3,27	3,31	3,18	3,16
Srbové	3,16	3,07	3,19	3,21	3,20
Čiňané	3,35	3,28	3,25	3,27	3,27
Ukrajinci	3,57	3,36	3,44	3,26	3,30
Rumuni	3,60	3,56	3,55	3,59	3,52
Albánci	3,66	3,65	3,74	3,86	3,80
Romové	4,24	4,21	4,30	4,26	4,15
Arabové	-	3,79	4,02	4,20	4,19

Zdroj: tabulka převzata z tiskové zprávy CVVM „Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2017“

2. INSTITUCIONÁLNÍ ZABEZPEČENÍ ROMSKÉ INTEGRACE

2.1 FINANCOVÁNÍ ROMSKÉ INTEGRACE

Odpověď na otázku, kolik finančních prostředků celkem bylo využito ve prospěch romské menšiny, je velmi obtížný úkol, a proto ani není ambicí této Zprávy. Takový úkol totiž naráží na dvě jen stěží překonatelné překážky. První překážkou je fakt, že romská integrace je komplexním procesem, který se odehrává na několika úrovních (mezinárodní, EU, státní, krajské a lokální). Navíc v rámci každé této úrovně dochází k financování z více zdrojů, tedy k víceúrovňovému financování. Vedle veřejných institucí se na financování romské integrace podílí i soukromé organizace, zejména NNO, a církve. Druhou překážkou je v důsledku absence etnických dat nemožnost určení, jaký efekt měla daná aktivita či politika na cílovou skupinu a kolik prostředků bylo zacíleno přímo na integraci či sociální začleňování příslušníků romské menšiny. Tato Zpráva má tak ambici informovat pouze o finančních prostředcích vynaložených přímo na romskou integraci ze státního rozpočtu.

Vláda ČR každoročně vyčleňuje ze státního rozpočtu finanční prostředky určené přímo na podporu romské integrace, a to formou: dotací, aktivit Kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a výdajů na činnost Muzea Romské kultury. V roce 2016 takto vynaložený objem prostředků činil **69.160.476 Kč**, jak je přehledně popsáno v tabulce níže.

Tab. č. 3: Přehled finančních prostředků za rok 2016 použitých ze státního rozpočtu na podporu romské integrace

Kapitoly státního rozpočtu	Rok 2016 (v Kč)
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	
1.Podpora integrace romské komunity	12.872.096
2.Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol, konzervatoří a studentů vyšších odborných škol	7.514.800
3.Podpora vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy	808.700
Ministerstvo kultury	
4. Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin	1.179.000
5. Podpora integrace příslušníků romské menšiny	1.523.000
6. Podpora rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin	3.203.000
7. Oblast profesionálního hudebního umění	1.450.000
8. Podpora rozvoje významných kulturních aktivit církví a náboženských společností	50.000
9. Knihovna 21. století	20.000
10. Činnost Muzea romské kultury v Brně	13.115.766
Úřad vlády ČR – Kancelář Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny	
11. Akce pořádané Kanceláří Rady vlády pro záležitosti romské menšiny	87.052
12. Dotační program Podpora terénní práce	9.196.122
13. Dotační program Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce	11.950.420
14. Dotační program Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	5.235.520
15. Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků	955.000
Celkem	69.160.476

Z tabulky níže je patrné, že finanční prostředky určené přímo na podporu romské menšiny se za poslední roky mírně zvyšují. Oproti roku 2010 se však stále jedná o částku o pětinu nižší. V příloze č. 1 jsou podrobněji vysvětleny jednotlivé kapitoly státního rozpočtu, včetně tabulek podpořených projektů z dotačních programů podporujících integraci Romů.

Tab. č. 4: Srovnání finančních prostředků (v Kč) použitých ze státního rozpočtu na podporu romské integrace v letech 2010-2016

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
MŠMT	17.149.400	21.733.000	23.642.672	16.957.392	18.714.800	18.394.787	21.195.596
MK	17.364.935	19.937.350	16.281.305	17.311.498	18.915.510	20.536.512	20.540.766
MMR	2.894.642	1.403.405	869.000	0	0	0	0
ÚV ČR	49.302.221	41.955.523	35.674.328	28.800.841	28.178.835	27.159.341	27.424.114
Celkem	86.711.198	85.029.278	76.467.305	63.069.731	65.809.145	66.951.840	69.310.476

2.2 RADA VLÁDY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÉ MENŠINY

2.2.1 Činnost Rady vlády pro záležitosti romské menšiny

Rada vlády pro záležitosti romské menšiny je stálým poradním a iniciačním orgánem vlády v oblasti romské integrace. Rada systémově napomáhá integraci Romů do společnosti. Zabezpečuje součinnost resortů odpovědných za realizaci dílčích opatření a plnění úkolů vyplývajících z usnesení vlády a mezinárodních smluv, jimiž je ČR vázána. Soustřeďuje, projednává a předkládá vládě informace, podklady a návrhy pro tvorbu a uplatňování politiky vlády, které se týkají Romů.

V roce 2016 Rada zasedala třikrát, a to dne 23.03.2016, dne 13.06.2016 a dne 01.11.2016. Při Radě vlády pro záležitosti romské menšiny byly jako její poradní orgány ustanoveny **Výbor pro spolupráci se samosprávami, Mediální výbor, Pracovní skupina pro bezpečnost, Pracovní skupina pro odškodnění Romů, Pracovní skupina pro oblast vzdělávání Romů, Pracovní skupina pro zahraniční spolupráci, Pracovní skupina krajských koordinátorů a Pracovní skupina k protiprávním sterilizacím**. Zatímco Mediální výbor a Pracovní skupina pro bezpečnost se v roce 2016 stejně jako v roce 2015 z personálních důvodů nesešly, v roce 2016 z iniciativy Pracovní skupiny pro zahraniční spolupráci a v návaznosti na debatu na zasedání Rady vlády pro záležitosti romské menšiny zahájila činnost Pracovní skupina k protiprávním sterilizacím.

Bližší popis činnosti Rady je uveden ve **Výroční zprávě o činnosti Rady vlády pro záležitosti romské menšiny za rok 2016**.

2.2.2 Kancelář Rady (Národní kontaktní místo pro integraci Romů)

Kancelář Rady vlády pro záležitosti romské menšiny (dále jen „Kancelář Rady“) je odborným pracovištěm pro otázky romské integrace v rámci vlády ČR a pracovištěm pro spolupráci se zástupci občanské společnosti v těchto otázkách. Je také klíčovým aktérem vykonávajícím v rámci institucionálního nastavení státní správy ČR politiku romské integrace, a to na základě pokynů a ve spolupráci s Radou vlády pro záležitosti romské menšiny.

Kancelář Rady je zároveň Národním kontaktním místem pro integraci Romů, a to v návaznosti na oznámení Rady EU (2011/C 258/04) o závěrech Rady k Rámci EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů. Rada EU v něm vyzvala členské státy, aby stanovily vnitrostátní kontaktní místa nebo využívaly již existujících subjektů k zajištění účinného monitorování strategií začleňování Romů a podporovaly výměnu osvědčených postupů a diskuse o fakticky podložených přístupech v oblasti politik začleňování Romů. V reakci na tuto výzvu v říjnu roku 2012 bylo v každém členském státě EU ustanoveno jedno **národní kontaktní místo pro integraci Romů** (dále jen „NRCP“). Vznikla tak síť NRCP, která umožňuje členským státům a Evropské komisi sdílet zkušenosti a odborné znalosti a podporuje nadnárodní spolupráci a výměnu správných postupů. V ČR byl pro výkon činností NRCP určen již existující subjekt, Kancelář rady vlády pro záležitosti romské menšiny.

Rada EU doporučením (2013/C 378/01) o účinných opatřeních v oblasti integrace Romů v členských státech vyzvala tyto státy, aby poskytly NRCP přiměřený mandát a zdroje odpovídající jejich úloze tak, aby mohla účinně koordinovat napříč oddělení monitorování politik pro integraci Romů s ohledem na jejich provádění, a to při respektování rozdělení pravomocí v rámci jednotlivých členských států. Dále také, aby členské státy zapojily svá NRCP do rozhodovacích procesů týkajících se vypracovávání, financování a provádění příslušných politik. NRCP by měla při provádění vnitrostátních strategií a místních akčních plánů pro integraci Romů usnadňovat účast a zapojení romské občanské společnosti. Toto doporučení je dále rozvedeno ve Strategii romské integrace do roku 2020, podle které se NRCP stávají klíčovými spoluaktéry při formulování politik v dané oblasti. NRCP musí mít formální autoritu a pravomoc koordinovat postupy mezi ministerstvy a různými vládními úrovněmi a zajišťovat, aby se otázka začleňování Romů stala součástí všech příslušných veřejných politik. Měla by také přispívat k definování a provádění příslušných politik a být zapojena do strategického plánování, pokud jde o využívání fondů EU.

Strategie romské integrace do roku 2020

Dne 23.02.2015 vláda schválila Strategii romské integrace do roku 2020 (dále jen „SRI“), jejímž hlavním zpracovatelem byla Kancelář Rady, která při jejím zpracování intenzivně spolupracovala s romskou veřejností. Schválení SRI znamenalo významný kvalitativní posun v oblasti integrace romské menšiny v ČR. SRI vytváří rámec pro opatření, která povedou do roku 2020 ke zvrácení negativních trendů ve vývoji situace značné části Romů v ČR v klíčových oblastech kvality života (vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení, zdravotní a sociální), nastartují a urychlí pozitivní změny, které povedou k postupnému odstranění neodůvodněných a nepřijatelných rozdílů mezi situací značné části Romů a většinové části populace, zajistí účinnou ochranu Romů před diskriminací, bezpečné soužití a povzbudí rozvoj romské kultury, jazyka a participaci Romů.

Nezbytným prvkem SRI je její účinný monitorovací mechanismus, který je vyžadován Evropskou komisí a zároveň je předběžnou podmínkou pro čerpání z Evropských strukturálních a investičních fondů (OP VVV a IROP). Kancelář Rady od roku 2015 ve spolupráci s jednotlivými resorty a Evropskou komisí připravovala ***Metodiku pro sledování a vyhodnocování naplňování Strategie romské integrace do roku 2020***, která byla vládou schválena dne 24.10.2016. Metodika stanovuje indikátory naplňování jednotlivých opatření SRI, a v podstatě tak dává vodítko resortům, jak opatření naplňovat.

Národní romská platforma

Na podzim roku 2015 Evropská komise vyhlásila výzvu určenou pro NRCP k podpoře tzv. Národních romských platforem, tj. institucí či fór v jednotlivých členských zemích EU, které zastupují zájmy Romů a v jejichž rámci je rozvíjen dialog mezi většinovou společností a romskou menšinou. Kancelář Rady na tuto výzvu reagovala a uspěla s projektem ***Aktivizace a zmocňování romských aktérů prostřednictvím Národní romské platformy***. Projekt se realizoval v období od května roku 2016 do dubna roku 2017.

Cílem projektu je: a) efektivní kooperace všech relevantních aktérů; b) efektivní koordinace integračních aktivit na regionální a lokální úrovni se zvláštním zřetelem na implementaci a monitorování SRI; c) identifikování relevantních aktérů romské integrace na regionální a místní úrovni a umožnění jejich efektivního zapojení do řešení potřeb a problémů romské menšiny, včetně jejich zapojení do implementace a monitorování SRI; d) zmocňování Romů k proaktivnímu přístupu k řešení záležitostí týkajících se romské menšiny; e) zvyšování povědomí Romů o SRI; f) zviditelňování Oddělení kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a sekretariátu Rady vlády pro národnostní menšiny jako Národního kontaktního místa pro integraci Romů, posílení současné implementační struktury romské integrace.

Dne 03.06.2016 se v Knihovně Václava Havla v Praze uskutečnil Zahajovací seminář projektu. Dne 16.09.2016 v Praze a 23.09.2016 v Olomouci se uskutečnila Školení Romů v oblasti zásad komunitní práce a rozvoje dovedností nutných pro vyjednávání se samosprávou. Školiteli byli Tomáš Tožička a Saša Uhlová. Dne 10.11.2016 v Olomouci, dne 25.11.2016 v Chomutově a dne 08.12.2016 v Písku se uskutečnila Regionální setkání Národní romské platformy. Setkání byla vedena trojicí zkušených facilitátorů ze slovenské organizace Partners for Democratic Change Slovakia. Dne 12.04.2017 se v Praze uskutečnil závěrečný seminář.

Výstupy z projektu jsou publikace ***Doporučení Národní romské platformy pro implementaci Strategie romské integrace do roku 2020⁴*** a brožura ***o činnosti Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a Národního kontaktního místa pro integraci Romů⁵***.

2.2.3 Krajští koordinátoři pro záležitosti romské menšiny

Na úrovni všech 13 krajů a území hlavního města Prahy působili v roce 2016 koordinátoři pro záležitosti romské menšiny. Ti tvoří základní institucionální síť, jejímž prostřednictvím stát komunikuje a prosazuje centrální integrační politiku ve vztahu k romské menšině na úrovni kraje. Prostřednictvím koordinátorů pro romské záležitosti získává stát rovněž významnou zpětnou vazbu a informace o situaci v kraji. Síť těchto pracovníků významně přispívá ke koherentní a koordinované tvorbě a realizaci politik romské integrace na celém území státu. Koordinátoři jsou zapojeni do tvorby strategických materiálů v kraji ve vztahu k romské menšině, pořádají semináře i konference, spolupracují s romskými poradci, s asistenty pedagoga, s terénními sociálními pracovníky při řešení konkrétních aktuálních kauz a dílčích problémů v regionu a podílí se na administraci některých krajských dotačních programů. Zabývají se i přednáškovou a konzultační činností, připomínkováním strategických dokumentů kraje a vlády, popřípadě jednotlivých rezortů. Kromě toho pomáhají vládě monitorovat situaci Romů v kraji a efektivitu realizovaných integračních opatření a tyto informace předávají subjektům na centrální úrovni.

Povinnost zřídit funkci koordinátora vyplývá pro kraje z ustanovení § 6 odst. 7 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „menšinový zákon“), dle kterého krajský úřad řídí a koordinuje ve svém správním obvodu plnění úkolů na úseku státní politiky napomáhající integraci příslušníků romské komunity do společnosti, a ustanovením § 67 odst. 1 písm. f) zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů, dle kterého krajský úřad zřizuje funkci koordinátora pro romské záležitosti. Hlavní město Praha má zcela specifické postavení vyplývající ze zvláštního zákona, nicméně na základě ustanovení § 31 odst. 1 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů, dle kterého orgány hlavního města Prahy vykonávají přenesenou působnost, která je zvláštním zákonem svěřena orgánům krajů, má rovněž povinnost zřídit funkci koordinátora pro romské záležitosti.

S cílem zabezpečit výkon funkce koordinátora pro romské záležitosti s adekvátním pracovním úvazkem poskytuje Úřad vlády ČR krajům (s výjimkou hl. m. Prahy) neinvestiční dotaci z programu Podpora koordinátorů pro romské záležitosti, který je realizován na základě usnesení vlády ze dne 25. července 2001 č. 781 o zřízení funkce koordinátora romských poradců při vyšších územních samosprávních celcích. Na základě usnesení vlády ze dne 14. června 2010 č. 461 pak Úřad vlády každoročně vyčleňuje finanční prostředky pro tento dotační program. Dotace se poskytuje na jednu pracovní pozici, maximálně ve výši 500.000 Kč. Dotace v plné výši se poskytuje na zaměstnance, který činnost koordinátora

⁴ Dostupná zde: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/brozura-aktivizace-a-zmocnovani-romskych-akteru-prostrednictvim-narodni-romske-platformy-155827/>

⁵ Dostupná zde: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/brozura-narodni-kontaktni-misto-pro-integraci-romu-155820/>

vykonává v plném pracovním úvazku bez kumulací s dalšími činnostmi pro krajský úřad, které nemají přímý vztah k náplni jeho práce po celý kalendářní rok. Poměrným způsobem se krátí dotace v případě zkráceného pracovního úvazku nebo v případě kumulování funkce koordinátora pro romské záležitosti s dalšími činnostmi, které nemají přímý vztah k náplni jeho práce. V roce 2016 si o dotaci žádalo všech 13 krajů. Celkem bylo krajům vyplaceno 5.235.520 Kč. Výše dotace vyplacená jednotlivým krajům včetně výše úvazku koordinátora je uvedena v tabulce níže.

Náplň práce jednotlivých koordinátorů se kraj od kraje mírně liší v závislosti na tom, jaký popis pracovní činnosti zadali do žádosti o poskytnutí neinvestiční dotace, avšak podstata a účel jejich činnosti by měla být vždy zachována a vyžadována. Koordinátoři pro záležitosti romské menšiny prosazují a koordinují implementaci a realizaci politiky romské integrace na úrovni kraje. Realizují kontrolu výkonu přenesené působnosti obecním úřadem ORP. Zabývají se metodickou podporou, konzultační činností a koordinací romských poradců, pracovníků veřejných institucí a NNO, které se podílejí na zlepšování situace Romů. Pořádají pro ně konference, semináře a společné aktivity.

V roce 2016 se Kancelář Rady vlády pro záležitosti romské menšiny zaměřila na metodickou podporu koordinátorů při jejich činnosti směrem k obcím s rozšířenou působností, a to zejména co se kontrolní činnosti týče. Kancelář Rady vypracovala 2 metodiky: ***Doporučená pracovní náplň romských poradců, způsob její prezentace a šíření na úroveň obcí*** a ***Výkon kontroly přenesené působnosti ve vztahu k romským poradcům působících na úradech obecních úřadů obcí s rozšířenou působností***.

Tab. č. 5: Zastoupení krajských koordinátorů pro romské záležitosti na krajských úradech v roce 2016

kraj	výše úvazku	výše dotace	délka praxe ve funkci	organizační zařazení	agenda, s níž je funkce kumulována
hl. město Praha	1,0	_____	16 let	odbor sekretariátu radního pro oblast kultury, cestovního ruchu a zahraničních vztahů	bez kumulace
Jihočeský	1,0	500.000 Kč	15 let	odbor sociálních věcí a zdravotnictví	bez kumulace
Jihomoravský	0,6	299.100 Kč	10 let	odbor školství	agenda národnostních menšin
Karlovarský	0,6	300.000 Kč	15 let	odbor sociálních věcí	agenda národnostních menšin a integrace cizinců
Královéhradecký	0,5	242.000 Kč	8 let	odbor sociálních věcí	agenda integrace sociálně vyloučených lokalit, státní integrační program a integrace cizinců, metodika pro sociální kurátory
Liberecký	0,9	450.000 Kč	4 roky	odbor sociálních věcí	agenda národnostních menšin a cizinců
Moravskoslezský	0,9	430.000 Kč	2 roky	odbor sociálních věcí	agenda národnostních menšin
Olomoucký	0,9	440.020 Kč	15 let	odbor sociálních věcí	agenda integrace cizinců a národnostních menšin
Pardubický	0,9	450.000 Kč	0 rok	odbor sociálních věcí	sociální práce
Plzeňský	0,75	261.400 Kč	1 let	odbor sociálních věcí	agenda integrace cizinců

Středočeský	0,9	430.000 Kč	14 let	odbor sociálních věcí	agenda integrace cizinců
Ústecký	1,0	500.000 Kč	2 roky	odbor sociálních věcí	bez kumulace
Vysočina	0,9	434.000 Kč	1 rok	odbor sociálních věcí	agenda registrace poskytovatelů sociálních služeb
Zlínský	1,00	495.000 Kč	13 let	odbor kanceláře hejtmána	bez kumulace

2.2.4 Romští poradci obcí s rozšířenou působností

Na úrovni ORP napomáhají integraci Romů romští poradci, kteří navazují svou činností na působení krajských koordinátorů pro romské záležitosti a prosazují v rámci přenesené působnosti politiku romské integrace ve spádové oblasti.

Ačkoliv je jejich role pro romskou integraci na lokální úrovni klíčová, jejich právní ukotvení není tak jednoznačné, jako v případě krajských koordinátorů. Zatímco totiž zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů, výslovně ukládá krajům povinnost zřizovat funkci koordinátora pro romské záležitosti, zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, nejenže povinnost zřídit funkci romského poradce nestanovuje, ale ani neobsahuje žádné ustanovení týkající se romské integrace. Funkce romského poradce, resp. pracovníka obce pověřeného výkonem agendy integrace příslušníků romské menšiny, tak nachází zákonnou oporu pouze v ustanovení § 6 odst. 8 menšinového zákona, dle kterého obecní úřad obce s rozšířenou působností ve svém správním obvodu plní úkoly napomáhající výkonu práv příslušníků romské komunity a integraci příslušníků romské komunity do společnosti.

Původně byla tato funkce zřízena usnesením vlády ze dne 29. října 1997 č. 687. Tehdy se jednalo o funkci na úrovni okresů, kdy každý ze 73 okresních úřadů dostal za úkol stanovit ve své působnosti funkční místo romského poradce. V souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů ke dni 31.12.2002 mělo dojít k transformaci romských poradců z okresní úrovně na úroveň obcí s rozšířenou působností. Systematický přechod poradců na obce však nikdy nebyl realizován. V důsledku toho i v roce 2016 pokračoval právní stav, kdy obce s rozšířenou působností neměly povinnost zřizovat funkce romského poradce a úkoly vyplývající z menšinového zákona mohly vykonávat jakýmkoliv způsobem. Přitom je žádoucí, aby na lokální úrovni působili romští poradci alespoň v každé ORP.

Celkově v roce 2016 funkci romského poradce (nebo jí obdobné) vykonávalo **221 pracovníků** ve **170** z celkových 205 ORP a ve všech 22 správních obvodech hlavního města Prahy. V 35 ORP funkce nebyla zřízena vůbec. Přehled všech ORP, které zřídily v roce 2016 funkci romského poradce, je znázorněn v tabulce níže. Oproti roku 2015 vzrostl počet romských poradců o 30 a počet ORP, které tuto pozici zřídily, o 17.

Drtivá většina pracovníků vykonává agendu romského poradce v rámci kumulované funkce, jejíž úvazek je zpravidla velmi nízký. V roce 2016 činila průměrná výše úvazku pro výkon této agendy pouze **0,36**. Jen 22 romských poradců mělo úvazek 1,0 pro výkon této agendy. Nejčastěji pracovníci tuto agendu vykonávali na úvazek nižší než poloviční, velmi často se objevovaly úvazky 0,1; 0,05 a v několika případech dokonce 0,01. Je pak legitimní otázkou, na kolik je tato funkce pouze symbolickou a kolik reálné práce v oblasti romské integrace může pracovník ORP vykonat během 8 hodin měsíčně.

Nižší pracovní úvazek v praxi znamená, že se romští poradci nemohou systematicky věnovat své agendě. Navíc, ve většině případů se romští poradci zaměřují pouze na území obce, kde sídlí jejich úřad, a obce I. a II. typu jsou jimi většinou opomíjeny. Krajské koordinátory pro romské záležitosti pak musí suplovat činnost poradců v obcích, kde není výkon této funkce zajištěn. Na druhé straně je nutno vzít do úvahy i existenci ORP, kde žije velmi málo Romů nebo kde Romové nežijí vůbec. Vzhledem k migračním trendům je žádoucí, aby i v těchto ORP působili romští poradci, jejich úvazek však může být nižší než doporučených 0,5.

Nicméně výše uvedené nízké úvazky romských poradců nejsou příklady z těchto ORP, nýbrž z ORP, kde žije významná romská menšina.

Hlavním důvodem, proč ORP funkci romského poradce nezřídí, nebo ji zřídí s velmi nízkým pracovním úvazkem, je podle vyjádření ORP, které zasílají koordinátorům pro záležitosti romské menšiny, nedostatek financí. Zatímco kraje mají možnost požádat o finance z dotačního programu Úřadu vlády ČR Podpora koordinátorů pro romské záležitosti, žádný účelový dotační program určený pro ORP na zajištění funkce romského poradce neexistuje. Nedostatečná výše příspěvku obcím na výkon státní správy jednak nutí obce doplácet na výkon přenesené působnosti ze svých zdrojů, a jednak pečlivě zvažovat rozpočtové priority, mezi něž ve většině případů nepatří funkce romského poradce. Na druhou stranu mají všechny ORP zákonnou povinnost zajistit výkon agendy integrace příslušníků romské menšiny ve svém obvodu.

Tab. č. 6: Přehled ORP se zřízenou funkcí romského poradce

kraj	funkce romského poradce zřízena	počet romských poradců	průměrná výše jejich úvazku	romský poradce s úvazkem 1,0
hl. m. Praha	v 22 z 22 SO	24	0,5	Praha 3, Praha 5, Praha 7 (2x), Praha 14
Jihočeský	v 16 z 17 ORP	16	0,22	Milevsko,
Jihomoravský	v 16 z 21 ORP	16	0,27	Brno
Karlovarský	v 1 z 7 ORP	1	0,1	není
Královéhradecký	v 7 z 16 ORP	11	0,86	Hradec Králové, Náchod, Nový Bydžov, Jaroměř
Liberecký	v 10 z 10 ORP	14	0,42	není
Moravskoslezský	v 17 z 22 ORP	31	0,47	Frydek-Místek, Fulnek, Odry, Opava, Orlová, Ostrava (3 plné úvazky)
Olomoucký	v 11 z 13 ORP	11	0,29	Olomouc
Pardubický	v 14 z 15 ORP	15	0,23	není
Plzeňský	v 12 z 15 ORP	38	0,41	není
Středočeský	ve všech 26 ORP	26	neuvečeno	není
Ústecký	v 1 z 16 ORP	1	1,0	Most
Vysočina	v 14 z 15 ORP	14	0,06	není
Zlínský	v 3 z 12 ORP	3	0,25	není
CELKEM	ve 170 z 205 ORP	221	0,36	22

2.3 RADA VLÁDY PRO NÁRODNOSTNÍ MENŠINY

2.3.1 Činnost Rady vlády pro národnostní menšiny

Rada vlády pro národnostní menšiny je poradním a iniciativním orgánem vlády pro otázky týkající se národnostních menšin a jejich příslušníků. Na rozdíl od Rady vlády pro záležitosti romské menšiny, která je zřízena pouze na základě jejího Statutu, který schvaluje vláda, Rada vlády pro národnostní menšiny je vedle svého Statutu zřízena na základě zákona⁶.

⁶ Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Její zřízení vládou je dáno § 6 odst. 3 tohoto zákona. V § 6 odst. 4 je zakotveno složení Rady, podle kterého členy jsou zástupci národnostních menšin a zástupci orgánů veřejné moci s tím, že nejméně polovinu členů Rady tvoří zástupci národnostních menšin, kteří byli navrženi sdruženími příslušníků národnostních menšin. § 6 odst. 5 je pak vymezena působnost Rady, do které patří a) zajišťovat přípravu opatření vlády, která se týkají práv příslušníků národnostních menšin v ČR; b) vyjadřovat se k návrhům zákonů, k návrhům nařízení vlády a k opatřením týkajícím se práv příslušníků národnostních menšin před jejich předložením vládě; c) připravovat pro vládu souhrnné

Bližší popis činnosti Rady je uveden ve **Výroční zprávě o činnosti Rady vlády pro národnostní menšiny za rok 2016**.

2.3.2 Výbory pro národnostní menšiny na krajích a obcích

Poradní orgány, v nichž jsou zastoupeni zástupci národnostních menšin, vznikají i na úrovni krajů a obcí. Ty jsou zřizovány buď povinně na základě zákona, nebo daleko častěji na základě dobrovolné vůle samosprávných orgánů. Dle zákona povinně vznikají výbory pro národnostní menšiny zastupitelstev krajů či obcí. Dobrovolně jsou pak zřizovány analogicky zaměřené výbory zastupitelstev krajů či obcí nebo komise rad krajů či obcí. Ve většině těchto poradních orgánů má, anebo může mít, romská menšina svého zástupce. Níže uvedená tabulka ve třetím sloupci uvádí takto zastoupené Romy v jednotlivých krajích. V roce 2016 bylo celkem ve výborech nebo komisích kraje či obce zastoupeno **59 Romů**.

Z tabulky je rovněž patrné, že jen **6 Romů** v roce 2016 zastávalo volenou politickou nebo jinou funkci, do níž byli zvoleni ve volbách. Všechny 6 Romů zastávajících politickou funkci v roce 2016 bylo zvoleno ve volbách do **obecních zastupitelstev**, přičemž 1 z nich byl v roce 2016 členem i rady města.

Tab. č. 7 : Zapojení Romů do orgánů krajů a obcí v roce 2016

kraj	Romové zvolení nebo jmenování do politických a dalších funkcí	Romové zastoupeni ve výborech nebo komisích kraje či obce
hl. m. Praha	0	3
Jihočeský	2	1
Jihomoravský	0	6
Karlovarský	0	4
Královéhradecký	1	10
Liberecký	1	4
Moravskoslezský	0	2
Olomoucký	0	11
Pardubický	0	2
Plzeňský	0	1
Středočeský	0	4
Ústecký	2	7
Vysočina	0	0
Zlínský	0	4
celkem	6	59

Zdroj: informace od koordinátorů pro záležitosti romské menšiny

Výbory na úrovni krajů

Podle § 78 odst. 2 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů, **kraj**, v jehož územním obvodu žije podle posledního sčítání lidu **alespoň 5 %** občanů hlásících se k národnosti jiné než české, zřizuje výbor pro národnostní menšiny. Členy tohoto výboru jsou i zástupci národnostních menšin, pokud je deleguje spolek utvořený podle zvláštního zákona; vždy však příslušníci národnostních menšin musí tvořit nejméně polovinu všech členů výboru.

zprávy o národnostní situaci na území ČR; d) připravovat pro vládu nebo pro ministerstva či jiné správní úřady doporučení k zajištění potřeb příslušníků národnostních menšin, zejména v oblastech školství, kultury a médií, používání mateřského jazyka, společenského a kulturního života; e) spolupracovat s orgány územních samosprávných celků při praktickém zabezpečování národnostní politiky státu; f) navrhovat rozdělování finančních prostředků vynakládaných ze státního rozpočtu na podporu aktivit příslušníků národnostních menšin.

Více než 5 % obyvatel se při sčítání lidu 2011 přihlásilo k jiné než české národnosti⁷ v **Karlovarském kraji**, **Moravskoslezském kraji** a **hl. městě Praze**, kde byly dle zákona povinně zřízeny výbory pro národnostní menšiny. V **Jihomoravském**⁸ a **Ústeckém kraji** byl zřízen výbor pro národnostní menšiny nad rámec zákona. V **Pardubickém kraji** byla ustanovena Komise pro integraci romské komunity a dalších etnických skupin, v **Plzeňském kraji** Komise pro národnostní menšiny. V **Libereckém kraji** byla ustanovena Komise pro národnostní menšiny a sociální začleňování. V hl. městě Praze se vedle výboru pro národnostní menšiny samostatně grantovému procesu věnuje i Komise Rady HMP pro udělování grantů v oblasti národnostních menšin a integrace cizinců a Poradní sbor pro záležitosti romské menšiny hl. m. Prahy. V **Královéhradeckém kraji** byla zřízena Komise pro lidská práva. Ve **Zlínském kraji** byla zřízena Komise pro integraci sociálně vyloučených a v kraji **Vysočina** Pracovní skupina poskytovatelů služeb pro národnostní a etnické menšiny, osoby bez přístřeší a oběti trestné činnosti. Je na místě zmínit, že všechny kraje ustanovily funkci Koordinátora pro romské záležitosti (popř. Koordinátora pro národnostní menšiny a romské záležitosti).

Výbory na úrovni obcí (a statutárních měst)

Podle § 117 odst. 3 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, **obec**, v jejímž územním obvodu žije podle posledního sčítání lidu **alespoň 10 %** občanů hlásících se k národnosti jiné než české, zřizuje výbor pro národnostní menšiny. Členy tohoto výboru jsou i zástupci národnostních menšin, pokud je deleguje spolek utvořený podle zvláštního zákona; vždy však příslušníci národnostních menšin musí tvořit nejméně polovinu všech členů výboru.

Více než 10 % obyvatel se při posledním sčítání lidu přihlásilo k jiné než české národnosti⁹ v 70 obcích (z toho v 1 statutárním městě – Karvině), kde by dle zákona měly být povinně zřízeny výbory pro národnostní menšiny, zřízeny byly pouze ve 41 obci z nich. Důvodem je skutečnost, že o zřízení výboru nepožádal zákonem stanovený příslušný spolek. Navíc v 13 obcích byl výbor zřízen dobrovolně (z toho ve 2 statutárních městech – Brně a Chomutově). Celkově tedy byly výbory pro národnostní menšiny zřízeny **v 54 obcích**. V 8 obcích byly zřízeny komise pro národnostní menšiny, resp. komise pro integraci národnostních menšin. Romské menšině se do velké míry věnuje v Hradci Králové Komise pro rodinu a sociální prevenci, v Havířově Pracovní skupina Občané v přechodné krizi a etnické menšiny, v Liberci Rada pro cizince, národnostní menšiny a další etnika, v Mladé Boleslavi Komise pro integraci etnik a národnostních menšin, ve statutárním městě Most Komise sociální a národnostních menšin, v Pardubicích skupina komunitního plánování Cizinci, národnostní a etnické menšiny, v Plzni Komise pro integraci etnických menšin a cizinců, v Prostějově pracovní skupina pro národnostní menšiny a cizince a v Přerově pracovní skupina Osoby ohrožené sociálním vyloučením a Etnické menšiny. Ve statutárních městech Frýdek-Místek, Jablonci nad Nisou, Olomouci, Opavě, Ostravě a Ústí nad Labem je ustanovena pozice poradce (sociálního pracovníka, koordinátora) pro národnostní menšiny (pro romskou menšinu, pro integraci).

⁷ Jde o podíl obyvatel s jinou než českou, moravskou, slezskou národností a jejich kombinacemi.

⁸ Výbor pro národnostní menšiny byl v rámci Jihomoravského kraje ustaven 16.11.2016. Členové výboru byli jmenováni 15.12.2016. Výbor pro národnostní menšiny do konce roku 2016 v tomto kraji tedy nevyvíjel žádnou činnost. Převážnou část roku 2016 v kraji vykonávala obdobné činnosti Rada pro národnostní menšiny Jihomoravského kraje.

⁹ Jde o podíl obyvatel s jinou než českou, moravskou, slezskou národností a jejich kombinacemi.

2.4 AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ

2.4.1 Činnost Odboru pro sociální začleňování

Odbor pro sociální začleňování Sekce pro lidská práva Úřadu vlády ČR (dále jen „ASZ“) efektivně řeší problém sociálního vyloučení, a to ve spolupráci s Radou vlády pro záležitosti romské menšiny, která na činnost ASZ dohlíží prostřednictvím Monitorovacího výboru. Zejména pak vybírá lokality, ve kterých bude ASZ působit. V roce 2016 ASZ působil ve **41 lokalitách** v rámci tzv. **Koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám** (dále jen „KPSVL“). Jedná se o programový mechanismus financování napříč implementací strukturálních fondů EU v programovém období 2014-2020. V praxi to znamená, že lokalita, která je zapojená do tohoto přístupu, má zajištěno čerpání finančních prostředků souběžně ze tří operačních programů (OP Z, OP VVV a IROP).

ASZ realizuje tři velké projekty. Projekt **Systémové zajištění sociálního začleňování** je financovaný z OP Z. V polovině roku 2016 zahájil ASZ realizaci projektu **Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami** financovaného ze zdrojů OP VVV, který se zaměřuje na podporu inkluzivního školství v obcích se SVL a přípravu *Místního plánu inkluze*. Experti ASZ se také plně zapojili do aktivit 33 *Místních akčních plánů vzdělávání*, kde konzultují proinkluzivní opatření při tvorbě strategických rámců a akčních plánů. V oblasti regionálního rozvoje se členové za ASZ účastnili činnosti *Regionálních stálých konferencí* při jednotlivých krajích.

Třetím projektem, který ASZ realizuje, je **Kampaň proti rasismu a násilí z nenávisti**, v rámci které pokračovala činnost mediální kampaně **HateFree Culture**, která si klade za cíl přimět především mladé uživatele internetu (cílová skupina 15-25 let) ke kritické reflexi informací z mediálního prostoru týkajících se xenofobie a vzájemného soužití. Aktivity HateFree Culture se neorientovaly pouze na vyvracení hoaxů a tvorbu mediálních sdělení na sociálních sítích, ale též na aktivity podporující soužití ve veřejném prostoru, a to především pomocí workshopů, veřejných diskusí a zakládání HateFree prostorů (zón) po celé ČR. V roce 2016 byly realizovány aktivity vzdělávání peer/mediátorů na školách se zaměřením na mediaci konfliktů ve škole. Další aktivitou byl sběr a sdílení příkladů dobré praxe na webu dobrepraxe.cz v oblastech: komunitní práce a participace, zaměstnanost, sociální podniky, sociální bydlení, vzdělávání a volný čas, bezpečnost a prevence kriminality, sociální služby, rodinná politika, zdraví, management dluhů a oddlužování, společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek.

V roce 2016 došlo k aktualizaci základního strategického dokumentu pro činnost ASZ, když vláda svým usnesením č. 134 ze dne 17.02.2016 schválila **Strategii boje proti sociálnímu vyloučení na období 2016 až 2020**¹⁰ a svým usnesením č. 1067 ze dne 28.11.2016 **Akční plán Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období let 2016 až 2020**¹¹.

ASZ každoročně předkládá vládě **Výroční zprávu o své činnosti** za předchozí rok. Tento dokument je zdrojem podrobných informací o činnosti ASZ. Dalším zdrojem informací je dokument **Vyhodnocení účinnosti intervencí Agentury pro sociální začleňování od doby jejího vzniku do současnosti a informace o plánované realizaci Individuálních systémových projektů v letech 2016 až 2022**.¹²

¹⁰ Dostupný zde: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/strategie-boje-proti-socialnimu-vyloucení/strategie-boje-proti-socialnimu-vyloucení-2016-2020-finalni-verze/download>

¹¹ Dostupný zde: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/strategie-boje-proti-socialnimu-vyloucení/akcni-plan-strategie-boje-proti-socialnimu-vyloucení/download>

¹² Dostupný zde: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/o-agenture/vyhodnoceni-ucinnosti-intervenci-agentury-od-vzniku-do-soucasnosti/download>

Celkový rozpočet projektu OP Z je 259.998.090 Kč (podíl EU činí 77,56 % a podíl SR činí 22,44 %). V roce 2016 byly vyčerpány finanční prostředky ve výši 34.225.609 Kč. Rozpočet projektu OP VVV je 228.819.380 Kč (podíl EU činí 80,80 % a podíl SR činí 19,20 %). V roce 2016 byly vyčerpány finanční prostředky ve výši 8.598.752 Kč. Rozpočet projektu EHP je ve výši 39.749.999 Kč (podíl EHP činí 80 % a podíl SR činí 20 %). V roce 2016 byly vyčerpány finanční prostředky ve výši 8.553.009 Kč.

ASZ měla v roce 2016 **114 pracovních úvazků**. Z toho bylo 11 úvazků hrazených ze státního rozpočtu, 57 úvazků hrazených z projektu OP Z (personální náklady činili 31.072.607 Kč) a 46 úvazků hrazených z projektu OP VVV (8.001.918 Kč).

2.4.2 Působení Odboru pro sociální začleňování v lokalitách

Jednou z klíčových aktivit ASZ je práce v lokalitách, čili v obcích nebo jejich svazcích. Výběr lokalit pro působení ASZ je pravomocí **Monitorovacího výboru Agentury**, který je zřízen Radou vlády pro záležitosti romské menšiny. Monitorovací výbor zohledňuje stanoviska krajského koordinátora pro záležitosti romské menšiny, případně dalších expertů. Pro spolupráci s ASZ jsou vybírány lokality, na jejichž území se vyskytuje SVL a u nichž je prokázána potřeba intervence ASZ.

V průběhu roku 2016 spolupracovala ASZ v režimu KPSVL s následujícími lokalitami: v **1. vlně** pokračovala spolupráce s 10 lokalitami (Dubí, Chodov, Kadaň, Krnov, Obrnice, Odry, Osoblažsko, Ostrava, Roudnice a Štětí). Ve **2. vlně** pokračovala spolupráce s 15 lokalitami (Bruntál, České Velenice, Frýdlantsko, Jesenicko, Klášterec-Vejprty, Kolín, Litvínov, Moravský Beroun, Poběžovicko, Příbram, Ralsko, Slaný, Velké Hamry, Vrbensko a Žluticko). Do **3. vlny** se zařadily 3 obce (Brno, Děčín a Kraslice). V lednu 2016 zahájila ASZ spolupráci v rámci **4. vlny** s dalšími 9 lokalitami (Chomutov, Liberec, Most, Nový Bor, Postoloprty, Sokolov, Varnsdorf, Vítkov – Budišov a Žďár n. Sázavou). V létě 2016 v 5. vlně byla zahájena spolupráce se 4 lokalitami (Břeclav, Rumburk – Staré Křečany, Tanvald, Vsetín). ASZ obcím nabízí i **individuální spolupráci** v rámci tzv. vzdálené podpory mimo KPSVL. V roce 2016 byla tato forma spolupráce navázána např. s krajským městem Karlovy Vary.

3. KLÍČOVÉ OBLASTI ROMSKÉ INTEGRACE

Tato kapitola se zabývá vývojem situace romské menšiny v klíčových oblastech lidského života. Tyto klíčové oblasti (kultura a jazyk, vzdělávání, zaměstnanost, bydlení, zdraví a bezpečnost) jsou v rámci kapitoly odděleny v jednotlivých kapitolách, v reálném životě však k jejich oddělení nejenže nedochází, ale naopak jsou provázány a navzájem se ovlivňují.

Roma Spirit 2016

V roce 2016 pokračovala již šestým ročníkem tradice udělování cen za zlepšování situace Romů v ČR pod názvem **Roma Spirit 2016** (původně Gypsy Spirit). Ceny jsou slavnostně předávány 10. prosince u příležitosti Mezinárodního dne lidských práv. Ocenění obdrželi v kategorii pro NNO **R-Mosty** zejména za projekt Férové bydlení zajišťující bydlení nejen romským rodinám, v kategorii společnost-firma/zaměstnavatel **Evangelická akademie – Vyšší odborná škola sociální práce a střední odborná škola** za podporu projektů zaměřených na sociální pomoc a podporu romské menšiny, v kategorii osobnost **Ctibor Nečas** za jeho celoživotní vědecký a popularizační přínos v oblasti romistiky, v kategorii média **Richard Samko** – dlouholetý reportér České televize, v kategorii romské kultury pedagogická asistentka **Olga Fečová** za práci s dětmi v rámci souboru Čavorikani Luma.

European Roma Spirit 2016

Ještě delší tradici předávání cen za zlepšování situace Romů než ČR má Slovenská republika. Dne 10.10.2016 se v Bratislavě uskutečnilo vůbec první předávání cen Roma Spirit na evropské úrovni.¹³ Do soutěže přišlo celkem 65 nominací z 23 evropských států. V kategorii média byl oceněn **Zdeněk Ryšavý**. Myšlenkou je, aby vyhlašování cen na evropské úrovni probíhalo každý druhý rok. Příští by se tedy mělo uskutečnit v roce 2018.

Emancipace romských žen

Emancipaci romských žen se i v roce 2016 věnoval projekt s názvem „**JILEHA**“, tedy „Srdcem“, který je realizovaný Slovem 21, z.s. Tento projekt vznikl z dlouholetých členek ženské skupiny Manushe s cílem podpory romských žen v jednotlivých lokalitách. Projekt JIHELA spolupracuje i se slovenskými ženskými organizacemi a je součástí sítě Phenjalipe, která vznikla v roce 2013 pod Radou Evropy v Helsinkách a má za úkol sjednocovat a propojovat romské ženské organizace v Evropě. V rámci projektu bylo založeno celkem **9 ženských skupin po celé ČR**.¹⁴ Ženské skupiny se scházejí dvakrát měsíčně a zabývají se postavením romských žen v rodině a komunitě, posílením sebevědomí a seberepektu, situací romské komunity ve městě, mluví o ženských právech, věnují se také zdravotní osvětě nebo sociálně právním otázkám. Díky projektu měly romské ženy možnost potkávat se s organizacemi, které řeší ženská témata na všech úrovních a zabývají se například domácím násilím, politickou angažovaností nebo otázkou ženského bezdomovectví.

Od září do listopadu roku 2016 každá z lokálních skupin uspořádala jednu akci pro veřejnost, během které bylo téma rovnosti žen a mužů představeno místní komunitě. Jednalo se například o sportovní den, katolickou mši a požehnání romským ženám, výrobu vánoční výzdoby, stánek na kulturní akci pořádané v jejich městě, drakiádu nebo také výstavu fotografií proti genderovým stereotypům a vystoupení v Českém rozhlase. Dne 28.11.2016 se v Praze v prostorách Vily Grébovky konala konference projektu JILEHA s názvem „Proměny v postavení Romek za poslední půlstoletí“, které se účastnilo více než 60 romských žen z celé České republiky. Konference se zabývala například výzkumem sterilizace romských žen, hovořilo se rovněž o romském ženském hnutí na mezinárodní úrovni. Na setkání se představily

¹³ Více na webové prezentaci udílení cen: <http://www.romaspirit.eu/>

¹⁴ Konkrétně ve městech Bruntál, Chomutov, Krupka, Mimoň, Náchod, Ostrava, Praha, Rumburk a Turnov.

aktivní romské ženy, které na úrovni komunit formují ženské skupiny a podporují aktivizaci Romek. Vystoupily také zástupkyně mladé vzdělané generace a diskutovalo se o tom, jaké místo má v jejich životě vzdělání a kariéra a jak to jde dohromady s tradičními hodnotami Romů.

Začátkem roku 2016 vznikla také publikace k projektu JILEHA seznamující čtenáře s konkrétními příběhy žen i zkušenostmi z realizace projektu. Díky projektu JILEHA se dle mnohých účastnic podařilo vzbudit v Romkách zájem o jejich okolí a dostat je z apatie, ve které roky žily. Jsou spokojené samy se sebou a začaly řešit věci, na které si léta netroufily. Projekt by se měl v následujícím roce rozšířit do dalších měst a hlouběji se věnovat násilí na ženách, protože je toto téma pro mnohé z žen aktuální.

3.1 KULTURA A JAZYK

Romská kultura, historie a jazyk dosáhly v posledních letech určitého uznání. Kroky k jejímu zachování a dalšímu rozvoji jsou podnikány prostřednictvím systematické dotační podpory MK, Rady vlády pro národnostní menšiny, ale i krajů a obcí. Romská kultura a jazyk nicméně nejsou většinovou společností dodnes plně přijímány jako plnohodnotná součást kulturního dědictví ČR. Klíčovou institucí je v tomto ohledu Muzeum romské kultury se sídlem v Brně. Významnou součástí romské historie je romský holokaust. Mezi nejvýznamnější tradiční romské kulturní akce patří mezinárodní festival Khamoro v Praze.

Unikátní možnost seznámit se s původní romskou tvorbou nabízí nakladatelství romské literatury KHER¹⁵. To se specializuje na vydávání knih romských autorů a zvyšování povědomí o romské literatuře.

3.1.1 Muzeum romské kultury

Muzeum romské kultury (dále jen „MRK“) bylo založeno v roce 1991 z iniciativy romských intelektuálů jako NNO, od roku 2005 je státní příspěvkovou organizací MK. V evropském kontextu jde o unikátní instituci, která globálně dokumentuje kulturu Romů a Sintů, respektive mnoha různých romských subetnických skupin a komunit.

MRK návštěvníkům nabízí rozsáhlou stálou expozici Příběh Romů/Le Romengero drom, která přibližuje dějiny Romů od jejich předků ve starověké Indii, přes příchod Romů do Evropy v 11. století, až po události druhé světové války a současnost. Během roku 2016 nabídlo MRK přímo v prostorách budovy také tyto přechodné výstavy: do 21.02.2016 výstava dřevěných soch, loutek a dekorativních hraček profesionálního výtvarníka a řezbáře Martina Matěje Holuba ...A možná přijede na koze, od 10.03.2016 do 12.06.2016 výstava fotografií amerického fotografa Chada Evanse Wyatta s názvem Romarising V4, která představovala romské osobnosti ze zemí tzv. Visegrádské čtyřky, od 23.06.2016 do 18.09.2016 výstava Smoky pictures, představující obrazy nizozemského výtvarníka Rona Glasbeeka, jež zachycují život evropských Romů před a během II. světové války, od 06.10.2016 výstava Poklad Romů/Amare Somnaka/Tajemství romského šperku, která prezentuje jak historický šperk, tak také tvorbu současných romských tvůrců.

Výzkumná a dokumentační činnost MRK pokračovala v roce 2016 ve všech mapovaných oblastech romské kultury a historie. Byla úzce navázána na akce pro veřejnost, které MRK v roce 2016 připravovalo. Jednalo se zejména o výzkum spojený s tématem šperku (v souvislosti s přípravou výstavy Poklad Romů/Amare somnaka). V oblasti hudby byla pozornost soustředěna na 1. světový festival Romfest, který se konal v Brně v roce 1990, a k němuž MRK závěrem roku připravilo pamětnický večer v klubu Omega. Nejvýznamnější sbírkotvornou činnost zaznamenal v roce 2016 v souvislosti s výstavou *Poklad Romů/Amare*

¹⁵ Odkaz na webové stránky nakladatelství: <http://www.kher.cz/>

somnaka sbírkový fond šperku a cenin. Rozšířeny byly i fondy fotografie, textilu, písemného materiálu a výtvarného umění.

V průběhu celého roku 2016 probíhala řada akcí pro veřejnost. Od 04.04.2016 do 08.04.2016 proběhl Týden romské hrdosti v souvislosti s Mezinárodním dnem Romů, na němž se MRK již tradičně podílí spolu s brněnskými organizacemi (účast na vázání stužek na Strom Tolerance v Lužánkách, panelová diskuse v přednáškovém sále Masarykovy univerzity, setkání romských středoškoláků v MRK, hudební večer spojený se křtem CD Zapomenuté časy Cimbálové muziky Horváthovců, prezentace MRK v rámci oslav na náměstí Svobody). MRK se zapojilo i do mimobrněnských oslav Mezinárodního dne Romů, a to v Praze v prostorách Meet Factory, kde zajišťovalo prezentační stánek a ukázky z fondu textilu. Dne 21.05.2016 se MRK zapojilo do Brněnské muzejní noci s bohatým programem, jehož vrcholem byly tři koncerty slovenské primášky Barbory Botošové. Dne 11.06.2016 se MRK podílelo na 5. ročníku street-festivalu Ghettofest, v rámci kterého nabídlo 3 komentované prohlídky stálé expozice a výstavy Romarising V4 a další akce pro veřejnost. Dne 24.11.2016 došlo k slavnostnímu předávání každoročně udělované Ceny Muzea romské kultury. V roce 2016 byla oceněna paní Margita Lázková za dlouholetou spolupráci s MRK, za její aktivity na poli romské emancipace, které sahají až do doby činnosti Svazu Cikánů-Romů, dále za prezentaci na akcích pro veřejnost, jako byly výstavy, pamětnické večery, pietní akty a další. Cena byla předávána v rámci pamětnického večera věnovanému jedné z klíčových událostí romské kultury – festivalu ROMFEST 1990, který se odehrál v Brně v Mariánském údolí před 26 lety. Také v roce 2016 zajišťovalo MRK cyklus pravidelných filmových večerů, doplněných o následnou diskuzi k promítanému snímku.

MRK v roce 2016 realizovalo celkem 146 vzdělávacích programů pro MŠ, ZŠ, SŠ i VŠ a volnočasová zařízení v prostorách muzea celkem pro 5 152 návštěvníků. Naprostá většina programů tematicky vycházela ze stálé expozice Příběh Romů, 8 programů bylo věnováno holocaustu Romů, další problematice předsudků a stereotypů, překážkám Romů ve vzdělávacím procesu, romským tématům v médiích nebo přiblížení romské historie a kultury budoucím sociálním pracovníkům.

MRK se dlouhodobě věnuje sociálně-edukační činnosti, a to především v oblasti individuálního doučování romských dětí. Na doučování se podílelo 48 dobrovolníků a 4 expertní doučovatelé. V průběhu roku 2016 docházelo na individuální doučování celkem 75 dětí. V roce 2016 MRK nabízelo dětem Dětský muzejní volnočasový klub, v němž se scházely zejména romské děti, které docházely na individuální doučování. Nabídka dětského muzejního klubu čítá několik pravidelných odpoledních volnočasových kroužků a dále nepravidelné víkendové akce. Většinu aktivit v klubu zajišťují lektoři dobrovolníci pod vedením muzejní lektorky. Kroužky a výlety jsou pro děti odměnou za pravidelné doučování. Během roku 2016 byly realizovány také tři akce, v rámci kterých došlo k propojení dětí a muzejních pracovníků – konkrétně návštěva v depozitáři výtvarného umění s kurátorkou fondu výtvarného umění, návštěva dětí u muzejní audiodokumentátorky a prohlídka výstavy poklad Romů s ředitelkou MRK. V průběhu roku se uskutečnilo celkem 30 akcí, při kterých měly děti možnost navštívit nejrůznější instituce a lokality.

Dlouhotrvajícím problémem MRK je vlastnictví budovy na Bratislavské ulici v Brně, kterou má MRK v pronájmu jako své sídlo. Jednání o převod budovy z města na MK se vedou již od roku 2005. Nedořešený převod je překážkou pro tolik potřebné opravy a investice do budovy.

3.1.2 Správa pietních míst romského holocaustu

MRK připravuje materiál Pasport památných míst romského holocaustu, který by měl být dokončený v průběhu roku 2017. Materiál přehledně mapuje památníky romského holocaustu a potenciální památná místa Romů. Nutno však podotknout, že materiál geograficky zahrnuje především místa na Moravě, zejména jihovýchodní. To je dáno

dosavadním výzkumem. Zatímco podrobný výzkum pro Čechy neexistuje, tvůrci materiálu se mohli v případě osídlení meziválečné Moravy Romů opřít o již existující výzkumy.

V pracovní verzi materiálu jsou identifikována vedle nejznámějších památníků romského holocaustu Pietní místo Lety s nedalekým hřbitovem římsko-katolické farnosti v Mirovicích a Památník Hodonín u Kunštátu s přilehlým památníkem Žalov následující památníky: hřbitov římskokatolické farnosti v Černovicích (okr. Blansko), památník obětem 1. a 2. světové války v obci Bílovice (okr. Uherské Hradiště), památník v Bohusoudově (okr. Jihlava), budova bývalých stájí protektorátní uniformované policie na Masné ulici v Brně, kenotaf rodiny Růžičkovy v Brně, památník obětem židovského a romského holocaustu v Brně, památník obětem 2. světové války v Hluku (okr. Uherské Hradiště), památník obětem 1. a 2. světové války v Ivani (okr. Brno-Venkov), památník obětem 1. a 2. světové války v Kněžpoli (okr. Uherské Hradiště), památník obětem 2. světové války v Lipově (okr. Hodonín), památník obětem 2. světové války v Napajedlech (okr. Zlín), památník obětem 1. a 2. světové války ve Starém Městě u Uherského Hradiště, pomník obětem 1. a 2. světové války v Šumicích (okr. Uherské Hradiště), památník obětem 1. a 2. světové války v Tišnově, památník obětem 2. světové války v Uherském Hradišti, památník obětem 1. a 2. světové války ve Vacenovicích (okr. Hodonín), pamětní deska obětem 2. světové války ve Veselí nad Moravou, památník obětem 2. světové války ve Vracově (okr. Hodonín), památník obětem 1. a 2. světové války v Uherčicích (okr. Břeclav), pamětní deska v Nevězicích (okr. Písek), památník obětem první a druhé světové války v Petrově (okr. Hodonín), památník obětem druhé světové války v Hroznové Lhotě (okr. Hodonín).

Nejznámější jsou památníky utrpení Romů během druhé světové války internovaných do tzv. cikánských táborů v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. Zatímco Památník romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu buduje a spravuje na základě usnesení vlády ze dne 2. března 2011 č. 158 Pedagogické muzeum J. A. Komenského v Praze, příspěvková organizace MŠMT, pietní místo v Letech u Písku spravuje na základě usnesení vlády ze dne 4. května 2009 č. 589 Památník Lidice, který je příspěvkovou organizací MK.

Jestli ve Zprávě o stavu romské menšiny v České republice za rok 2015 bylo konstatováno, že se v roce 2015 podařilo dosáhnout jistého úspěchu v oblasti správy pietních míst, pak v této Zprávě musí být konstatováno, že v průběhu roku 2016 došlo ke zkomplikování v roce 2015 dobře nastoleného trendu.

Členové Rady vlády pro záležitosti romské menšiny včetně ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu dlouhodobě prosazují myšlenku, že by si místa utrpení Romů během druhé světové války měli spravovat Romové sami. MRK jakožto jediná státní paměťová kulturní instituce v ČR, která má jako jeden z hlavních cílů dokumentaci a prezentaci tématu Romů za 2. světové války, je jediným možným správcem, který dokáže naplnit zmíněnou myšlenku toho, aby si Romové spravovali pietní místa sami v souladu se svými tradicemi.

Památník romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu

Usnesením vlády ČR č. 158/2011 bylo rozhodnuto o budování Památníku romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu a jeho budováním pověřeno Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského (dále jen „NPMK“). Památník je budován na místě bývalého **protektorátního cikánského tábora**, kam byli v období **od srpna 1942 do září 1943** soustřeďováni romští vězni před deportací do koncentračního tábora v Osvětimi. Podle dosud zjištěných informací táborem prošlo celkem **1 396** Romů a přímo jich zde zemřelo 207. Většina ostatních Romů pak zemřela v koncentračním táboře v Osvětimi.

V únoru a prosinci roku 2016 předložilo MŠMT vládě informace o postupu prací na budování Památníku romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu. Náročné stavební práce na památníku byly ukončeny **30.06.2016**. V současné době je připravována expozice, která by měla být hotova 30.06.2017. V červenci 2017 by měl být zahájen zkušební provoz. Začátek plného provozu pro veřejnost se plánuje v srpnu 2017. Na budování památníku byly v návaznosti na usnesení vlády č. 589/2009 vyhrazeny finanční prostředky ve výši

98.556 tis. Kč. Do roku 2016 bylo profinancováno 85.669 tis. Kč, z toho bylo 20.000 tis. Kč použito na výkup areálu.

Na základě Informace, která byla vládě předložena v únoru 2016, MŠMT změnilo oficiální název památníku i jeho zaměření. Proti tomu se členové Rady vlády pro záležitosti romské menšiny ohradili. Došlo totiž ke změně poslání památníku a upozadění připomínání romského holocaustu. MŠMT dle informací rovněž počítalo s tím, že v 1. polovině roku 2017 předloží vládě materiál, který má zajistit činnost Památníku i jeho financování po roce 2018 včetně koncepce jeho činnosti. To by však bylo v rozporu nejen s obecně akceptovaným předpokladem, ale i Strategií romské integrace do roku 2020 a s dlouhodobými doporučeními Rady vlády pro záležitosti romské menšiny, aby byl po vybudování Památník předán do správy MRK.

Tento spor vyvrcholil na zasedání Rady vlády pro záležitosti romské menšiny dne 17.02.2017, kdy Rada jednoznačně¹⁶ přijala usnesení ve znění:

„Rada

- I. *schvaluje záměr převést Památník romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na Ministerstvo kultury a začlenit jej do Muzea romské kultury, příspěvkové organizace zřízené Ministerstvem kultury;*
- II. *žádá ministra pro lidská práva, legislativu a rovné příležitosti, aby do 31. května 2017 ve spolupráci s ministrem kultury a ministryni školství, mládeže a tělovýchovy předložil vládě návrh převedení Památníku romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na Ministerstvo kultury, jeho začlenění do Muzea romské kultury, příspěvkové organizace zřízené Ministerstvem kultury, a zabezpečení jeho provozu a financování;*
- III. *žádá ministryni školství, mládeže a tělovýchovy, aby zajistila, aby namísto označení „Památník Hodonín u Kunštátu“ byl v souladu s usnesením vlády č. 158/2011 používán jako oficiální název „Památník romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu“;*
- IV. *žádá ministryni školství, mládeže a tělovýchovy, aby do doby převedení Památníku romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu do gesce ministra kultury zajistila, aby veškeré práce včetně přípravy expozice Památníku romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu probíhaly zcela v souladu s ideovým záměrem, který byl schválen usnesením vlády č. 158/2011, tedy aby bylo respektováno, že připomínání romského holocaustu je ústředním tématem Památníku;*
- V. *žádá ministryni školství, mládeže a tělovýchovy, aby neodkladně bylo Muzeum romské kultury zapojeno a konzultováno při přípravě celé expozice Památníku romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu a aby Rada vlády pro záležitosti romské menšiny byla do 30. dubna 2017 informována o této spolupráci.“*

Lety u Písku

Zatímco pietní místo v Hodoníně u Kunštátu spravuje příspěvková organizace MŠMT, pietní místo v Letech u Písku spravuje na základě usnesení vlády ze dne 4. května 2009 č. 589 Památník Lidice, který je příspěvkovou organizací MK. Jeho posláním je péče o uchování trvalé vzpomínky na utrpení Romů internovaných v **bývalém cikánském táboře v Letech**, včetně péče a úpravy pietního místa. Podle dosud zjištěných údajů bylo v táboře **od srpna roku 1942 do srpna roku 1943 internováno 1 309 vězňů**. V samotném táboře našlo smrt 329 Romů, z nichž 241 bylo dětí. Pod správou Památníku Lidice byly od roku 2009 průběžně zrekonstruovány příjezdové cesty, parkoviště a přilehlý areál, kde byl vybudován přírodní amfiteátr. Bylo vybudováno sociální zařízení a dvě repliky původních ubikací. V obci Lety vzniklo malé infocentrum.

Předchozí Zpráva o stavu romské menšiny v ČR informovala, že v průběhu roku 2015 se na MK vyvíjel záměr přesunout správcovství pietního místa Lety z jedné příspěvkové

¹⁶ Z přítomných členů 13 hlasovalo pro znění usnesení. Proti nebyl nikdo. Zdrželi se 2.

organizace MK na druhou příspěvkovou organizaci MK, tedy z Památníku Lidice na MRK. MK vypracovalo pro nejvyšší vedení záměr změny názvu a okruhů činností MRK. To by se mělo přejmenovat na Muzeum romské kultury a institut romských studií a zároveň by mělo převzít správcovství pietního místa Lety.

Ke změně názvu a okruhu činností MRK sice dosud nedošlo, avšak MK v roce 2016 skutečně rozhodlo o převedení správcovství Pietního místa Lety do správy MRK od roku 2017. Následovala rezignace ředitele Památníku Lidice. Původně se počítalo s převedením Památníku začátkem roku, poté se však ukázalo, že je potřeba vyčkat, až skončí smluvní závazky Památníku Lidice. K převedení by však mělo dojít v průběhu druhé poloviny roku 2017.

Rok 2016 znamenal významný posun vedoucí k odstranění velkovýkrmný prasat, která se nachází na místech bývalého tábora a v sousedství nynějšího pietního místa. Zhruba 95 % území bývalého cikánského tábora se nachází na území současné velkovýkrmný vepřů, kterou provozuje firma a. s. AGPI.

Dne 05.09.2016 vláda na základě žádosti ministra pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu rozhodla o zrušení stupně utajení „Vyhrazené“ u usnesení vlády ze dne 21. března 2016 týkající se budoucnosti pietního místa v Letech u Písku. Usnesením ze dne 7. listopadu 2016 č. 1001 vláda schválila záměr postupu ve věci ukončení provozu velkovýkrmný prasat v bezprostřední blízkosti pietního místa v Letech u Písku a uložila ministru kultury **vypracovat znalecký posudek**. V návaznosti na tento vládou uložený úkol realizovalo MK zadávací řízení k veřejné zakázce, jejímž předmětem je zpracování znaleckého posudku na stanovení hodnoty souboru nemovitostí (pozemky a stavby) a souboru technologií, umístěných v těchto nemovitostech. Vypracování znaleckého posudku bylo zadáno znaleckému ústavu B.S.O. spol. s r.o. Cena za zpracování znaleckého posudku činila 228.690 Kč včetně DPH. Objednávka byla znaleckým ústavem akceptována 10.02.2017. Zpracování znaleckého posudku se předpokládá do 60 dnů ode dne akceptace objednávky. Zpracovaný znalecký posudek bude využit k dalšímu **jednání s majitelem velkovýkrmný** a následně bude jedním z podkladů, které budou předloženy v materiálu na jednání vlády ČR, kterým bude rozhodnuto o dalším postupu ve věci odkupu vepřůna státem.

Pietní akce k připomenutí holocaustu Romů

Stejně jako v předchozích letech se i v roce 2016 uskutečnily 4 již tradiční pietní akce k připomenutí obětí romského holocaustu. Dne **07.03.2016** se v **MRK** uskutečnilo pietní shromáždění k uctění obětí romského holocaustu, které připomnělo 73. výročí prvního hromadného transportu Romů z Brna a okolí do koncentračního tábora v Osvětimi (07.03.1943). Dne **13.05.2016** se uskutečnila vzpomínka na romské oběti z letského tábora konaná na pietním místě v **Letech** a následně na hřbitově v nedalekých Mirovicích, organizovaná Výborem pro odškodnění romského holocaustu v ČR. Dne **02.08.2016** se v Letech uskutečnila druhá vzpomínková akce, tentokrát pořádaná Památníkem Lidice s názvem Uctění obětí romského holocaustu se vzpomínkou na zahájení a ukončení provozu cikánského tábora Lety. Akce se zúčastnil ministr kultury a ministryně pro místní rozvoj. Dne **21.08.2016** proběhlo pietní shromáždění k uctění obětí romského holocaustu na Žalově, tj. v místech hromadného pohřebiště vězňů bývalého protektorátního tzv. cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu. Shromáždění je každoročně pořádané MRK při příležitosti prvního hromadného transportu Romů z Hodonína do koncentračního tábora v Osvětimi (21.08.1943).

3.1.3 Výuka romského jazyka

Romský jazyk se v roce 2016 vyučoval na 3 VŠ, 1 SŠ a 1 ZŠ. Nejvýznamnějším pracovištěm v ČR, kde se vyučuje romský jazyk a romská kultura, a jediným, kde se vyučuje v rámci samostatného studijního oboru romistika, je **Seminář romistiky**, který funguje v rámci Katedry středoevropských studií Filozofické fakulty **Univerzity Karlovy v Praze**. Na uvedené katedře vyučuje romistiku 7 pedagogů. Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy je nabízeno bakalářské a navazující magisterské dvouoborové studium romistiky. V Pardubicích se romský jazyk a o Romech vyučuje na **Univerzitě Pardubice** v rámci oboru sociální antropologie. Na Filozofické fakultě Ostravské univerzity se romský jazyk vyučuje v rámci celoživotního vzdělávání v modulu Základy romologických studií. Na úrovni SŠ probíhá výuka romského jazyka a romistiky pouze na **Střední odborné škole managementu a práva, s.r.o., v Jihlavě**, kde se vyučuje romský jazyk a romské dějiny v rozsahu 1 hodiny týdně. Na ZŠ Floriána Bayera v Koprivnici se vyučuje romský jazyk v rámci předmětu Multikulturní výchova.

V roce 2016 byly kurzy romštiny pro veřejnost zaznamenány v rámci činnosti NNO v Karlovarském kraji v Chodově (o.p.s. Khamoro), v Libereckém kraji v obcích Arnoltice (Amaro Suno) a Mimoň (Bachtale občansko-romské sdružení).

Výuka romského jazyka naráží hned na několik překážek. V ČR neexistuje systémová podpora či politika zaměřená na výzkum romského jazyka. Podpořené projekty vznikají nikoliv z iniciativy státu, nýbrž žadatelů, kteří jsou odkázáni na získávání peněz z obecně zaměřených dotačních titulů. Existenci Semináře romistiky na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy se sice v posledních letech podařilo zachovat, nedošlo však k jeho rozvoji. Personálně je seminář poddimenzován. Pracovníci Semináře věnují značnou část svého času činností směřujícím k získání prostředků, např. prostřednictvím dotačních řízení, a nezbyvá jim už tolik potřebný čas na výzkumnou činnost. Snahy vyučovat romštinu jsou zároveň konfrontovány s klesajícím nebo žádným zájmem ze strany potenciálních žáků a studentů a kritickým nedostatkem lektorů, kteří romštinu ovládají tak, aby ji byli schopni vyučovat. Výuka romštiny tak dominantně probíhá v rodinách, i když i tady je postupně na ústupu. Rodičů, kteří dobře ovládají romský jazyk, totiž ubývá. Je proto nezbytné systematicky podporovat aktivity podporující výuku romského jazyka, aby došlo ke zvrácení jeho úpadku.

3.1.4 Světový romský festival Khamoro 2016

Světový romský festival Khamoro je svým významem, mezinárodním přesahem, počtem účinkujících i diváků a dobou trvání nejvýznamnější romskou kulturní akcí v ČR. Ve dnech 29.05.2016–04.06.2016 v Praze proběhl již 18. ročník. Organizátory festivalu byly Slovo 21, z.s. a Saga Production. Tento ročník nabídl, stejně jako ročníky minulé, bohatý program koncertů romských kapel z celého světa, výstavy, workshopy, defilé i odborné semináře včetně Malé letní školy romské kultury. Celkový rozpočet této akce činil 6.223.000 Kč.

3.1.5 Romská kultura na regionální úrovni

V každém kraji a v hl. m. Praze s výjimkou Plzeňského kraje se v roce 2016 konala alespoň jedna akce podporující romskou kulturu. Přehled nejvýznamnějších akcí je uveden v tabulce níže.

Situaci v krajích lze shrnout následovně: největší podíl na udržení a zachování romské kultury, jazyka a historie mají NNO působící v krajích. Jedná se však většinou o menší NNO, které nemají personální kapacity a s tím související schopnost vypracovat dlouhodobý plán

aktivit, na které by získávaly významnější finanční prostředky tak, aby byly schopny systematicky v krajích podporovat rozvoj romské kultury.

Dle zpráv z obcí se Romové příliš aktivně nezapojují do aktivit veřejného života v obci. Romové se sice rádi zúčastní různých akcí, ale tyto akce jim musí naplánovat a zorganizovat obec nebo NNO, jelikož sami zpravidla nepřichází s iniciativou a zájmem něco vymýšlet. Otázkou však zůstává, zda je toto projevem absence zájmu o vlastní kulturu nebo nedůvěrou v oficiální instituce a špatnou komunikací. Pokud se Romové zapojí, největší zájem bývá o organizování hudebních produkcí a zábav.

Tab. č. 8: Přehled nejvýznamnějších kulturních akcí, na kterých byla prezentována romská kultura

kraj	datum	místo	pořadatel	název akce	typ akce
hl. m. Praha	29. 5. - 4. 6. 2016	Praha	Slovo 21	Khamoro	Mezinárodní festival
	9. 4. 2016	Praha 14	ÚMČ Praha 14 a SP Černý Most, s.r.o.	Hudební komponovaný večer	Kulturní akce
	27. 8. 2016	Praha 9	ÚMČ Praha 9	Barevná devítka	Etnofest
	10. 11. 2016	Clam-Gallasův palác	HMP	Setkání národnostních menšin	Konference
	8. 4. 2016	La Fabrika	Ara Art - David Tišer	Oslava mezinárodního dne Romů	Mezinárodní koncert
	8. 4. 2016	Praha 3	Buči, z.s.	Oslava mezinárodního dne Romů	Taneční vystoupení souboru Marcinovci
Jihočeský	23. 7. 2016	Český Krumlov	M. Giňa	Romský festival	hudební přehlídka
	19. 11. 2016	Větrní	Aver drom, o.s.	Amaro romano kalo rat	Hudební, tanec
	25. 11. 2016	Strakonice	M. Giňa	Romský festival	Hudební přehlídka
Jihomoravský	29. 5. 2016	Kuřim	Římskokatolická farnost Kuřim	Žijí mezi námi	kulturní
	24. 9. 2016	Hodonín	o.s. Sdružení Romů a národnostních menšin v Hodoníně	Česko-slovenská MISS ROMA 2016	kulturní
Královéhradecký	20. 6. 2016	Jaroměř	Soužití	Romský festival	kulturní festival
	25. 7. 2016	Červený Kostelec	Marie Čisárová	Romfest	romský kulturní festival
	16. 8. 2016	Hořice	ROS-klub Hořice	Bašaviben	festival hudby
Liberecký	19. 3. 2016	Smržovka	Romany art workshop z.s., Romodrom o.p.s.	1. reprezentační romský ples	kultura
	14. 5. 2016	Hrádek nad Nisou	Gypsy Legend	Romský benefiční festival 2016	kulturní festival
	20. 8. 2016	Liberec	Liberecké fórum, o.s.	Hudební festival národnostních menšin	hudební kulturní festival
	24. 9. 2016	Česká Lípa	Lumen vitae z.s.	Taneční festival Kale Jakha	taneční festival

Moravskoslezský	8. 4. 2016	Karviná	Karviná	Den Romů	kulturní festival
	14. 4. 2016	Frýdek-Místek	Frýdek-Místek	Romipen	kulturní festival
	7. 5. 2016	Rýmařov	Sdružení Romů na Moravě	Romský festival	kulturní festival
	27. 5. 2016	Orlová-Lutyně	Město Orlová, Min. kultury ČR, senátor Sušil, ČEZ a.s.	Festival národních kultur	multikulturní festival
	27. 6. 2016	Karviná	Sdružení Romů Severní Moravy	Karvinský romský festival folklórní hudby a tance	kulturní festival
	12. 10. 2016	Ostrava Vítkovice	Knihovna města Ostravy	Romaňi Kereka – Romský kruh	kulturní festival
Olomoucký	7. 4. 2016	Přerov	ZŠ Boženy Němcové, Město Přerov	Romský festival	kulturní festival
	8. 4. 2016	Olomouc	Sdružení Romů na Moravě	Oslavy dne Romů	kulturní festival
	30. 6. 2016	Olomouc	Sdružení Romů na Moravě	Romano Gili	hudební a taneční festival
	1. 7. 2016	Přerov	Armáda spásy, Charita Přerov, Kappa-Help	Talent Show	taneční a pěvecká soutěž
	29. 8. 2016	Přerov	Armáda spásy, Charita Přerov, Kappa-Help	Den soužití	přehlídky; taneční, pěvecké a výtvarné soutěže
	9. 9. 2016	ZK Hranice	DDM Hrnice	Koncert romské hudební skupiny	hudební akce
	17. 9. 2016	Svatý Kopeček	Charita Olomouc	Romská pouť	pouť, mše
	15. 10. 2016	Hranice	DDM Hranice	Terne Čercheňa	taneční soutěž
	25. 11. 2016	Olomouc	Sdružení Romů na Moravě	25. výročí organizace	představení činností
Pardubický	20. - 27. 5. 2015	Pardubice	Centrum na podporu integrace cizinců	Multikulturní týden	multikulturní festival
	2. 7. 2016	Chrudim	Šance pro Tebe	Šance má talent	talentová soutěž
Plzeňský				<i>žádná akce</i>	
Středočeský	16. 7. 2016	Benátky nad Jizerou	Romské srdce	Benátecký střevíc	hudební festival
Ústecký	16. 3. 2016	Ústí nad Labem	fyzické osoby	Romský charitativní ples	Ples – společensko-kulturní akce
	8. 4. 2016	po celém kraji	NNO	Den Romů	společensko-kulturní akce
	13. 5. 2016	Ústí nad Labem	Výbor pro národnostní menšiny Zastupitelstva Ústeckého kraje	Barevný region	společensko-kulturní akce

	25. 7. 2016	Trmice	Romano jasnica	Různobarevný festival	kulturní festival
	10. 9. 2016	Ústí nad Labem	Porada pro integraci, z.ú.	Barevná planeta – world music festival	společensko-kulturní akce
Vysočina	4. - 13. 4. 2016	Jihlava	Soukromá vyšší odborná škola sociální, o.p.s., Jihlava	Týden romské kultury	Kulturně-propagační festival
	19. 5. 2016	Jihlava	Oblastní charita Jihlava a Erko	Amen Khelas	taneční soutěž
	20. 10. 2016	Jihlava	DIOD – jihlavské divadlo	Rozpravy I. (téma: romské spisovatelky)	přednáška, debata
	23. 11. 2016	Jihlava	DIOD – jihlavské divadlo	Rozpravy II. téma: FC Roma, slavní a úspěšní Romové)	přednáška, debata
	16. 12. 2016	Jihlava	DIOD – jihlavské divadlo	Rozpravy III. – koncert Terne Čhave	kultura
Zlínský	8. 4. 2016	Vsetín	Dživ Lačhes, PS Etnické menšiny KPSS	Mezinárodní den Romů	kulturně-propagační akce
	23. 7. 2016	Rožnov pod Radhoštěm	Demokratická aliance Romů	Romská píseň	mezinárodní festival
	30. 9. 2016	Valašské Meziříčí – kino Svět	ZŠ Masarykova	O čo ide Idě – projekce dokumentu + beseda	kulturně-společenská - moravská premiéra filmu

3.2 VZDĚLÁVÁNÍ

Klíčovou událostí roku 2016 v oblasti vzdělávání byla novela školského zákona, která nabyla účinnosti dne 01.09.2016. Tato novela byla vyhlášena ve Sbírce zákonů pod číslem 82/2015. Novela zákona přináší následující změny:

- upouští od kategorizace dětí, žáků a studentů se sociálním znevýhodněním, se zdravotním znevýhodněním, se zdravotním postižením;
- zavádí nové vymezení pojmu žák **se speciálními vzdělávacími potřebami**, kterým se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje podpůrná opatření. Základem se tak stane vymezení jejich vzdělávacích potřeb a poskytnutí podpůrných opatření, která budou pomáhat v jejich vzdělávání;
- stanovuje přednost vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami formou integrace;
- zavádí pojem **podpůrných opatření** nezbytných pro zajištění maximálně dosažitelného plnohodnotného vzdělávání v hlavním vzdělávacím proudu pro všechny žáky. Podpůrná opatření se člení do stupňů dle jejich organizační a finanční náročnosti, přičemž v případě potřeby mohou být podpůrná opatření kombinována v různých stupních, aby byl naplněn požadavek kvalitního vzdělávání;
- stanoví právo žáka se speciálními vzdělávacími potřebami na **bezplatné poskytování podpůrných opatření školou**;

- f) podpůrná opatření budou volena tak, aby odpovídala žákovu zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám;
- g) zavádí možnost **vzdělávání v přípravných třídách ZŠ pro všechny děti** v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj a kterým byl povolen odklad povinné školní docházky;
- h) zavádí **institut revize**, o níž může požádat dítě, žák, student nebo zákonný zástupce do 30 dnů ode dne, kdy obdržel zprávu nebo doporučení školského poradenského zařízení, má-li pochybnosti o komplexním, odborně správném závěru školského poradenského zařízení formulovaném ve zprávě z vyšetření či v doporučení pro vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami; o revizi mohou ze stejného důvodu a ve stejné lhůtě požádat také orgány veřejné moci v případě, že svým rozhodnutím uložily zákonnému zástupci dítěte nebo žáka, dítěti, žákovi nebo studentovi povinnost využít odbornou poradenskou pomoc ve školském poradenském zařízení, a dále i ČSI – revizí zpráv a doporučení školských poradenských zařízení byl pověřen Národní ústav pro vzdělávání, kde bylo zřízeno specializované revizní pracoviště pro oblast školských poradenských služeb, na něž je možné se v případě potřeby obrátit (viz <http://www.nuv.cz/kontakty/revize>);
- i) zavádí pravidlo, že doporučení poradenského zařízení pro žáka se SVP navrhuje konkrétní podpůrná opatření a úpravy v jeho vzdělávání. Doporučení obdrží nejen žák či jeho zákonný zástupce, ale i škola, kterou žák navštěvuje. V poradenském zařízení se rodič seznámí s obsahem doporučení ke vzdělávání žáka, společně se zprávou z vyšetření, a udělí souhlas s předáním doporučení škole. Informace o seznámení rodiče s obsahem doporučení a jeho souhlas s předáním škole jsou nezbytné, protože doporučení obsahuje citlivé údaje o diagnóze žáka. Vzniká tak komunikační trojúhelník školské poradenské zařízení, škola a rodiče jako základ pro realizaci podpůrných opatření v praxi.

V souvislosti s touto novelou byl změněn i rámcový vzdělávací program pro ZŠ, kterým byla zrušena příloha RVP ZV LMP. Zároveň byla opatřením ministryně školství, mládeže a tělovýchovy ředitelům škol uložena povinnost zajistit informovaný souhlas rodiče s informací, že žáci mohou přestoupit do běžné ZŠ. Z tohoto vyplývá možnost žáků přestoupit do běžného vzdělávacího proudu. Vzdělávání žáků podle školních vzdělávacích programů vytvořených na základě RVP ZV LMP však může ještě dobíhat na 2. stupni ZŠ v případě žáků diagnostikovaných školským poradenským zařízením před 01.09.2016.

3.2.1 Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání je důležitým nástrojem pro úspěšnou integraci romských dětí, pro jejich následnou úspěšnost ve škole i v dalším životě. V ČR je zajišťováno buď prostřednictvím **MŠ**, nebo **přípravných tříd ZŠ**. Na rozdíl od základního vzdělávání nebylo předškolní vzdělávání až dosud povinné. V dubnu 2016 schválil Parlament České republiky **novelu školského zákona** (č. 178/2016 Sb.), která od školního roku 2017/2018 zavádí **bezplatný povinný rok předškolního vzdělávání** před zahájením povinné školní docházky.

Povinný rok předškolního vzdělávání se bude týkat všech dětí, které před začátkem příslušného školního roku dosáhnou pěti let věku; výjimkou jsou pouze děti s hlubokým mentálním postižením. Povinný rok předškolního vzdělávání před tím, než dítě zahájí povinnou školní docházku, může dítě plnit jak formou docházky do MŠ zapsané v rejstříku škol a školských zařízení a vzdělávající podle rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, tak i jinými způsoby. Může se jednat o individuální vzdělávání, vzdělávání v přípravných třídách ZŠ a ve třídách přípravného stupně základní školy speciální, či o vzdělávání v zahraniční škole na území České republiky, ve které MŠMT povolilo plnění povinné školní docházky.

V MŠ veřejných zřizovatelů je tento poslední rok poskytován bezplatně. V případě MŠ zřizovaných obcemi či dobrovolnými svazky obcí jsou zároveň nově zřizovány spádové obvody MŠ, a to obdobným způsobem jako spádové obvody ZŠ. Spádové obvody MŠ se týkají pouze těch dětí, které mají nárok na přednostní přijetí podle § 34 odst. 3 školského zákona, tedy nejen těch, pro které je předškolní vzdělávání povinné, ale od září 2017 děti starších čtyř let, od září 2018 děti starších tří let a od září 2020 děti od dvou let věku.

Se zavedením povinného roku předškolního vzdělávání souvisí řada dalších dílčích opatření. Jedná se především o vytvoření dostatečných kapacit předškolního vzdělávání, ale také o zajištění jeho vymahatelnosti v případě, že rodič nepřihlásí dítě k povinnému předškolnímu vzdělávání anebo bude zanedbávat péči o povinné předškolní vzdělávání dítěte. Je třeba zajistit spolupráci MŠ s rodiči, stejně jako zvýšení finančních prostředků pro školy.

V případě, že rodič nepřihlásí dítě k povinnému předškolnímu vzdělávání anebo bude zanedbávat péči o povinné předškolní vzdělávání dítěte, bude se jednat v první řadě o přestupek podle § 182a odst. 1 písm. a) bodu 2 nebo 3 školského zákona. Fakticky tedy pokud rodič nepřihlásí své dítě vůbec k předškolnímu vzdělávání, anebo jej přihlásí, ale následně dítě nebude MŠ navštěvovat nebo ji bude navštěvovat nepravidelně, a to neomluveně a bez zjevného důvodu, rodič se v první řadě vystavuje možnosti uložení pokuty až do výše 5 000 Kč, v závažnějších případech pak bude na místě, aby věc řešil orgán sociálně právní ochrany dítěte. Podle novely školského zákona provedené zákonem č. 178/2016 Sb. stanoví rozsah povinného předškolního vzdělávání prováděcí právní předpis – jde o vyhlášku č. 280/2016 Sb., kterou se novelizuje vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání. S účinností od 01.01.2017 stanovila rozsah povinného předškolního vzdělávání na 4 hodiny souvislého vzdělávání denně.

U romských rodičů jsou preferovanější formou předškolního vzdělávání přípravné třídy ZŠ. Na základě informací, které jako podklad pro zpracování tohoto dokumentu každoročně poskytují kraje formou Zpráv o stavu romské menšiny v jednotlivých krajích, je mezi důvody, proč romští rodiče neposílají děti do MŠ, uváděn tradiční způsob pospolitého života, ale také nezaměstnanost rodičů, nedocnění předškolní přípravy dětí pro jejich budoucí vzdělanostní a profesní dráhu, náklady spojené se školným, stravným a dopravou – mezi důvody, proč MŠ nepřijímají romské děti, je uváděn nedostatek volných míst, neochota vyhledávat a pracovat s romskými rodiči v místech, kde volná místa jsou, obavy z vyššího počtu romských dětí v MŠ a s tím související nepřipravenost pedagogických pracovníků pro práci s nimi.

Novela školského zákona č. 82/2015 Sb. s účinností od 01.09.2015 zavedla možnost vzdělávání v přípravných třídách pro všechny děti. Původně bylo v přípravných třídách vzdělávání umožněno pouze sociálně znevýhodněným dětem. Jedním z očekávaných účinků tohoto opatření je i vyloučení rizika segregace romských žáků v rámci předškolního vzdělávání. Nově od 01.09.2017 budou přípravné třídy pouze pro děti s uděleným odkladem školní docházky.

Předpokladem zavedení povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání v MŠ je vytvoření dostatečných kapacit pro realizaci tohoto opatření. Tomuto kroku proto předcházelo **rozšíření kapacit MŠ** a zpřístupnění přípravných tříd ZŠ tak, aby se do předškolního vzdělávání dostaly všechny děti co nejdříve. Za tímto účelem MŠMT zřídilo v roce 2014 Fond na rozvoj kapacit MŠ a ZŠ, z něhož mohou žádat o dotaci obce a svazky obcí zřizující MŠ a ZŠ. Cílem je dosáhnout k 1. září 2020 stavu, kdy kapacity předškolního vzdělávání budou umožňovat přijímat i děti od věku 2 let. Od roku 2014 bylo realizováno nebo je v realizaci 54 akcí MŠ v celkové výši poskytnuté dotace přesahující 395 mil. Kč, z toho v roce 2014 bylo poskytnuto 34,597 mil. Kč, v roce 2015 bylo poskytnuto 156,374 mil. Kč a v roce 2016 bylo poskytnuto 204,393 mil. Kč.

S cílem zajistit odborné vedení, vzdělávání a podporu pro všechny pracovníky školy pro začleňování romských dětí do předškolního vzdělávání a zvýšit odbornou podporu pro pedagogické pracovníky školy při začleňování romských dětí do předškolního vzdělávání MŠMT od dubna do června 2016 ve všech krajských městech České republiky realizovalo ve spolupráci s Národním institutem pro další vzdělávání a Národním ústavem pro vzdělávání informační semináře zaměřené na společné vzdělávání a OP VVV. Uskutečnilo se tak 28 seminářů, při kterých bylo proškolené téměř tři tisíce ředitelů MŠ a ZŠ a pracovníků školských poradenských zařízení. Obsah seminářů byl zaměřen na informace o legislativních změnách, změny v poradenské práci škol a školních poradenských zařízeních, informace o podpůrných opatřeních, zařazování žáků a komunikaci mezi zákonnými zástupci žáků, školním poradenským zařízením a školou. Součástí semináře byly také informace o využívání finančních zdrojů a o možnostech dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Při zavedení povinného předškolního vzdělávání je dále zapotřebí učinit nezbytné praktické kroky, a to zejména co se týče zvyšování informovanosti rodičů. Neméně důležité je zajistit nastavení systému tak, aby nebyl segregáční, např. nastavením spádových oblastí.

3.2.2 Základní vzdělávání

Základní vzdělávání je nejdůležitější etapou vzdělávacího procesu v ČR, a proto je dle ustanovení § 36 školského zákona účast na něm povinná. Úspěšnost v základním vzdělávání je předpokladem pro další vzdělávání, které rozšiřuje možnosti při pozdějším hledání zaměstnání. Romští žáci se však často v procesu vzdělávání setkávají s diskriminací, segregací a v mnohých případech bývají vyučováni mimo hlavní vzdělávací proud podle vzdělávacího programu s nižší vzdělávací ambicí.

Z údajů MŠMT plyne, že v České republice existuje 83 ZŠ, v nichž je více než polovina žáků romského původu. Na dalších **136 školách je více než čtvrtina a méně než polovina žáků romského původu. V ZŠ s 50 a více procentním podílem romských žáků bylo ve školním roce 2016/17 podle odhadů vzděláváno 24,3% všech romských žáků.**

Na základě údajů ze zpráv o situaci romské menšiny v krajích za rok 2016 se nejvíce škol, v nichž celkový počet romských dětí, žáků a studentů přesahuje 30 %, nachází v Moravskoslezském a Ústeckém kraji. Celkově se 26 z 85 škol, které mají vyšší než 30% zastoupení romských žáků, nachází v SVL. Tabulka níže zobrazuje přehled škol s vyšším počtem romských dětí, žáků a studentů dle jednotlivých krajů.

Tab. č. 9: Přehled škol s vyšším počtem romských dětí, žáků a studentů v krajích

obec s rozšířenou působností	celkový počet škol s procentem romských žáků vyšším 30 %	z toho počet škol v SVL
hl. m. Praha	4	0
Jihočeský	3	0
Jihomoravský	3	3
Karlovarský	0	0
Královéhradecký	3	0
Liberecký	6	0
Moravskoslezský	22	12
Olomoucký	15	10
Pardubický	0	0
Plzeňský	-	-
Středočeský	4	0

Ústecký	20	0
Vysočina	3	1
Zlínský	2	0

Na problém segregace romských dětí na ZŠ upozornila ve výroční zprávě za rok 2016 i Veřejná ochránkyně práv. Ze zprávy vyplývá, že romské děti jsou často školským zařízením odmítány neoficiálně, ředitelé a ředitelky nevyhotoví písemné rozhodnutí a pouze sdělí, že přijetí žáka jim neumožňuje naplněná kapacita školy. K takovému odmítání dochází i v MŠ.

Již v roce 2007 rozsudek Evropského soudu pro lidská práva poukázal na nadměrné zařazování romských žáků do škol nebo tříd pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami na základě doporučení pedagogicko-psychologických poraden přisuzujícího diagnózu lehkého mentálního postižení (dále jen „LMP“). Na základě **rozsudku D. H. a ostatní proti ČR** byla ČR opakovaně vyzvána k provedení systémových změn, především k nastavení kontrolního mechanismu a záruk, aby romští žáci měli stejné právo na vzdělávání jako žáci patřící k většinové společnosti, a k úpravě diagnostických nástrojů, které nezohledňovaly specifika žáků z odlišného sociokulturního prostředí reagujících při testech na jiné podněty než žáci z většinové společnosti.

MŠMT realizovalo v období od 26.09.2016 do 30.10.2016 šetření, ve kterém se elektronicky dotazovalo ředitelů škol na počet romských žáků vzdělávaných dle RVP ZV, RVP ZV LMP a RVP ZŠS. Zjišťování ve školním roce 2016/17 probíhalo, stejně jako ve školním roce 2015/16, na všech ZŠ zapsaných do rejstříku škol a školských zařízení. Celkově tak bylo do zjišťování zapojeno 4 141 ZŠ. Podle zjištění ve školním roce 2016/2017 ZŠ navštěvovalo dle kvalifikovaných odhadů **33 858 romských žáků**, což tvoří 3,7 % z celkového počtu 906 188 žáků.

V šetření jsou žáci tříděni dle vzdělávacích programů základního vzdělávání, tedy dle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále „RVP ZV“), Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání – přílohy upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (dále „RVP ZV LMP“) a Rámcového vzdělávacího programu pro obor vzdělání základní škola speciální (dále „RVP ZŠS“). V souvislosti se zrušením RVP ZV LMP od 01.09.2016 bylo součástí zjišťování rovněž zařazení těchto žáků do vzdělávání podle Rámcového vzdělávacího programu RVP ZV se sníženými nároky na výstupy ze vzdělávání z důvodu mentálního postižení (dále „RVP ZV UV“).

V programech pro žáky s LMP (RVP ZV LMP a RVP UV) se ve školním roce 2016/2017 vzdělávalo **4 318 romských žáků**, což tvoří **30,9 %** ze všech 13 983 žáků vzdělávaných dle RVP ZV LMP a RVP UV. Ve školním roce 2015/2016 bylo dle RVP ZV LMP vzděláváno 4 539 romských žáků, což tvoří 30,6 % ze všech 14 810 žáků vzdělávaných dle tohoto kurikula. Meziročně tak došlo ke snížení celkového počtu romských žáků i všech žáků vzdělávaných podle těchto kurikul, na druhou stranu však došlo k mírnému zvýšení poměru romských žáků. Je nezbytné si však uvědomit, že efekt systémové změny v podobě novely školského zákona a zrušení RVP ZV LMP bude mít očekávaný účinek v horizontu delším než jeden rok. Ve školním roce 2016/2017 byl počet romských žáků na prvním stupni ZŠ, kteří byli vzděláváni dle RVP UV, 1 683 a počet romských žáků na druhém stupni, kteří pokračují ve studiu dle dobíhajícího RVP ZV LMP, 2 635. Zejména v druhém případě je důležité pracovat na informovanosti nejen rodičů, ale i širší veřejnosti, aby věděli, jaké jsou jejich práva a možnosti. Podle RVP ZŠS se ve školním roce 2016/2017 vzdělávalo **611 romských žáků**, což je 9,4 % ze všech 6 534 žáků vzdělávaných dle RVP ZŠS. Dohromady tedy bylo 4 929 romských žáků vzděláváno dle programu s nižší vzdělávací ambicí, což tvoří 14,6 % ze všech 33 858 romských žáků ZŠ. Podrobněji jsou výsledky zobrazeny v tabulce níže.

Tab. č. 10: Školy a žáci ve vzdělávacích programech ve školním roce 2016/17 a 2015/2016

Počty žáků ve vzdělávacích programech	2016/17		2015/16	
	počet	podíl (%)	Počet	podíl (%)
Počet základních škol (ZŠ)	4 141	—	4 098	—
Žáci ZŠ celkem	906 188	—	878 649	—
- z toho odhad romských žáků	33 858	3,7	34 191	3,9
Počet škol, které mají 5 a více % romských žáků	791	19,1	871	21,3
Žáci ZŠ vzdělávání podle RVP ZV (bez RVP ZV LMP a RVP UV)	885 671	—	857 369	—
- z toho odhad romských žáků	28 929	3,3	29 024	3,4
Počet škol, které mají 5 a více % romských žáků vzdělávaných podle RVP ZV (bez RVP ZV LMP a RVP UV)	620	14,9	697	17,0
Žáci ZŠ vzdělávání v programech pro žáky s LMP (RVP ZV LMP a RVP UV)	13 983	—	14 810	—
- z toho odhad romských žáků	4 318	30,9	4 539	30,6
Počet škol, které mají 5 a více % romských žáků vzdělávaných v programech pro žáky s LMP (RVP ZV LMP a RVP UV)	402	9,7	410	10,0
Žáci ZŠ vzdělávání podle RVP ZV LMP	7 555	—	x	x
- z toho odhad romských žáků	2 635	34,9	x	x
Počet škol, které mají 5 a více % romských žáků vzdělávaných podle RVP ZV LMP	312	7,5	x	x
Žáci ZŠ vzdělávání podle RVP UV	6 428	—	x	x
- z toho odhad romských žáků	1 683	26,2	x	x
Počet škol, které mají 5 a více % romských žáků vzdělávaných podle RVP UV	278	6,7	x	x
Žáci ZŠ vzdělávání podle RVP ZŠ speciální	6 534	—	6 470	—
- z toho odhad romských žáků	611	9,4	628	9,7
Počet škol, které mají 5 a více % romských žáků vzdělávaných podle RVP ZŠ speciální	136	3,3	162	4,0

Zdroj: Převzato ze Zprávy ze zjišťování kvalifikovaných odhadů počtu romských žáků v ZŠ ve školním roce 2016/2017. MŠMT, listopad 2016

V rámci plnění **Revidovaného Akčního plánu pro výkon rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D. H. a ostatní proti ČR** byla v roce 2015 schválena novela školského zákona, jejímž účelem je změna ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a posílení inkluzivního prostředí na školách. V návaznosti na schválení novely školského zákona byla v lednu 2016 schválena vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných č. 27/2016 Sb., která nabyla účinnosti 01.09.2016. Vyhláška definuje postupy implementace změn pro posílení společného vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami v běžných školách za podpory nárokových podpůrných opatření. Rovněž došlo ke změně rámcového vzdělávacího programu pro ZŠ, kterým byla zrušena příloha RVP ZV LMP. Odstraněná příloha RVP ZV LMP byla využita při konstrukci sjednocujícího kurikula.

Ke dni 01.03.2016 vstoupil v platnost nový Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV). Nově upravený RVP ZV sjednocuje vzdělávací nabídku, a tím vytváří podmínky pro zajištění rovného přístupu ke vzdělávacím obsahům pro všechny žáky. Příloha upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením byla z RVP ZV odstraněna, v ní uvedené očekávané výstupy učení žáků byly transformovány do očekávaných výstupů jednotlivých vzdělávacích oborů jako tzv. minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů žáků s lehkým mentálním postižením (LMP) v rámci podpůrných opatření od třetího stupně podpory. Pro žáky s LMP, kterým byl na základě diagnostiky

přiznán třetí stupeň podpory, bude škola podle doporučení školského poradenského zařízení vytvářet individuální vzdělávací plán s podporou.

Všechny ZŠ (vyjma základních škol speciálních, které jsou určeny pro vzdělávání žáků se středně těžkým a těžkým mentálním postižením) budou nově tvořit svůj školní vzdělávací program na základě sjednoceného RVP ZV. Sjednocené kurikulum podporuje jak sjednocení podmínek vzdělávání pro všechny žáky ZŠ, tak individualizované vzdělávání žáků využívajících podpůrná opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně možnosti úpravy vzdělávacího obsahu a výstupů vzdělávání od třetího stupně podpory.

Vzdělávání žáků podle školních vzdělávacích programů vytvořených na základě RVP ZV LMP může ještě dobíhat na 2. stupni ZŠ v případě žáků diagnostikovaných školským poradenským zařízením před 1. zářím 2016. Ve školním roce 2016/17 zůstalo 2 635 romských žáků 2. stupně ZŠ vzděláváno podle RVP ZV LMP.

S implementací novely školského zákona bylo spojeno i vytvoření revizního pracoviště. Revizním orgánem je Národní ústav pro vzdělávání, právnická osoba zřízená a pověřená MŠMT. K 01.09.2016 začal Národní ústav pro vzdělávání vykonávat v souladu s uvedenou novelou školského zákona úkoly revizního pracoviště v oblasti diagnostiky. Žák či jeho zákonný zástupce (případně Česká školní inspekce či orgán sociálně právní ochrany dětí) mají nově možnost obrátit se na Národní ústav pro vzdělávání se žádostí o revizi zprávy a doporučení ke vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Do systému školských poradenských služeb je tak zaveden nový kontrolní prvek, který doplňuje právo příjemce služeb na výhrady k závěrům vyšetření, a přispívá tím ke zvyšování kvality školských poradenských služeb.

Novela školského zákona zároveň rozšiřuje kompetence ČŠI při hodnocení školských poradenských zařízení. ČŠI dosud vykonávala ve školských poradenských zařízeních pouze kontrolu. Bylo však třeba zajistit i hodnocení kvality činnosti, která vede k zásadním závěrům ohledně dalšího vzdělávání dětí, žáků a studentů. ČŠI je vybavena novými kompetencemi, od školního roku 2016/2017 patří mezi její kompetence zjišťování a hodnocení podmínek a průběhu poskytování školských poradenských služeb.

Memorandum o spolupráci s ČŠI

Ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu a ústřední školní inspektor podepsali dne 23.10.2014 Memorandum o vzájemné spolupráci. Strany Memoranda společně deklarovaly ochotu zprostředkovat prostřednictvím přizvaných osob inspekčním týmům a školám potřeby dětí a žáků ze zranitelných skupin (vzdělávání Romů, osob se zdravotním postižením a dětí s odlišným mateřským jazykem) s cílem zkvalitnit vzdělávání těchto žáků z hlediska systému a zkvalitnit formativní hodnocení škol z hlediska rovného přístupu ke vzdělávání a konceptu kvalitní školy.

Mezi deklarované formy spolupráce patří pravidelná setkávání k aktuálním otázkám týkajícím se realizace práva na vzdělání, vytvoření platformy pro vzájemnou spolupráci, informování se o přípravě a provádění koncepčních dokumentů, zajišťování podmínek a prostoru k účasti přizvaných osob na inspekční činnosti za účelem posuzování rovného přístupu ve vzdělávání a v neposlední řadě zajišťování prostoru pro poskytování odborných stáží studentům, kteří se věnují problematice rovného vzdělávání, zejména s ohledem na osoby se speciálními vzdělávacími potřebami.

Byla vytvořena Pracovní skupina k naplňování Memoranda s ČŠI. Má celkem 18 členů z řad ústředních orgánů státní správy, neziskového sektoru, akademické obce a občanské společnosti, kteří se v roce 2016 podíleli na tvorbě podkladů pro ČŠI k monitoringu inkluzivity vzdělávacího systému na školách.

3.2.3 Sekundární a terciární vzdělávání

O počtech ani relativním zastoupení romských žáků a studentů účastnících se sekundárního nebo terciárního vzdělávání nejsou k dispozici relevantní statistiky. Přesto, na základě odhadů, lze tvrdit, že jejich zastoupení je nízké v případě sekundárního a ještě nižší v případě terciárního vzdělávání. Je to dáno několika faktory. Především tím, že předpokladem pro úspěšný přechod žáků na SŠ je úspěšné absolvování kvalitního základního vzdělání, což není z výše uvedených důvodů u romských žáků mnohdy naplněno. Významným faktorem je determinace sociálního vyloučení, v němž děti a žáci žijí, vyrůstají a jenž významně formuje jejich osobnostní potenciality. Sociálně vyloučené prostředí je limituje v různých rovinách a oblastech kvality života. Limity zasahující do oblastí vzdělávání představují ohrožení několikanásobné, neboť vše, co je spojeno s procesem vzdělávání, dotýká se individuálního utváření socializačních procesů dotčených dětí, žáků a studentů. Dalšími faktory jsou nižší profesní aspirace žáků a jejich rodičů. Tyto aspirace jsou obvykle ovlivněny prostředím, v němž žák vyrůstá, kde je nezaměstnanost a nízká úroveň vzdělání často běžná. Stále je nedostatek pozitivních vzorů, nebo alespoň jejich prezentace, v podobě romských úspěšných absolventů SŠ a VŠ, kteří by jako příklad mohli vést ke snížení nedůvěry romských rodičů v budoucí uplatnění jejich dětí na trhu práce. Tyto faktory, společně v kombinaci s finanční náročností studia na SŠ, potažmo na VŠ, nejčastěji vedou romské žáky a studenty k tomu, že nepokračují v dalším studiu nebo že předčasně ukončují stávající studia.

S cílem podpořit studium těch romských žáků, jejichž rodinám působí náklady spojené se středoškolským a vyšším odborným studiem finanční potíže, realizuje MŠMT dotační program **Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol, konzervatoří a studentů vyšších odborných škol**. Program se realizuje ve dvou kolech. V období leden až červen 2016 bylo podpořeno 688 žáků a studentů celkovou částkou 3.802.400 Kč. V období září až prosinec 2016 bylo podpořeno 724 žáků a studentů celkovou částkou 3.712.400 Kč. Podrobněji je tento dotační titul popsán v kapitole P.1.

Pro romské studenty bakalářského, magisterského či doktorského studia jsou dostupná **stipendia Romského vzdělávacího fondu** (Roma Education Fund). Ta jsou s cílem přispět ke zvýšení vzdělanostní úrovně Romů a působit desegregačně na vzdělávací systém poskytována v 16 zemích zejména střední a východní Evropy. V ČR spravuje stipendia od roku 2010 **Romea, o.p.s.** V České republice bylo od roku 2010 do konce roku 2016 uděleno 366 stipendií romským vysokoškolákům v hodnotě 8.490.312 Kč. Pro školní rok 2016/2017 bylo v ČR podáno 55 žádostí o podporu, z nichž bylo celkem přiznáno 33 stipendií v celkové výši 40 605 EUR, tedy 1.080.093 Kč. Tradičně oblíbené jsou učitelské obory, sociální práce, historie, právo, mezinárodní vztahy, politologie, ekonomie, cizí jazyky (ruština), porodní asistentky, ale třeba i chemie nebo ekonomika letového provozu či ergoterapie. Žádat mohou romští studenti VŠ bez věkového omezení, prezenční i distanční formy.

Pro školní rok 2016/2017 vyhlásila výzvu na podporu romských vysokoškolských studentů a studentek také **Nadace Open Society Fund Praha**. Výše stipendia pro jednoho studenta byla omezena částkou 60.000 Kč za rok. Podmínkami stipendijního programu je vykonání pracovní stáže (např. v soukromé firmě, státní instituci, ambasádě, apod.) v rozsahu minimálně 100 hodin za rok a dobrovolnické služby v neziskové organizaci v rozsahu alespoň 100 hodin za rok, absolvování kurzu cizího jazyka a účast na vybraných akcích Nadace Open Society Fund Praha. Stipendistu v průběhu programu doprovází mentor za účelem supervize, motivace a pomoci s průběhem stipendia. Žádat mohou romští studenti VŠ do 26 let věku, prezenční i distanční formy. Ve školním roce 2016/2017 bylo podáno 13 žádostí, z nichž bylo celkem přiznáno 9 stipendií, a to 6 studentkám a 3 studentům. Z celkového počtu 9 podpořených stipendistů se jednalo o 7 studentů bakalářského studijního programu a 2 studentky magisterského studijního programu.

V daném školním roce byla pro studenty (na stipendia, školné, jazykové kurzy, stáže) alokovaná částka 716.390 Kč. Dalších 177.640 Kč bylo určeno na koordinaci programu, zahrnující mimo jiné cestovné pro studenty na akce a společná setkání.

Stipendia pro romské žáky a studenty, kteří již byli přijati do středoškolského či vysokoškolského studia, poskytuje **Nadační fond Verda**. Fond je mnohaletým partnerem romského střediska Drom, jehož zaměstnanci se podílejí na administraci nadačního fondu, pomáhají při výběru žadatelů o stipendium a při zprostředkování veškerých náležitých informací. Počínaje školním rokem 2001/2002 byl poskytnut finanční příspěvek celkem 654 žadatelům v celkové výši 3.519.444 Kč. Ve školním roce 2016/17 se přihlásilo 120 uchazečů o stipendium, podpořených bylo 89 žáků a studentů v celkové výši 540.000 Kč. Z podpořených bylo 19 žáků SOU, 57 žáků SŠ, 2 studenti VOŠ a 11 studentů VŠ. V posledních letech výrazně převládají žadatelé z řad středoškolských žáků. Vzhledem ke způsobu výběru stipendistů, tj. podle prospěchu, se zvyšuje procento úspěšnosti, tedy počet žáků a studentů pokračující ve studiu i v dalším roce, jenž se pohybuje okolo 75 %.

3.3 ZAMĚSTNANOST

Romové jsou jednou z nejohroženějších skupin na trhu práce. Část zaměstnavatelů Romům, na základě předsudků a údajné špatné zkušenosti, kolektivně připisuje charakteristiky jako je neochota pracovat, nespolehlivost a další negativní stereotypy, aniž by konkrétnímu romskému uchazeči dali příležitost prokázat své pracovní schopnosti. Romové mají často kvůli nízkému vzdělání a kvalifikaci zúžený výběr pracovních příležitostí. Migrace romských rodin za dostupnějším bydlením, často z ekonomických center do periferních oblastí s nižším množstvím pracovních příležitostí i průměrnou mzdou, představuje další překážku k nalezení stabilního zaměstnání. Na základě teorie fronty se s vyšší mírou nezaměstnanosti prohlubuje znevýhodnění těch osob, které i za normálních okolností mají značné problémy nalézt práci. S vyšším počtem nezaměstnaných, ucházejících se o téže pracovní místo, dochází k odsouvání znevýhodněných skupin osob na nižší příčky pomyslného pořadí. S rostoucí nezaměstnaností tak klesají šance Romů získat zaměstnání.

Ačkoliv neznáme přesná čísla o nezaměstnanosti Romů, neboť Úřad práce České republiky (dále jen „ÚP ČR“) neeviduje uchazeče o zaměstnání podle etnické či jiné příslušnosti, na základě obecných trendů vývoje nezaměstnanosti v ČR můžeme usuzovat, že se situace zaměstnanosti Romů meziročně zlepšuje s tím, jak se zlepšuje situace celé společnosti. V roce 2016 byla nejnižší míra nezaměstnanosti od roku 2008. Podle dat poskytnutých ÚP ČR tvořil **podíl nezaměstnaných osob v roce 2016 v průměru 5,6 %**, zatímco v roce 2015 6,6 % a v roce 2014 7,7 %.¹⁷ Nejen pro Romy tak bylo snazší než v předchozích letech získat zaměstnání.

Demotivujícím faktorem zapojení se na trh práce je **vysoká míra zadlužení** sociálně vyloučených Romů, kteří nejsou schopni s ohledem na výši svých příjmu a kvůli nevýhodným podmínkám půjček uhradit své závazky. Jakmile se dluh dostává do stádia exekuce, je nevýhodné mít legální zaměstnání, neboť je plat ohrožen exekucí. Zadluženost také vhání sociálně vyloučené romské domácnosti do šedé ekonomiky. Z tohoto důvodu je naléhavé zavést systematický monitoring situace zadlužených domácností v ČR a nekalých praktik uplatněných ze strany poskytovatelů finančních produktů. Důležitá jsou rovněž opatření na ochranu spotřebitelů a intenzivní pozornost si zaslouží i zvýšení finanční gramotnosti u české populace, specificky však i u obyvatel SVL, kde jsou jim nevýhodné finanční produkty aktivně nabízeny.

¹⁷ Časová řada podílu nezaměstnaných osob od roku 2005 je dostupná zde: http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/casove_rady.

Za rok 2016 vynaložil ÚP ČR v regionech s vyšší nezaměstnaností finanční prostředky na společensky účelná pracovní místa (včetně podpory sebezaměstnání) ve výši 1 388 mil. Kč a veřejně prospěšné práce ve výši 2 027 mil. Kč. Na podporu zaměstnávání uchazečů o zaměstnání byly vynaloženy finanční prostředky v celkové výši 3 415 mil. Kč. Dle kvalifikovaných odhadů počtu uchazečů o zaměstnání romské národnosti bylo umístěno na **veřejně prospěšné práce** v regionech s vyšší nezaměstnaností **2 231** osob, na **společensky účelná pracovní místa** v regionech s vyšší nezaměstnaností 534 osob, a na **rekvalifikaci** 434 osob.

V rámci aktivní politiky zaměstnanosti ÚP ČR realizuje řadu projektů s inovativními prvky, např. se jedná o práci na zkoušku, mentoring nebo generační tandem, přičemž princip těchto inovací spočívá v zapracování mladých uchazečů o zaměstnání bez pracovních zkušeností a předávání informací od zkušenějších pracovníků. Projekty realizované ÚP ČR jsou rovněž zaměřené na řešení nezaměstnanosti v SVL (např. projekt Sociálně vyloučené lokality Ústeckého kraje). V rámci projektů však není sledována příslušnost k národnostní menšině.

3.4 BYDLENÍ

Rok 2016 se nesl v duchu diskuze o řešení bytové situace sociálně vyloučených osob, a to jednak legislativním způsobem, jednak konkrétními projekty sociálního začleňování. MPSV s MMR a ministrem pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu pracovali na přípravě **návrhu zákona o sociálním bydlení a o příspěvku na bydlení** (dále jen „návrh zákona“). Z projektů sociálního začleňování získaly pozornost veřejnosti hlavně aktivity města Brna a Ostravy v oblasti sociálního bydlení.

Hlavní východiska pro přípravu návrhu zákona byly stanoveny v Koncepti sociálního bydlení České republiky na léta 2015 až 2025 (dále jen „Koncepte“), schválené vládou v říjnu 2015.¹⁸ Kromě Koncepte se dílčím aspektem sociálního bydlení věnovaly i dva dokumenty, které vláda schválila na svém jednání dne 27. července 2016. První dokument s názvem **Identifikace problémů v oblasti bydlení, které vyplynuly při poskytování dávek na bydlení**, připravilo MPSV ve spolupráci se zástupci MMR, MZ, MPO, MV a MS. Materiál obsahuje výčet sedmi problematických okruhů, jako např. nevyhovující kvalita bytového prostoru, stanovování výše nákladů na bydlení pro určení výše dávek, regulace zneužívání podnikání s provozem ubytoven nebo neexistence registru bytů. Druhý dokument **Problémy související s bydlením sociálně vyloučených obyvatel a návrh jejich řešení**, který připravil ASZ, identifikuje pět klíčových problémů, se kterými se vyloučené osoby, obce, družstva a společenství vlastníků jednotek potýkají: dluhy vůči Společenství vlastníků jednotek nebo družstvu; výskyt obtěžujícího hmyzu, hlodavců a zápachu; přelidnění bytů a stavebně technická a hygienická nevhodnost bytů; nadhodnocené nájemné a neplnění povinností ze strany majitelů bytů a zanedbávání údržby bytů, které jsou pronajímány osobám ohroženým sociálním vyloučením. K problémům týkajícím se bydlení patřila i diskriminace. Veřejná ochránkyně práv ve výroční zprávě za rok 2016 informuje, že bylo podáno 50 stížností na diskriminaci v bydlení. Ve srovnání s rokem 2015 došlo sice k mírnému poklesu, ale pořád se jednalo o téměř čtyřnásobek počtu případů evidovaných v roce 2011.

Přípravu finální verze návrhu zákona doprovázela řada změn reagujících na podněty, které byly vzneseny v připomínkovém řízení. První verze návrhu byla představena veřejnosti v září 2016 a mj. obsahovala kontroverzní povinnost obcí zapojit se do přidělování sociálních bytů. Kvůli kritice, zejména ze strany Svazu měst a obcí ČR, se v prosincovém návrhu

¹⁸ Koncepte sociálního bydlení České republiky na léta 2015 až 2025 byla schválena usnesením vlády České republiky ze dne 12. října 2015 č. 810.

zákona prosadil princip **dobrovolného vstupu obcí do systému sociálního bydlení** a další odchylky od původního záměru.

Zákon o sociálním bydlení a příspěvku na bydlení měl podle původních plánů platit již od ledna 2017. Vzhledem k nesouhlasnému postoji z řad zástupců opozičních, ale i koaličních stran je jeho přijetí do konce volebního období nejisté.

Projekt sociálního bydlení **Rapid Re-Housing Brno** vznikl ve spolupráci Magistrátu města Brna, IQ Roma Servis, z.s. a Ostravské univerzity. Pilotní projekt je založen na principu "bydlení především" (housing first), tj. pokud má osoba mnohonásobné sociální problémy, je důležité nejprve zajistit bydlení. Počítá se s ubytováním 50 rodin s dětmi v bytové nouzi, jimž se poskytnou byty ve vlastnictví města Brna. Zároveň budou rodiny podporovány intenzivní sociální službou.

V rámci řešení otázky sociálního vyloučení začalo město Ostrava v říjnu 2016 s realizací **projektu Koncepce bydlení a její pilotní ověření ve městě Ostrava**. Projekt usiluje o zajištění dostupnosti bydlení pro osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách a o posílení role Magistrátu města Ostravy v oblasti bydlení. Mezi klíčové aktivity projektu patří vytvoření Koncepce sociálního bydlení statutárního města Ostravy, na které se podílejí pracovní skupiny složené ze zástupců magistrátu, městských obvodů, neziskových organizací a odborníků. Osoby ze SVL a národnostní menšiny jsou zapojeny prostřednictvím fokusní skupiny. Počítá se s pilotním ověřením 5 krizových bytů a 100 sociálních a dostupných bytů. Pokud v krizových a sociálních bytech bude poskytována intenzivní sociální práce, v dostupných bytech bude spolupráce se sociálním pracovníkem probíhat ad hoc při řešení konkrétních problémů. Koncem roku 2016 bylo připraveno 5 krizových bytů a zahájen příjem žádostí o byt.

3.5 ZDRAVÍ

MZ rozpracovalo v roce 2015 akční plány Zdraví 2020 - Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí, které mají dopad na celou populaci České republiky, tedy i Romy. Konkrétní dopady na SVL měl projekt Státního zdravotního ústavu „**Podpora zdraví ve vyloučených lokalitách – snižování zdravotních nerovností**“, který pokračoval 2. etapou i v roce 2016. Projekt byl hrazen z finančních prostředků MZ – Projekty veřejného zdraví a jeho cílem bylo přispět ke snížení zdravotních nerovností, a to především zvýšením zdravotní gramotnosti u cílové skupiny. Výstupem projektu je publikace¹⁹, která popisuje roční působení v SVL několika regionů ČR a zodpovídá na otázku, jaký vliv na zdravotní stav člověka mají chudoba, vzdělání, sociální postavení nebo etnicita.

Odpovědí je, že zdravotní stav vyloučených, chudých Romů je podmíněn jejich sociálním statutem, nikoliv jejich etnicitou. Nerovnosti ve zdraví u obyvatel SVL jsou způsobeny nižším vzděláním a horšími sociálně-ekonomickými podmínkami. Lidé zde žijící mají omezený přístup k informacím, které jsou často podávány pro ně zcela nesrozumitelnou nebo složitou formou. Lidé s nízkými příjmy, bez vzdělání, odkázaní na sociální dávky často nepovažují zdravý životní styl za svou prioritu. Nevhodné složení stravy, nedostatek pohybu, riziko závislostí, zhoršený přístup ke zdravotní péči jsou problémy, které obyvatele SVL mohou ohrožovat více než většinovou populaci. U dětí se může nedostatek správné výživy a celkově nezdravý životní styl negativně projevit ve školní úspěšnosti a pozdějším začlenění do společnosti. Romští muži, stejně jako muži stejné vzdělanostní a příjmové skupiny mají horší životní styl než ženy, ve větší míře se u nich projevuje rizikové chování. Statistiky úmrtnosti a nemocnosti dle pohlaví v romské populaci neznáme, nicméně i tak se zdají muži být ohrožováni sociálně ekonomickými determinanty více než ženy.

¹⁹ Podpora zdraví ve vyloučených lokalitách - snižování zdravotních nerovností. Dostupné zde: <http://www.szu.cz/tema/podpora-zdravi/podpora-zdravi-ve-vyloucenych-lokalitach-snizovani>

Sociálně-ekonomické determinanty, podmínky prostředí, horší životní styl a jeho následky jsou hlavní příčiny nepříznivého zdravotního stavu populace Romů, kteří žijí v podmínkách SVL. Celkově horší zdravotní stav je charakterizován výskytem chronických chorob v dřívějším věku, vyšší předčasnou úmrtností - v průměru o 10-15 let, častějším výskytem onemocnění kardiovaskulárního systému, diabetu a onemocnění dýchacího a trávicího traktu. Kojenecká úmrtnost se snižuje, ale stále zůstává dvojnásobná ve srovnání s majoritní populací, kde je velmi nízká. Dále Romové uvádí, ve větší míře než majoritní populace, že trpí bolestmi hlavy a pohybového aparátu. Také výskyt duševních onemocnění je v této populační skupině vyšší, značnou část tvoří duševní choroby spojené s nadměrným pitím alkoholu. Tabulka níže zobrazuje chronická neinfekční onemocnění u romské a neromské populace.

Tab. č. 11: Chronická neinfekční onemocnění v romské a neromské populaci

onemocnění	prevalence v populaci Romů žijících v podmínkách sociálního vyloučení	prevalence v neromské populaci
bolest hlavy, migréna	28 %	8,8 %
hypertenze	19 %	24,4 %
deprese	14 %	5,1 %
peptická a duodenální vředová choroba	12 %	4,6 %
onemocnění srdce a cév	10 %	4 %
alergie	10 %	17,9 %
bronchitis a nemoci plic	9 %	4 %
duševní poruchy jiné než deprese	6 %	1 %
diabetes	9 %	6,7 %
nádorová onemocnění	1,1 %	3 %

Zdroj: Podpora zdraví ve vyloučených lokalitách – snižování zdravotních nerovností. Státní zdravotní ústav, 2015.

V populaci vyloučených Romů je mnohem častější výskyt rizikového chování než ve většinové populaci. Pravidelně kouří 65 % dospělých mužů a 57 % žen. Ženy kouří často i v těhotenství, děti začínají samy kouřit brzy, a pokud ne, jsou vystavovány tabákovému kouři. Nadměrné užívání alkoholu je trvalým problémem, avšak v průměru ne vyšším než ve většinové populaci, a v posledních letech narůstá rovněž počet uživatelů nelegálních drog. Pohybová aktivita je pro dospělé Romy téměř neznámým pojmem, pokud mezi ni nepočítáme fyzickou práci. Pouze 4 % Romů uvedla, že sportuje několikrát týdně, 44 % uvádí trvalou sedavou činnost. Absence pohybu je problémem u dospělých, romské děti v SVL tráví většinu volného času venku v pohybu. Strava Romů obsahuje velké množství masa a sladkostí, chybí zdroje vitamínů a mléčné výrobky.

V roce 2016 bylo v rámci realizovaných Zdravotně výchovných programů (Jablíčko, Zdravý zoubek, Prevence kouření a závislostí, Prevence infekčních onemocnění apod.) osloveno 1139 dětí v rámci realizovaných 57 intervencí v SVL.

Zdravotně sociální pomocník

Romové mají specificky zdrženlivý vztah k veřejným zdravotním službám. V praxi se velmi osvědčili zdravotně sociální pomocníci, jež stojí na pomezí zdravotnictví a sociálních služeb. Jejich zřizování však komplikuje neexistence systémové podpory v oblasti jejich zakládání a financování.

V roce 2016 působili v režimu registrovaných sociálních služeb **zdravotně sociální pomocníci**. Ti významnou měrou přispívali k osvětové činnosti a motivování Romů k účasti

na veřejných zdravotních službách. Klíčovým poskytovatelem služby je **Drom, romské středisko**, které realizuje terénní program Zdravotně sociální pomoc od roku 2007. V roce 2016 Drom, romské středisko poskytoval tuto službu prostřednictvím 5 zdravotně sociálních pomocnic (v porovnání se 7 sociálními pomocnicemi v předchozích letech) ve 2 krajích ČR v celkem 5 lokalitách, včetně Brna, kde působily 2 zdravotně sociální pomocnice. V Olomouckém kraji působily v roce 2016 sociální pomocnice v lokalitách Javornicka, Jeseníku, Olomouce a Prostějovska, v Jihomoravském kraji se jedná o již zmíněnou lokalitu Brna.

V Moravskoslezském kraji statutární město Frýdek-Místek ve spolupráci s ASZ a v návaznosti na strategický plán sociálního začleňování v roce 2016 zaměstnávalo zdravotně sociální asistentku pro SVL. Na druhou stranu v roce 2016 v kraji ukončilo poskytování této služby Drom, romské středisko, jelikož nebylo zařazeno do krajské sítě sociálních služeb.

V Jihočeském kraji působila jediná zdravotně sociální pomocnice do roku 2015 ve městě Prachatice. Momentálně má zájem o tuto funkci město České Budějovice. Dosud není tato funkce na magistrátu města ustanovena, protože není k dispozici odpovídající kurz pro dosažení této kvalifikace, nebo kvalifikovaný zájemce.

Zatímco v roce 2015 působilo na území ČR 9 zdravotně sociálních pomocníků ve 4 krajích, v roce 2016 jich bylo jen 6 (se započítáním zdravotně sociální asistentky pro SVL) ve 3 krajích. Rok od roku lze sledovat postupný útlum této služby namísto jejího posilování a rozšiřování do dalších krajů.

Odškodnění obětí nedobrovolné sterilizace

Vláda v září 2015 neschválila Věcný záměr zákona o odškodnění protiprávně sterilizovaných osob. K nedobrovolným sterilizacím docházelo na území České republiky od poloviny 60. let. Nároky poškozených žen jsou v řadě případů promlčeny, což poškozeným znesnadňuje kompenzaci formou soudního řízení.

Již v roce 2009 vláda vyslovila politování nad těmito zjištěnými skutečnostmi. V návaznosti na to byly rovněž přijaty legislativní i jiné kroky, aby k takovým jednáním v budoucnu nedocházelo. Věcný záměr zákona o odškodnění protiprávně sterilizovaných osob měl být opatřením, které alespoň částečně napraví zásahy do osobní integrity, práva na ochranu soukromí, práva na rodinný život a též lidské důstojnosti, který protiprávní sterilizace představují. Vláda nicméně vyslovila s návrhem nesouhlas.

Stát v minulosti přiznal pochybení a poškozeným osobám se omluvil. Hledat alternativní možnou cestu nápravy, než prostřednictvím soudního řízení a speciálním odškodňovacím mechanismem, se nicméně jeví být jako velmi složité. Předseda vlády další úvahy o odškodnění sterilizovaných žen dopisem komisaři Rady Evropy pro lidská práva odmítl s poukazem na skutečnost, že primárním prostředkem nápravy byla vždy soudní žaloba. Zvažovaný kompenzační mechanismus byl zamýšlen pouze jako akt ex gratia, tedy dobrovolný, vstřícný krok, nikoli jako povinnost státu. Vláda však rozhodla, že takovýto mechanismus by nebyl efektivní.

Na podnět Pracovní skupiny pro zahraniční spolupráci Rada vlády pro záležitosti romské menšiny zřídila **Pracovní skupinu k protiprávním sterilizacím**. Na její platformě vznesly zástupkyně protiprávně sterilizovaných žen mimo jiné žádost o zprostředkování specifické psychologické/psychiatrické pomoci. Na základě tohoto podnětu proběhly v roce 2016 opakovaně konzultace s MZ a VZP. Jedním z navrhovaných nástrojů v rámci iniciativy, která hledá cesty, jak pomoci ženám, které v minulosti neuspěly s nárokem na odškodnění, je odborná terapeutická pomoc těmto ženám. Proto Pracovní skupina spolupracuje například

s Českou psychoterapeutickou společností a hledá možnost poskytování vhodné psychologické pomoci.

3.6 BEZPEČNOST

Oproti předchozím letům byla v roce 2015 i v roce 2016 bezpečnostní situace ve vztahu k Romům klidná. Nenávistné projevy vůči Romům vyvrcholily v roce 2013 četnými protiromskými pochody. V roce 2014 se uskutečnilo několik menších a relativně pokojných demonstrací v Děčíně, Duchcově, Plzni a Budišově nad Budišovkou. Stejně jako v roce 2015 i v roce 2016 **neproběhly žádné významnější protiromské demonstrace ani pochody.**

Anticiganistické projevy ze strany extremistů byly v roce 2016 minimální, vystřídaly je projevy protiislámské či protiimigrantské. V roce 2016 bylo zaevidováno celkem 25 trestných činů motivovaných nenávistí proti Romům. Jde o pokles oproti minulému roku, kdy bylo zaevidováno 33 trestných činů. V roce 2014 jich bylo zjištěno 53. Tyto trestné činy se v roce 2016 podílely na celkovém počtu trestných činů s extremistickým podtextem 17,4 procentními body. Vesměs se vždy jedná o trestné činy spáchané prostřednictvím internetu, či o tzv. situační konflikty.

Styčný důstojník pro menšiny

Mezi nástroje Policie ČR pro efektivní práci ve vztahu k menšinovým komunitám patří funkce styčných důstojníků pro menšiny a jejich pracovní skupiny. Styčný důstojník pro menšiny je ustanoven při jednotlivých krajských ředitelstvích policie pod odborem služby pořádkové policie na základě závazného pokynu policejního prezidenta č. 258/2013, o činnosti na úseku menšin.

Styčný důstojník pro menšiny má za úkol systematicky monitorovat výskyt příslušníků menšin, komunit a SVL, navazovat a prohlubovat spolupráci s dalšími zainteresovanými subjekty (koordinátoři pro záležitosti romské menšiny, lokální poradci ASZ, manažeři prevence kriminality, NNO, pracovníci Probační a mediační služby ČR apod.) a podílet se na preventivních a intervenčních opatřeních, která policie realizuje v souvislosti s menšinami. V rámci zákonné působnosti Policie ČR nabízí osobám z menšinových komunit pomoc při řešení konkrétních problémů, navrhuje opatření snižující mezietnické napětí a buduje oboustrannou důvěru mezi policií a příslušníky menšin. Také se podílí na tvorbě komunitních a krizových plánů.

Styční důstojníci pro menšiny kromě jiných aktivit pravidelně pořádají tzv. multidisciplinární setkání, kam jsou zváni zástupci jednotlivých zainteresovaných skupin a kde mají možnost společně s policií diskutovat vhodná opatření. V červnu 2016 se uskutečnilo první pracovní setkání styčných důstojníků pro menšiny s krajskými koordinátory pro záležitosti romské menšiny. Na setkání byly diskutovány především možnosti prohloubení stávající spolupráce, sdílení a přenos dobré praxe mezi jednotlivými kraji a možnosti užšího zapojení do pracovních skupin a řešení na místní úrovni.

Policejní specialista v sociálně vyloučených lokalitách

Od října roku 2014 do dubna roku 2016 MV realizovalo projekt Zavádění policejních specialistů v oblasti policejní práce ve vztahu k minoritní skupině Romů v SVL, který byl financován z Norských fondů. Náplní projektu bylo jednak vyškolení policejních specialistů v oblasti policejní práce ve vztahu k minoritní skupině Romů v SVL a jejich zavedení do výkonu služby a jednak doplnění vzdělání v této problematice u stávajících styčných důstojníků pro menšiny a vybraných policejních manažerů.

Vybraní policisté a policejní manažeři ze čtyř pilotních krajů (Karlovarský, Moravskoslezský, Olomoucký a Ústecký) se účastnili pravidelných vzdělávacích workshopů, na kterých vystoupili odborníci jak ze státní správy, evropských poradních orgánů, tak NNO a zahraničních policejních sborů. V rámci tohoto projektu bylo vyškoleno **40 policejních specialistů**.

Asistent prevence kriminality

Asistent prevence kriminality (dále jen „APK“) je vybraný člen z obyvatel SVL, který v ní má autoritu a přehled o vnitřním dění. APK je zaměstnán u městské policie, která jej řídí a kontroluje. Cílem APK je snížení počtu spáchaných trestných činů i přestupků v SVL, zajištění vymahatelnosti práva, prevence sousedských sporů a změna negativního pohledu majoritní společnosti na osoby sociálně vyloučené. APK jsou hodnocení velmi pozitivně. Výrazně se podílí na zvýšení úrovně bezpečí a dodržování veřejného pořádku a zároveň dochází k aktivizaci dlouhodobě nezaměstnaných.

Zřizování této pozice na území celé ČR je systematicky podporována MV od roku 2009²⁰ v rámci Programu prevence kriminality. Po pilotní realizaci projektu v roce 2009 bylo již v roce 2010 v rámci ČR 38 asistentů působících v 10 obcích, v roce 2016 pak celkem působilo ve 47 obcích v rámci celé ČR 121 APK podpořených z rozpočtu MV v rámci Programu prevence kriminality ve výši 25.529.000 Kč. Další APK pak působí v rámci ČR i z jiných zdrojů, než jsou prostředky zajišťované MV (např. z podpory úřadů práce – na základě dohody mezi MV a GŘ ÚP; z vlastních rozpočtů obcí či z OP Z). ÚP ČR eviduje ke konci roku 2016 celkem 346 APK ve 131 obcích. Celkem tak v roce 2016 působilo v ČR **cca 500 APK**. Podle informace od koordinátorů pro záležitosti romské menšiny bylo v roce 2016 46,9 % APK romské národnosti.

Domovník – preventista

Domovník – preventista je projekt, jehož cílem je zvýšit bezpečí v bytových domech a jejich bezprostředním okolí – snížit rizika vandalizmu, pohybu a pobytu nepovolaných osob a rušení nočního klidu; vytvořit podmínky pro dlouhodobé udržení pořádku, společensky žádoucích vztahů a jednání; posílit odpovědnost nájemníků za péči, údržbu a užívání svěřeného majetku; umožnit alespoň částečnou zaměstnanost osob dlouhodobě nezaměstnaných. V roce 2016 v ČR působilo celkem **32 domovníků**.

²⁰ Pozice APK vznikla původně v rámci Programu Úsvit, jehož hlavním záměrem bylo zvýšení bezpečí v SVL. Program Úsvit byl v roce 2009 pilotně vyzkoušen v Mostě a od roku 2010 následně šířen do dalších lokalit.

4. MEZINÁRODNÍ AKTIVITY V OBLASTI ROMSKÉ INTEGRACE

4.1 EVROPSKÁ UNIE

Od roku 2007, kdy se konal 1. romský summit v Bruselu, se EU stále více angažuje v oblasti romské integrace. V návaznosti na proces **Rámce EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020**, který se zaměřuje hlavně na vzdělávání, zaměstnanost, zdravotní péči a bydlení Romů, vypracovaly členské státy včetně ČR své národní strategie romské integrace. Na podporu sociální a ekonomické integrace romské populace mohou členské státy využívat strukturálních a investičních fondů EU.

V **Evropském parlamentu** existují napříč politickými skupinami pracovní skupiny proti rasismu a diskriminaci. V roce 2015 přijal Evropský parlament rezoluci, ve které vyzval k ukončení diskriminace Romů. Ve spolupráci s několika romskými organizacemi uspořádal Evropský parlament 05.-07.04.2016 Týden Romů, jehož hlavním cílem bylo ukázat závazek Evropského parlamentu bojovat proti tzv. anti-Gypsyismu. Během Týdne Romů byl podporován pozitivní obraz Romů, jejich úlohy v evropské společnosti a přínos evropské historii, umění a kultuře. Záštitu nad akcí převzal předseda Evropského parlamentu Martin Schulz.

V rámci struktur **Evropské komise** se romskou problematikou zabývají tato Generální ředitelství (dále jen „DG“): DG Spravedlnost a spotřebitelé (JUST), DG Zaměstnanost, sociální věci a sociální začleňování (EMPL), DG Vzdělávání a kultura (EAC), DG Regionální a městská politika (REGIO), DG Zdraví a bezpečnost potravin (SANTE) a DG Politika sousedství a jednání o rozšíření (NEAR).

Evropská komise ve Zprávě o uplatňování rámce EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů za rok 2016 z 27.06.2016 zhodnotila, že na evropské úrovni byly zavedeny právní, politické a finanční nástroje a členské státy zřídily koordinační struktury, zavedly cílená a standardní opatření v reakci na doporučení Rady a přidělily finanční prostředky. Byly zjištěny pozitivní tendence, jako rostoucí zaměření na předškolní vzdělávání. Nicméně toto úsilí nezabránilo dalšímu zhoršování životních podmínek Romů a rozšířenému nepřátelství vůči nim ve většinové společnosti. Byly zjištěny vážné nedostatky v boji proti diskriminaci Romů, zvláště v oblasti segregace v bydlení a vzdělávání a v zamezení nucenému vystěhování. Spolupráce s občanskou společností a zapojení soukromého sektoru zůstává nedostatečné. Členské státy by měly zajistit obnovení politického závazku týkajícího se integrace Romů, aby zavedené právní, politické a finanční nástroje byly plně využity k dosažení hmatatelných výsledků v praxi. Nanejvýš důležité je provádění na místní úrovni.

V roce 2016 proběhly 3 setkání **národních kontaktních míst pro integraci Romů** v Bruselu na půdě Evropské komise, a to 28.-29.01.2016, 25.-27.05.2016, 25.-27.09.2016. Pracovníci Kanceláře Rady vlády pro záležitosti romské menšiny (národní kontaktní místo v ČR) se samozřejmě účastnili všech setkání.

Evropská platforma pro romskou inkluzi (dále jen „Platforma“) vznikla v roce 2008 s cílem podporovat politiky pro začleňování Romů a koordinace kroků všech začleněných států (orgánů EU, vlád členských států, mezinárodních organizací, odborníků a představitelů romské občanské společnosti). Ve dnech 29.-30.11.2016 se uskutečnilo 10. zasedání Platformy, které bylo tematicky zaměřené na vzájemnou odpovědnost všech zainteresovaných stran. Dva hlavní panely se zaměřily na vzájemnou odpovědnost týkající se účinnosti politik a financování a dále zapojování Romů, zejména mládeže, žen a dětí. Někteří ze zúčastněných vyjádřili obavy související s nárůstem populismu, tzv. anti-Gypsyismu a diskriminace a rovněž se skutečností, že proces romské integrace je zastiňován uprchlickou krizí.

Agentura EU pro základní práva (dále jen „FRA“), která sídlí ve Vídni a jejímž cílem je poskytovat orgánům EU a členským státům nezávislou pomoc a odborné poradenství v oblasti základních práv, se zabývá rozsáhlými průzkumy, srovnávacími právními nebo sociálními výzkumy, pořádá konferenci o základních právech, která je každý rok zaměřená na konkrétní lidskoprávní téma. FRA ustanovila **ad hoc pracovní skupinu pro indikátory romské integrace**, jejímž cílem bylo vytvořit indikátorovou soustavu pro měření pokroku v oblasti romské integrace v jednotlivých členských státech EU, která by zároveň umožňovala srovnání mezi jednotlivými státy. Vzhledem k tomu, že situace Romů v jednotlivých členských státech je natolik rozdílná, pracovní skupina nakonec opustila ambiciózní cíl vytvoření indikátorové soustavy pro vzájemné srovnávání. Nicméně výsledná indikátorová soustava má být nadále inspirací pro monitorování národních strategií romské integrace. V listopadu 2016 publikovala FRA výsledky svého šetření **Druhé mapování diskriminace napříč Evropou (EU-MIDIS II): Romové – vybrané poznatky**²¹. Z šetření vyplývá, že přibližně 80 % dotazovaných Romů žije pod hranicí ohrožení chudobou, každý třetí Rom žije v domě bez vodovodu, každé třetí romské dítě žije v domácnosti, kde někdo šel do postele hladový nejméně jednou v předchozím měsíci, a 50 % Romů ve věku od 6 do 24 let nechodí do školy. Podle této zprávy tak největší etnická menšina Evropské unie čelí nesnesitelné diskriminaci a nerovnému přístupu k životně důležitým službám. Studie srovnává situaci v 9 státech EU. Ze srovnání vychází ČR velmi dobře.

4.2 RADA EVROPY

V Radě Evropy působí **zvláštní zástupce pro romské otázky**, kterým byl do září 2016 Ulrich Bunjes. **Ad hoc výbor Rady Evropy pro záležitosti Romů** (dále jen „CAHROM“) zasedá pravidelně dvakrát ročně. Ve dnech 27.-29.04.2016 se v Bulharsku konalo 11. zasedání CAHROM za přítomnosti více než 90 účastníků, včetně národních expertů 37 členských zemí, orgánů Rady Evropy a zástupců institucí EU a mezinárodních vládních a nevládních organizací. Na tomto zasedání zvláštní zástupce pro romské otázky informoval účastníky o tematickém akčním plánu Rady Evropy pro začleňování Romů a o posledním vývoji týkajícím se zřízení Evropského romského institutu pro umění a kulturu. Zvláštním hostem byla Rita Izsák-Ndiaye, zvláštní zpravodajka OSN pro otázky menšin, která přednesla hlavní závěry své komplexní studie zaměřené na situaci v oblasti lidských práv Romů na celém světě, se zvláštním důrazem na fenomén tzv. anti-Gypsyismu. Ve dnech 15.-18.11.2016 se ve Štrasburku uskutečnilo 12. zasedání CAHROM za přítomnosti více než 90 účastníků, včetně národních expertů 36 členských zemí. Valeriu Nicolae, nový zvláštní zástupce pro romské otázky, představil své názory na pracovní metody výboru, jeho složení a možný příspěvek Radě Evropy a mezinárodním otázkám týkajícím se Romů.

V roce 2010 vydala Rada Evropy **Štrasburskou deklaraci**, ve které uznala, že mnoho Romů stále žije na okraji společnosti a že účinná reakce na tuto situaci bude muset kombinovat sociální a ekonomické začlenění do společnosti a účinnou ochranu lidských práv. Státy přijaly společný závazek spolupracovat v oblasti romské problematiky a v praktických, snadno implementovatelných programech, které zapojí romskou komunitu do budování lepší budoucnosti.

Jedním z programů, který na deklaraci navázal, je **program ROMED**, který byl zahájen v roce 2011, má za cíl vyškolit mediátory, kteří budou Romům nápomocní při jednání s veřejnými institucemi v oblastech vzdělání, zaměstnání a zdravotní péče. Tito mediátoři mají být lidé s romskými kořeny, zástupci místních romských komunit nebo lidé s dobrou znalostí romské problematiky. Od počátku programu bylo vyškoleny přes 1.300 mediátorů ve 22 zemích. V rámci programu byly vytvořeny Tréninkové osnovy pro mediátory

²¹ European Union Minorities and Discrimination Survey: Roma - Selected findings.

K dispozici zde: <http://fra.europa.eu/en/publication/2016/eumidis-ii-roma-selected-findings>

a Evropský kodex etiky pro mediátory, které jsou volně ke stažení na internetových stránkách programu.

V roce 2012 se program posunul do druhé fáze, **ROMED2**, a spolu s novou společnou iniciativou Rady Evropy a Evropské komise **ROMACT** má za cíl podpořit místní partnery v 70 obcích ve 12 zemích. Programy se navzájem doplňují – program ROMED2 se zaměřuje na komunitu a její zapojení do demokratického vládnutí prostřednictvím mediace – program ROMACT se zaměřuje na budování politických závazků na místní úrovni a podporu politické vůle při přípravě dlouhodobě udržitelných plánů a projektů začleňování Romů. V rámci programu ROMACT bylo v roce 2016 na území ČR spolupracováno s obcemi Vítkov, Litvínov a Budišov nad Budišovkou.

V roce 2004 bylo vytvořeno **Evropské fórum Romů a travelerů** (dále jen „ERTF“), které sídlí ve Štrasburku a jehož posláním je zastupovat Romy a příbuzné skupiny na panevropské úrovni. ERTF vzniklo v reakci na vystoupení prezidentky Finska Tarjy Halonenové za finského předsednictví Výboru ministrů Rady Evropy v roce 2001, kdy ve svém projevu poukázala na alarmující situaci Romů v Evropě a navrhla vytvoření poradního shromáždění pro Romy na evropské úrovni. Cílem ERTF je podpora účinného požívání základních práv a svobod Romy a dalšími skupinami, boj proti rasismu a diskriminaci, usnadňování integrace a účast těchto skupin na veřejném životě a rozhodovacím procesu. Úkolem ERTF je předkládat stanoviska a činit návrhy rozhodovacím tělesům na evropské, mezinárodní a národní úrovni, stejně jako na úrovni regionální a lokální, s cílem ovlivnit rozhodovací procesy.

Evropský romský institut pro umění a kulturu

Na zasedání Rady Evropy v září 2015 bylo odsouhlaseno založení **Evropského romského institutu pro umění a kulturu** (ERAC – European Roma Institute for Arts and Culture) se sídlem v **Berlíně**. Myšlenka ERAC vzešla z diskuzí romských intelektuálů v posledních čtyřech desetiletích. Cílem ERAC je zvýšit sebevědomí Romů v Evropě a podporovat uměleckou a kulturní tvořivost, a tím řešit rozsáhlé a hluboce zakořeněné negativní předsudky vůči Romům. Nadace je založena na principech politiky začleňování Romů formulovaných Radou Evropy a bude naplňovat své cíle tím, že podpoří úsilí na shromažďování, výměnu a předvádění uměleckých a kulturních děl romského původu nebo vztahujících se k situaci Romů v Evropě. Holocaust je určujícím prvkem v historii Romů v Evropě. Představuje ústřední odkaz pro práci ERAC. Nadace bude ve své práci odrážet 600letou historii Romů v Evropě, která vytvořila rozmanité kulturní a umělecké tradice a historická spojení mezi Romy a jejich domovskými zeměmi. Stanovených cílů bude dosahováno pořádáním výstav, konferencí a seminářů a dalších veřejných akcí vztahujících se k umění a kultuře romských komunit, poskytováním on-line informací o romské historii, romštině a jiných příspěvcích Romů do evropské kultury, vytvořením odborných sítí podporujících romské umění a kulturu v evropském kontextu, partnerstvím mezi romskými a neromskými institucemi a iniciativami, které pracují v oblasti umění a kultury, podporou kulturních aktivistů a umělců romského původu, zveřejněním studií a zpráv a poskytováním poradenství evropským a národním institucím k otázkám, které spadají do jeho kompetence. Orgány ERAC mají být Výkonný ředitel, pětičlenná správní rada (Pakiv) a patnáctičlenná Akademie (Barvalipe). 25.05.2016 Rada Evropy zveřejnila návrh Stanov ERAC. Dne 16.02.2017 se v Berlíně konalo zakládající zasedání ERAC.

4.3 ORGANIZACE PRO BEZPEČNOST A SPOLUPRÁCI V EVROPĚ

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (dále jen „OBSE“) podporuje práva Romů a Sintů projekty zaměřenými na politickou angažovanost, vzdělání, bydlení, evidenci obyvatel, boj proti rasismu a diskriminaci a ochranu práv vysídlených osob.

Úřad pro demokratické instituce a lidská práva (dále jen „ODIHR“) je jedním z hlavních regionálních orgánů v oblasti lidských práv na světě. Sídlí ve Varšavě v Polsku, ale působí v celé Evropě, na Kavkazu, ve střední Asii a Severní Americe. Byl založen v roce 1991 a jeho činnosti jsou částečně financovány dobrovolnými příspěvky. Na problematiku romské inkluze se OBSE zaměřuje ve svých misích v Bosně a Hercegovině, Černé Hoře, Srbsku a Skopje.

V rámci ODIHR působí **Kontaktní místo pro Romy a Sinti** (Contact Point for Roma and Sinti Issues – CPRSI), které bylo založeno v roce 1994 a zabývá se výměnou relevantních informací a kontaktů mezi účastnickými státy a napomáhá vytváření a vyhodnocování projektů týkajících se Romů a Sintů.

ODIHR každoročně pořádá Human Dimension Implementation Meeting, největší konferenci na téma lidských práv a demokracie v Evropě. Ve dnech 19. - 30.09.2016 se ve Varšavě sešli zástupci účastnických států OBSE, partnerů pro spolupráci, občanské společnosti, mezinárodních organizací a struktur OBSE, aby zhodnotili plnění závazků v této oblasti, sdíleli osvědčené postupy a vydali doporučení pro další zlepšení. Vedle standardních zasedání zaměřených na demokratické instituce, základní svobody, humanitární otázky a toleranci a nediskriminaci byly v letošním roce mimořádná zasedání věnována mezinárodním smlouvám o lidských právech a jejich významu pro lidský rozměr OBSE, svobodě shromažďování a sdružování a právům dítěte. Během setkání bylo uspořádáno celkem 92 vedlejších akcí zaměřených na konkrétní obavy v oblasti lidských práv a situace v jednotlivých zemích.

ZÁVĚR A HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ ZA ROK 2016

Romové jsou nejpočetnější národnostní menšinou žijící v ČR. Podle kvalifikovaných odhadů žilo v ČR v roce 2016 okolo 245 800 Romů, z nichž zhruba polovinu tvořili Romové integrovaní do společnosti a druhou polovinu tvořili Romové, kteří žijí v nepříznivé situaci, jež označujeme jako sociální vyloučení. V ČR bylo identifikováno 606 sociálně vyloučených lokalit, ve kterých žilo až 115 000 obyvatel, z nichž Romové tvořili převážnou většinu.

Od roku 2013 nedošlo k signifikantní změně vnímání romské menšiny a Romové i v roce 2016 zůstali nejvíce nesympaticky vnímanou minoritou žijící v ČR. Ačkoliv se jedná o úkol dlouhodobý, dosud se nepodařilo vládě zlepšit vnímání romské menšiny mezi obyvateli ČR.

Vláda ČR každoročně vyčleňuje ze státního rozpočtu finanční prostředky na podporu romské integrace. V roce 2016 bylo ze státního rozpočtu ve prospěch výlučně Romů vydáno 69.160.476 Kč. Finanční prostředky určené přímo na podporu romské menšiny se za poslední roky mírně zvyšují – oproti letům 2010 nebo 2011 se však stále jedná o částky přibližně o 20 milionů nižší. Vedle toho bylo ze státního rozpočtu podpořeno množství projektů v oblastech kultury, vzdělávání, bydlení, zaměstnávání a sociálního začleňování, které sice mohly vést ke zlepšení postavení Romů, ale nebyly výlučně zaměřené na Romy, a tudíž nelze stanovit výši jejich podpory. Projekty směřující ke zlepšení postavení Romů (buď výlučně, nebo jako jedné z cílových skupin) byly podpořeny rovněž z rozpočtů krajů a obcí. Největší objem finančních prostředků však plynul z Evropských strukturálních a investičních fondů.

Rada vlády pro záležitosti romské menšiny, stálý poradní a iniciační orgán, se v roce 2016 sešla třikrát. Kancelář Rady vedle toho, že administrativně a organizačně zabezpečuje činnost Rady, je národním kontaktním místem pro integraci Romů a klíčovým aktérem vykonávajícím v rámci institucionálního nastavení státní správy ČR politiku romské integrace.

Kancelář Rady je hlavním zpracovatelem Strategie romské integrace do roku 2020, která byla vládou schválena v únoru roku 2015. Její schválení znamenalo významný kvalitativní posun v oblasti integrace romské menšiny v ČR. Kancelář Rady od roku 2015 ve spolupráci s jednotlivými resorty a Evropskou komisí připravovala Metodiku pro sledování a vyhodnocování naplňování Strategie romské integrace do roku 2020, která byla vládou schválena dne 24. října 2016. Metodika stanovuje indikátory naplňování jednotlivých opatření Strategie, a v podstatě tak dává vodítko resortům, jak opatření naplňovat. Kancelář Rady od května 2016 do dubna 2017 realizovala projekt Aktivizace a zmocňování romských aktérů prostřednictvím Národní romské platformy.

Na úrovni všech 13 krajů a území hlavního města Prahy působili v roce 2016 koordinátoři pro záležitosti romské menšiny. Ti prosazují a koordinují implementaci a realizaci politiky romské integrace na úrovni kraje. Zabývají se metodickou podporou, konzultační činností a koordinací romských poradců, pracovníků veřejných institucí a NNO, které se podílejí na zlepšování situace Romů. Pořádají pro ně konference, semináře a společné aktivity.

Na úrovni ORP napomáhalo integraci Romů 221 pracovníků vykonávajících funkci romských poradců, kteří navazují svou činností na působení krajských koordinátorů pro romské záležitosti a prosazují v rámci přenesené působnosti politiku romské integrace ve spádové oblasti. Nadále zůstávají problémem nízké úvazky romských poradců. V roce 2016 činila průměrná výše úvazku pro výkon této agendy pouze 0,36. Jen 22 romských poradců mělo úvazek 1,0 pro výkon této agendy.

V roce 2016 působila Agentura pro sociální začleňování ve 41 lokalitách v rámci tzv. koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám. Jedná se o programový

mechanismus financování napříč implementací strukturálních fondů EU v programovém období 2014-2020. V praxi to znamená, že lokalita, která je zapojená do tohoto přístupu, má zajištěno čerpání finančních prostředků souběžně ze tří operačních programů (OP Z, OP VVV a IROP). Takový přístup napomáhá intenzivnímu přístupu k řešení problémů sociálního vyloučení ve své komplexnosti.

Z hlediska národnostního, především v oblasti kultury a jazyka, přispívá ke zlepšení postavení Romů i Rada vlády pro národnostní menšiny, v níž má romská menšina dva zástupce stejně jako německá, polská a slovenská, přičemž ostatní národnostní menšiny mají po jednom zástupci.

V roce 2016 volenou politickou funkci na území ČR zastávalo celkem 6 Romů, což je o 2 méně než v roce 2015. Všech 6 bylo zvoleno ve volbách do obecních zastupitelstev, přičemž 1 z nich byl v roce 2016 členem rady obce. Vedle toho, celkem 59 Romů bylo zastoupeno ve výborech, popřípadě komisích pro národnostní menšiny, které byly zřízeny jak na úrovni krajů, tak na úrovni obcí.

Romská kultura a jazyk dodnes nejsou plně přijímané většinovou společností jako plnohodnotná součást kulturního dědictví ČR. Klíčovou roli při nápravě tohoto stavu sehrává Muzeum romské kultury se sídlem v Brně. V každém kraji a v hl. m. Praze s výjimkou Plzeňského kraje se v roce 2016 konala alespoň jedna akce podporující romskou kulturu. Poslední květnový týden proběhl v Praze již 18. ročník světového romského festivalu Khamoro. Výuka romského jazyka probíhala v roce 2016 na 3 VŠ, 1 SŠ a 1 ZŠ. Snahy vyučovat romštinu naráží na kombinaci dvou překážek: klesající nebo žádný zájem ze strany potenciálních žáků a studentů a kritický nedostatek lektorů, kteří romštinu ovládají tak, aby ji byli schopni vyučovat.

Významnou součástí romské historie je romský holokaust. Stejně jako v předchozích letech se na území ČR konaly 4 významné pietní akce připomínající holocaust Romů. Rok 2016 byl průlomový v otázce vykoupení velkovýkrmny vepřů. V září 2016 vláda rozhodla o odtajnění probíhajících jednání s a.s. Agpi. V listopadu 2016 vláda zadala ministru kultury, aby vypracoval znalecký posudek. Dne 10.02.2017 znalecký ústav B.S.O. spol. s r.o. akceptovala zadání k vypracování posudku s tím, že ten bude vypracován do 60 dnů. Zpracovaný znalecký posudek bude využit k dalšímu jednání s majitelem velkovýkrmny a následně bude jedním z podkladů, které budou předloženy v materiálu na jednání vlády ČR, kterým bude rozhodnuto o dalším postupu ve věci odkupu vepřína státem.

Ani v roce 2016 nedošlo k naplnění idey, aby si Romové spravovali místa utrpení svých předků během druhé světové války sami. Předchozí Zpráva o stavu romské menšiny v ČR informovala, že v roce 2015 MK vypracovalo záměr změny názvu a okruhů činností Muzea romské kultury. To by se mělo přejmenovat na Muzeum romské kultury a institut romských studií a zároveň by mělo převzít správcovství pietního místa Lety. Ke změně názvu a okruhu činností MRK sice dosud nedošlo, avšak MK v roce 2016 skutečně rozhodlo o převedení správcovství Pietního místa Lety do správy MRK od roku 2017. K převedení by však mělo dojít v průběhu druhé poloviny roku 2017.

V případě správcovství Památníku romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu se v průběhu roku 2016 členové Rady vlády pro záležitosti romské menšiny důrazně ohradili proti tomu, že Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, příspěvková organizace MŠMT, pověřená vládou vybudováním Památníku, změnila jeho název i poslání. Tento spor vyvrcholil na zasedání Rady vlády pro záležitosti romské menšiny dne 17.02.2017, kdy Rada jednoznačně přijala usnesení požadující zachování původního názvu i poslání Památníku a jeho převedení pod Muzeum romské kultury a zajištění jeho financování.

Dlouhotrvajícím problémem Muzea romské kultury je vlastnictví budovy na Bratislavské ulici v Brně, kterou má MRK v pronájmu jako své sídlo. Jednání o převod budovy z města

na MK se vedou již od roku 2005. Nedořešený převod je překážkou pro tolik potřebné opravy a investice do budovy.

Klíčovou událostí roku 2016 v oblasti vzdělávání bylo vstoupení v účinnost většiny klíčových změn novely školského zákona od 01.09.2016. Novela posiluje prvky inkluzivního vzdělávání ve školském systému.

Zpráva poukazuje na segregaci romských žáků na ZŠ. V České republice existuje 83 ZŠ, v nichž je více než polovina žáků romského původu. Na dalších 136 školách je více než čtvrtina a méně než polovina žáků romského původu. V ZŠ s 50 a více procentním podílem romských žáků bylo ve školním roce 2016/17 podle odhadů vzděláváno 24,3 % všech romských žáků.

Romští žáci se často v procesu vzdělávání setkávají s diskriminací, segregací a v mnohých případech bývají vyučováni mimo hlavní vzdělávací proud podle vzdělávacího programu s nižší vzdělávací ambicí. V roce 2016 ZŠ navštěvovalo celkem 33 858 romských žáků, což tvoří 3,7 % ze všech 906 188 žáků ZŠ. V programech pro žáky s LMP (RVP ZV LMP a RVP UV) se ve školním roce 2016/2017 vzdělávalo 4 318 romských žáků, což tvoří 30,9 % ze všech 13 983 žáků vzdělávaných dle RVP ZV LMP a RVP UV. Ve školním roce 2015/2016 bylo dle RVP ZV LMP vzděláváno 4 539 romských žáků, což tvoří 30,6 % ze všech 14 810 žáků vzdělávaných dle tohoto kurikula. Meziročně tak došlo ke snížení celkového počtu romských žáků i všech žáků vzdělávaných podle těchto kurikul, na druhou stranu však došlo k mírnému zvýšení poměru romských žáků. Je nezbytné si však uvědomit, že efekt systémové změny v podobě novely školského zákona a zrušení RVP ZV LMP bude mít očekávaný účinek v horizontu delším než jeden rok.

I v roce 2016 přetrvávala nízká účast romských dětí na předškolním vzdělávání. Pokud se romské děti účastnily předškolního vzdělávání, byly jeho preferovanější formou přípravné třídy ZŠ před docházkou do běžných MŠ. Dle novely školského zákona dojde od 01.09.2017 k zavedení povinného předškolního vzdělávání v délce 1 roku pro všechny žáky.

Na základě obecných trendů vývoje nezaměstnanosti v ČR můžeme usuzovat, že se situace zaměstnanosti Romů meziročně zlepšuje s tím, jak se zlepšuje situace celé společnosti. Podíl nezaměstnaných osob tvořil v roce 2016 v průměru 5,6 %, což byla nejnižší míra nezaměstnanosti od roku 2008. Nejen pro Romy tak bylo snazší než v předchozích letech získat zaměstnání. K dispozici jsou však dílčí data za rok 2016. Dle odhadů počtu uchazečů o zaměstnání romské národnosti bylo umístěno na veřejně prospěšné práce v regionech s vyšší nezaměstnaností 2 231 osob, na společensky účelná pracovní místa v regionech s vyšší nezaměstnaností 534 osob, a na rekvalifikaci 434 osob.

V oblasti bydlení se rok 2016 nesl v duchu diskuze o řešení bytové situace sociálně vyloučených osob, a to jednak legislativním způsobem, jednak konkrétními projekty sociálního začleňování. MPSV s MMR a ministrem pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu pracovali na přípravě návrhu zákona o sociálním bydlení a o příspěvku na bydlení. Z projektů sociálního začleňování získaly pozornost veřejnosti hlavně aktivity města Brna a Ostravy v oblasti sociálního bydlení.

Projekt Státního zdravotního ústavu Podpora zdraví ve vyloučených lokalitách – snižování zdravotních nerovností ukázal, že zdravotní stav Romů je ve srovnání s většinovou populací horší, což je způsobeno především u sociálně vyloučených Romů nižšími příjmy, nižším vzděláním a povědomím o zdravém životním stylu.

V praxi se velmi osvědčili zdravotně sociální pomocníci. Rok od roku však lze sledovat postupný útlum této služby namísto jejího posilování a rozšiřování do dalších krajů. Zatímco v roce 2015 na území ČR působilo celkem 9 pomocníků ve 4 krajích, v roce 2016 již

jen 6 ve 3 krajích. Navzdory zjevné přínosnosti nedošlo k systémovému ukotvení této služby, jež stojí na pomezí zdravotnictví a sociálních služeb.

V roce 2016 vznikla Pracovní skupina k protiprávním sterilizacím Rady vlády pro záležitosti romské menšiny. Na její platformě vznesly zástupkyně protiprávně sterilizovaných žen mimo jiné žádost o zprostředkování specifické psychologické/psychiatrické pomoci.

Podobně jako v roce 2015 i v roce 2016 byla bezpečnostní situace ve vztahu k Romům klidná. Neproběhly žádné významnější protiromské demonstrace ani pochody. Anticiganistické projevy ze strany extremistů byly v roce 2016 minimální, vystřídaly je projevy protiislámské či protiimigrantské. V roce 2016 bylo zaevidováno celkem 25 trestných činů motivovaných nenávistí proti Romům. Jde o pokles oproti minulému roku, kdy bylo zaevidováno 33 trestných činů. V roce 2014 jich bylo zjištěno 53. Tyto trestné činy se v roce 2016 podílely na celkovém počtu trestných činů s extremistickým podtextem 17,4 procentními body. Vesměs se vždy jedná o trestné činy spáchané prostřednictvím internetu, či o tzv. situační konflikty.

Prevenci kriminality zajišťovali na úrovni krajů styční důstojníci pro menšiny, kteří spolupracovali s koordinátory pro romské záležitosti. Bylo vyškolen 40 policejních specialistů v oblasti policejní práce ve vztahu k minoritní skupině Romů v sociálně vyloučených lokalitách. Na území celé ČR působilo přibližně 500 asistentů prevence kriminality, jejichž dopad na bezpečnostní situaci v sociálně vyloučených lokalitách je hodnocen velmi pozitivně. V roce 2016 působilo 32 domovníků – preventistů, kteří úspěšně zvyšovali bezpečí na sídlištích.

Lze shrnout, že v roce 2016 se podařilo dosáhnout několika dílčích úspěchů a pokračovat tak v trendech ve vývoji romské integrace z předchozích let.

SEZNAM PODKLADŮ

Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. GAC spol. s r. o., 2015.

European Union Minorities and Discrimination Survey: Roma - Selected findings. Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA), 2016.

Informace o naplňování Strategie romské integrace do roku 2020 v roce 2016 a informace pro vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016, poskytnutá dopisem ministra kultury ze dne 23.02.2017.

Informace o naplňování Strategie romské integrace do roku 2020 v roce 2016 a informace pro vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016, poskytnutá dopisem ministryně pro místní rozvoj ze dne 13.02.2017.

Informace o naplňování Strategie romské integrace do roku 2020 v roce 2016 a informace pro vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016, poskytnutá dopisem ministra obrany ze dne 01.02.2017.

Informace o naplňování Strategie romské integrace do roku 2020 v roce 2016 a informace pro vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016, poskytnutá dopisem ministra průmyslu a obchodu ze dne 17.02.2017.

Informace o naplňování Strategie romské integrace do roku 2020 v roce 2016 a informace pro vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016, poskytnutá dopisem ministryně práce a sociálních věcí ze dne 24.02.2017.

Informace o naplňování Strategie romské integrace do roku 2020 v roce 2016 a informace pro vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016, poskytnutá dopisem ministra spravedlnosti ze dne 23.02.2017.

Informace o naplňování Strategie romské integrace do roku 2020 v roce 2016 a informace pro vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016, poskytnutá dopisem ministryně školství, mládeže a tělovýchovy ze dne 28.02.2017.

Informace o naplňování Strategie romské integrace do roku 2020 v roce 2016 a informace pro vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016, poskytnutá dopisem ministra vnitra ze dne 23.02.2017.

Informace o naplňování Strategie romské integrace do roku 2020 v roce 2016 a informace pro vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016, poskytnutá dopisem ministra zdravotnictví ze dne 20.02.2017.

Informace o naplňování Strategie romské integrace do roku 2020 v roce 2016 a informace pro vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016, poskytnutá dopisem ministra zemědělství ze dne 02.03.2017.

Informace o naplňování Strategie romské integrace do roku 2020 v roce 2016 a informace pro vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016, poskytnutá dopisem ministra zahraničních věcí ze dne 15.02.2017.

Informace o postupu prací na budování Památníku romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu a jeho oficiálním označení Památník Hodonín u Kunštátu. MŠMT, 2016.

Metodická příručka služby Romský mentoring. Vytvořená v rámci projektu Romové pomáhají Romům. Rubikon Centrum, 2014.

Podpora zdraví ve vyloučených lokalitách – snižování zdravotních nerovností. Státní zdravotní ústav, 2015.

Tisková zpráva CVVM: Vztah české veřejnosti k národnostním skupinám žijícím v ČR – březen 2017.

Výroční zpráva o ochraně před diskriminací 2016. Veřejný ochránce práv, 2017.

Zpráva o činnosti příspěvkové organizace Drom, romské středisko 2016. Drom, romské středisko, 2017.

Zpráva o plnění Akčního plánu pro výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D. H. a ostatní proti České republice. MŠMT, 2017.

Zpráva o stavu romské menšiny v hl. městě Praze za rok 2016. Hl. město Praha, 2017.

Zpráva o stavu romské menšiny v Jihočeském kraji za rok 2016. Jihočeský kraj, 2017.

Zpráva o stavu romské menšiny v Jihomoravském kraji za rok 2016. Jihomoravský kraj, 2017.

Zpráva o stavu romské menšiny v Karlovarském kraji za rok 2016. Karlovarský kraj, 2017.

Zpráva o stavu romské menšiny v Královéhradeckém kraji za rok 2016. Královéhradecký kraj, 2017.

Zpráva o stavu romské menšiny v Libereckém kraji za rok 2016. Liberecký kraj, 2017.

Zpráva o stavu romské menšiny v Moravskoslezském kraji za rok 2016. Moravskoslezský kraj, 2017.

Zpráva o stavu romské menšiny v Olomouckém kraji za rok 2016. Olomoucký kraj, 2017.

Zpráva o stavu romské menšiny v Pardubickém kraji za rok 2016. Pardubický kraj, 2017.

Zpráva o stavu romské menšiny v Plzeňském kraji za rok 2016. Plzeňský kraj, 2017.

Zpráva o stavu romské menšiny ve Středočeském kraji za rok 2016. Středočeský kraj, 2017.

Zpráva o stavu romské menšiny v Ústeckém kraji za rok 2016. Ústecký kraj, 2017.

Zpráva o stavu romské menšiny v kraji Vysočina za rok 2016. Kraj Vysočina, 2017.

Zpráva o stavu romské menšiny ve Zlínském kraji za rok 2016. Zlínský kraj, 2017.

Zpráva ze zjišťování kvalifikovaných odhadů počtu romských žáků v základních školách ve školním roce 2016/2017. MŠMT, listopad 2016.

PŘÍLOHA Č. 1 – FINANCOVÁNÍ INTEGRACE ROMŮ ZE STÁTNÍHO ROZPOČTU

Vláda ČR každoročně vyčleňuje ze státního rozpočtu finanční prostředky na podporu romské integrace formou dotací. U některých dotačních programů jsou finance přerozdělovány s přihlédnutím k příslušnosti příjemců podpory k romské menšině. Projekty na podporu romské integrace jsou financovány i z jiných dotačních titulů, kde není podmínkou pro poskytnutí dotace příslušnost k romské menšině, ale spíše specifické potřeby cílových skupin. V této příloze jsou uvedeny pouze ty programy, ve kterých jsou finance směřovány přímo Romům jako cílové skupině.

P.1 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

V roce 2016 byla integrace Romů v oblasti vzdělávání podporována ze strany MŠMT z níže uvedených dotačních programů:

Podpora integrace romské komunity

MŠMT každoročně vyhlašuje dotační program Podpora integrace romské komunity, v rámci něhož jsou podporovány aktivity v rámci čtyř tematických okruhů: A) Předškolní příprava a včasná péče; B) Podpora školní úspěšnosti žákyň a žáků na základní a střední škole; C) Vzdělávání a metodická podpora pedagogických pracovníků, pracovníků školských poradenských zařízení a studentů VŠ zaměřených na učitelské obory; D) Volnočasové a zájmové aktivity pro romské děti a mládež v návaznosti na jejich sociální vyloučení a kulturní odlišnost. Prioritní je však podpora předškolní a včasné péče. Oprávněnými žadateli jsou spolky, obecně prospěšné společnosti, školská zařízení a charity.

V roce 2016 bylo podpořeno **54 projektů** v celkové výši **12.872.096 Kč**.

Tab. č. P1: Poskytnuté finanční prostředky na podporu integrace romské komunity v roce 2016

Rok	Počet podpořených projektů	Poskytnutá dotace (v Kč)
2016	54	12.872.096

Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol, konzervatoří a studentů vyšších odborných škol

S cílem podpořit studium těch romských žáků, jejichž rodinám působí náklady spojené se středoškolským a vyšším odborným studiem finanční potíže, realizuje MŠMT dotační program Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol, konzervatoří a studentů vyšších odborných škol. Program se realizuje ve dvou kolech, a to na období leden až červen a září až prosinec. V programu na rok 2016 byla nově zahrnuta podpora na zajištění přímé podpory žáků/studentů ve vzdělávání, aktivita B. (doučování, mentoring), jejímž cílem bude zdárné ukončení studia. V předchozích letech byla v programu podporována pouze finanční a materiální podpora žáků/studentů (úhrada nákladů na stravné, cestovné, školné, ubytování a školní potřeby, aktivita A).

Podporováno je studium těch romských žáků, jejichž rodinám způsobují náklady spojené se středoškolským studiem značné finanční potíže. Program je určen školám zařazeným v síti škol, předškolních zařízení a školských zařízení, a to studijních i učebních oborů (učilišť a praktických škol), včetně vyšších odborných škol a konzervatoří. V rámci programu není možno hradit vzdělávání v zahraničí, rekvalifikační a jazykové kurzy žáků, studentů. Stipendia jsou poskytována sociálně znevýhodněným romským žákům, kteří se vzdělávají v denní formě studia a nedosáhli ještě věku 27 let.

Problém předčasného odchodu romských žáků ze školy byl řešen odstupňováním výše dotace dle dosažené délky studia. Stipendia jsou nastavena tak, aby byli romští žáci, kteří setrvávají déle ve studiu, oceněni vyšším stipendiem než žáci, kteří studium na škole zahájili.

Program se realizuje ve dvou obdobích: I. období leden – červen, II. období září - prosinec. V roce 2016 byla výše stipendia na jedno období odstupňována následovně:

- na žáka v 1. ročníku SŠ (nebo konzervatoře) nejvýše 4.000 Kč,
- na žáka ve 2. ročníku SŠ (nebo konzervatoře) nejvýše 5.000 Kč,
- na žáka ve 3. ročníku SŠ (nebo konzervatoře) nejvýše 6.000 Kč,
- na žáka ve 4. ročníku nejvýše 7.000 Kč,
- na žáka v 1. a 2. ročníku nástavbového studia SŠ nejvýše 7.000 Kč;
- na žáka v 1. až 3. ročníku VOŠ nejvýše 8.000 Kč.

Tab. č. P2: Dotační program na podporu sociálně znevýhodněných romských žáků v období leden až červen 2016 (aktivita A, B)

Počet žáků, studentů	688		
Počet škol	134		
Poskytnutá dotace	3.802.400 Kč		
z toho na aktivitu A		z toho na aktivitu B	
Počet žáků, studentů	688	Počet žáků, studentů	364
Počet škol	134	Počet škol	43
Poskytnutá dotace	3.194.400 Kč	Poskytnutá dotace	608. 000 Kč

Tab. č. P3: Dotační program na podporu sociálně znevýhodněných romských žáků v období září až prosinec 2016 (aktivita A, B)

Počet žáků, studentů	724		
Počet škol	132		
Poskytnutá dotace	3.712.400 Kč		
z toho na aktivitu A		z toho na aktivitu B	
Počet žáků, studentů	724	Počet žáků, studentů	359
Počet škol	132	Počet škol	37
Poskytnutá dotace	3.346.400 Kč	Poskytnutá dotace	366.000 Kč

V období leden až červen MŠMT podpořilo celkem 134 žádostí škol, prostřednictvím kterých se sociálně znevýhodnění romští žáci SŠ a studenti VOŠ do programu hlásili. Podpořeno bylo celkem 618 sociálně znevýhodněných romských žáků a studentů v celkovém finančním objemu 3.802.400 Kč (aktivita A a B). V období září až prosinec MŠMT podpořilo celkem 132 žádostí škol a 724 sociálně znevýhodněných romských žáků a studentů v celkovém finančním objemu 3.712.400 Kč (aktivita A a B). Celková suma podpory za obě období v roce 2016 činí **7.514.800 Kč**.

Podpora vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy

MŠMT realizuje každoročně Dotační program na podporu vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy, který je rozdělen do dvou modulů: Modul 1 Podpora vzdělávání v jazycích národnostních menšin a Modul 2 Podpora multikulturní výchovy.

V roce 2016 bylo podpořeno 69 projektů v celkové výši 15.032.000 Kč. V modulu 1 bylo podpořeno 26 projektů a 43 projektů bylo podpořeno v modulu 2. V podpořených projektech byly zastoupeny národnostní menšiny: běloruská, bulharská, chorvatská, maďarská, německá, polská, romská, rusínská, řecká, slovenská, ukrajinská, vietnamská a židovská. Vedle těchto vyjmenovaných byly podpořeny projekty s tematikou holocaustu a multikulturní výchovy. Z podpořených projektů byly 4 zaměřené na romštinu nebo romskou kulturu a historii. Celkově byly tyto 4 projekty podpořeny částkou **808.700 Kč** (viz tabulka níže).

Tab. č. P4: Projekty podpořené v roce 2016 z dotačního programu MŠMT Podpora vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy

Žadatel (organizace)	Projekt	Dotace (v Kč)
Nová škola, o.p.s.	Vaker romanes	200.000
R-Mosty, z. s.	Metodická a informační podpora pedagogických pracovníků, kteří se setkávají se sociokulturními specifiky romských žáků formou akreditovaného kurzu	300.000
Romano džaniben	Dějiny Romů ve výuce 2016	128.700
Živá paměť, o. p. s.	Zmizelí Romové a Romové dnes	180.000

Financování asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním

Funkce asistenta pedagoga je klíčovou institucí v inkluzivním vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním, která významnou měrou napomáhá k zapojování dětí, žáků a studentů do výuky, motivuje je do studia a vede ke zlepšení jejich prospěchu.

V roce 2016 byl rozvojový program vyhlášen ve dvou kolech. Druhé kolo již zohlednilo změny, které s účinností od 1. září 2016 přinesla novela školského zákona č. 82/2015 Sb. a vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Na základě nové právní úpravy lze asistenta pedagoga zajistit formou nárokového podpůrného opatření konkrétnímu dítěti na základě doporučení ŠPZ za předpokladu, že se zřízením této funkce vysloví souhlas krajský úřad, resp. MŠMT. V roce 2016 bylo z programu podpořeno financování asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním ve výši **116,55 mil. Kč**.

P.2 Ministerstvo kultury

MK podporuje průběžně v rámci své dotační politiky romské aktivity v osvětové, kulturní a kulturně vzdělávací oblasti.

Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v ČR

V roce 2016 byly v dotačním programu Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v ČR podpořeny projekty v celkové výši 10.120.000 Kč. Z podpořených projektů dva byly zaměřené na podporu kultury romské menšiny, a to v celkové výši **1.179.000 Kč**. Přehled podpořených projektů je uveden v tabulce níže.

Tab. č. P5: Projekty zaměřené na romskou menšinu podpořené v roce 2016 z dotačního programu MK na podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v ČR

Žadatel (organizace)	Projekt	Dotace (v Kč)
Slovo 21, z. s.	Světový romský festival KHAMORO 2016	1.093.000
Výbor pro odškodnění romského holocaustu v ČR	Putovní výstava „Zaniklý svět“ – akvizice česko - romského porozumění	86.000

Podpora integrace příslušníků romské menšiny

V programu na podporu integrace příslušníků romské menšiny bylo v roce 2016 podpořeno **23 projektů** od 21 žadatelů v celkové výši **1.523.000 Kč**. V rámci tohoto programu byl ještě účelově navýšen rozpočet Muzea romské kultury o částku ve výši 477.000 Kč na projekt Poklad Romů – Amare somnaka – Tajemství romského šperku. Celkem byl program na podporu integrace příslušníků romské menšiny podpořen částkou 2.000.000 Kč. Přehled podpořených projektů je uveden v tabulce níže.

Tab. č. P6: Projekty podpořené v roce 2016 z dotačního programu MK na podporu integrace příslušníků romské menšiny

Žadatel (organizace)	Projekt	Dotace (v Kč)
ARA ART, z. s.	Čirikloro aneb co říká ptáček	64.000
Demokratická aliance Romů v ČR z. s.	Romská píseň 2016	115.000
Drom, romské středisko	Cesta za poznáním	100.000
Farní charita Lovosice	Amicus 2016	55.000
KoCeRo – Komunitní centrum Rovnost o. p. s.	Pro radost	35.000
Kostka Krásná Lípa, p. o.	Lila rosa	35.000
Lampa, z. s.	Kulturní dílna Kale Jakha 2016	31.000
"Liberecké fórum"	5. Ročník hudebního festivalu národnostních menšin	50.000
MIRET, z. s.	Čhavorenge 2016	100.000
Občanské sdružení "Sdružení Romů Severní Moravy"	17. Karvinský romský festival	70.000
Oblastní charita Vimperk	Čhave Devlestar	21.000
Ponton, občanské sdružení	Miro Suno	15.000
Pražská společnost bloumající veřejnosti	Romský stan – Roma Big Top – Romaňi cerha	95.000
R-Mosty, z. s.	Bašaven čhavale! Součást volnočasových kulturních aktivit Nízkoprahového klubu R-Mosty	110.000
Romea, o.p.s.	Dokumentace romské kultury a její trvalé zpřístupnění široké veřejnosti v roce 2016	200.000
Romano jasnica, spolek	12. Různobarevný festival	92.000
Společenství Romů na Moravě Romano jekhetaniben pre Morava	Django Fest XV. ročník	45.000
	Romani gil'i Olomouc	45.000
Stará aréna	KALRS – divadlo utlačovaných	100.000
Tripitaka, o. s.	My všichni životem povinni (W. A. Mozart: Requiem)	60.000
Výbor pro odškodnění romského holocaustu	Kulturní akt při akci - Pietní akt na místě KP Památník Lety 2016	25.000
Vzájemné soužití o.p.s.	"Respektujme a poznávejme se navzájem"	35.000
Zeigos	Zabezpečení činnosti dětského tanečního souboru	25.000
Muzeum romské kultury, p. o.	Poklad Romů – Amare somnaka – Tajemství romského šperku	477.000

Podpora rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin

V rámci výběrového dotačního řízení v programu Podpory rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin byly v roce 2016 podpořeny **4 projekty** zaměřené na romštinu, a to v celkové výši **3.203.000 Kč**. Přehled podpořených projektů je uveden v tabulce níže.

Tab. č. P7: Projekty podpořené v roce 2016 z dotačního programu MK Podpora rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin

Žadatel (organizace)	Projekt	Dotace (v Kč)
Demokratická aliance Romů v ČR, Valašské Meziříčí	Kereka/Kruh	1.130.000
Společenství Romů na Moravě, Brno	Romano hangos/Romský hlas	800.000
Romano džaniben, spolek Praha	Romano džaniben/Romské vědění	443.000
Romea, o. p. s., Praha	Romano vodi/Romská duše	830.000

Dotační řízení pro oblast profesionálního hudebního umění

V rámci výběrového dotačního řízení pro oblast profesionálního hudebního umění byly v roce 2016 podpořeny **2 projekty** zaměřené na romskou kulturu, a to v celkové výši **1.450.000 Kč**. Přehled podpořených projektů je uveden v tabulce níže.

Tab. č. P8: Projekty podpořené MK v roce 2016 v rámci výběrového dotačního řízení pro oblast profesionálního hudebního umění

Žadatel (organizace)	Projekt	Dotace (v Kč)
Rachot Productions, s. r. o.	Respect world music Festival 2016	1.350.000
Slovo 21, z. s.	Světový romský festival Khamoro 2016	100.000

Podpora rozvoje významných kulturních aktivit církví a náboženských společností

V rámci konkurzu na podporu rozvoje významných kulturních aktivit a náboženských společností byl v roce 2016 podpořen **1 projekt** zaměřený na romskou kulturu ve výši **50.000 Kč** (viz tabulka níže).

Tab. č. P9: Projekty podpořené MK v roce 2016 v rámci konkurzu na podporu rozvoje významných kulturních aktivit církví a náboženských společností

Žadatel (organizace)	Projekt	Dotace (v Kč)
Charita Olomouc	Romská pouť 2016	50.000

Knihovna 21. století

V souladu s nařízením vlády č. 288/2002 Sb. je vyhlášováno výběrové dotační řízení Knihovna 21. století, určené knihovnám evidovaným dle knihovního zákona č. 257/2001 Sb. Jedním z okruhů je podpora práce s národnostními menšinami a integrace cizinců. Finanční prostředky jsou žadatelům poskytovány na realizaci besed a výstav s cílem poznávání jiných kultur a na nákup knihovního fondu pro národnostní menšiny. V roce 2016 byla poskytnuta dotace ve výši **20.000 Kč** na **1 projekt** zaměřený na kulturu národnostních menšin včetně romské.

Tab. č. P10: Projekty podpořené MK v roce 2016 v rámci výběrového dotačního řízení Knihovna 21. století

Žadatel (organizace)	Projekt	Dotace (v Kč)
Knihovna V. Havla	Večery běloruské, polské, ukrajinské a romské kultury v knihovně Václava Havla	20.000

Činnost Muzea romské kultury v Brně

Pro rok 2016 byl příspěvek na provoz Muzea romské kultury schválen ve výši **12.384.000 Kč**, což je nárůst o 1.737.000 Kč oproti roku 2015. V průběhu roku 2016 byl příspěvek navýšen o částku 418.885 Kč na provoz, o částku 312 881 Kč na kulturní aktivity (viz Tab. č. P11) a o částku 477.000 Kč na podporu projektů integrace příslušníků romské komunity (viz Tab. č. P6). Do navýšení byl zahrnut i převod prostředků ve výši 300.000 Kč od MŠMT. Konečný rozpočet ve výši **13.592.766 Kč** byl za rok 2016 ve stejné částce vyčerpán.

Tab. č. P11: Projekty podpořené MK v roce 2016 v rámci výběrového dotačního řízení Kulturní aktivity – podprogram „Významné kulturní aktivity příspěvkových organizací“

Žadatel (organizace)	Projekt	Dotace (v Kč)
Muzeum romské kultury, Brno	Romská muzejní noc	50.000
	Výstava „Romarising V4“	100.000
	Výstava „Romský šperk, tradice a současnost“	162.881

P.3 Úřad vlády ČR

ÚV ČR přerozděloval z rozpočtové kapitoly 304 – Úřad vlády ČR dotace obcím, NNO a krajům ze tří dotačních programů zaměřených na podporu romské integrace a z jednoho na provádění Evropské charty regionálních či menšinových jazyků, mezi něž v ČR patří i romština.

Akce pořádané Kanceláří Rady vlády pro záležitosti romské menšiny

Kancelář Rady vlády pro záležitosti romské menšiny v roce 2016 uspořádala akce, konference a semináře za 66.318 Kč. Z finančního hlediska nejvýznamnější akcí bylo Setkání koordinátorů pro záležitosti romské menšiny a romských poradců, které se uskutečnilo v prosinci ve Zlíně.

Kancelář rady v roce 2016 realizovala množství setkání, seminářů a konferencí v rámci projektu Aktivizace a zmocňování romských aktérů prostřednictvím Národní romské platformy. Tento projekt je financovaný z 5 % z prostředků státního rozpočtu a z 95 % z prostředků Evropské komise. V roce 2016 bylo na projekt ze státních zdrojů vynaloženo 20.734 Kč a ze zdrojů Evropské komise 393.936 Kč.

Dotační program Podpora terénní práce

Program Podpora terénní práce podporuje obce v zaměstnávání terénního pracovníka nebo terénního sociálního pracovníka pracujícího s romskou menšinou. Terénní (sociální) pracovník je zaměstnáván přímo obcí nebo příspěvkovou organizací obce. Cílem programu je podpořit obce, které usilují o zlepšení integrace Romů a současně mají problémy s romskou komunitou, které nevládají samy řešit, případně jim jejich finanční situace neumožňuje zajistit potřebnou terénní práci. Finanční problémy se zpravidla týkají malých obcí s nižším počtem obyvatel, proto jsou tyto obce v programu podporovány přednostně. Dále jsou při hodnocení projektů preferováni prvožadatelé nebo příjemci dotace z minulosti, kteří jsou v programu doposud pouze omezenou dobu. Zároveň je přednostně vyhověno těm žádostem, které se geograficky překrývají se sociálně vyloučenými lokalitami.

V roce 2016 bylo podáno celkem 52 žádostí s finálním finančním požadavkem 13.638.462,43 Kč. Podpořeno bylo **41 projektů** v celkové výši **9.196.122 Kč**. Ihned po vyplacení dotace, tzn. ještě před započítáním realizace projektu, obec Veselí nad Moravou prostředky vrátila. Celkem projekty tedy realizovalo 40 obcí. Tabulka níže je přehledem podpořených projektů.

Tab. č. P12: Podpořené projekty obcí z programu ÚV ČR Podpora terénní práce v roce 2016

Žadatel	Kraj	Dotace (v Kč)
Praha 14	hl. m. Praha	450.000
Hlavní město Praha celkem		450.000
České Budějovice	Jihočeský	200.000
Písek	Jihočeský	248.800
Tábor	Jihočeský	250.000

Milevsko	Jihočeský	200.000
České Velenice	Jihočeský	240.000
Větřní	Jihočeský	248.682
Český Krumlov	Jihočeský	246.000
Jihočeský kraj celkem		1.633.482
Znojmo	Jihomoravský	150.000
Veselí nad Moravou	Jihomoravský	250.000
Jihomoravský kraj celkem		400.000
Cheb	Karlovarský	250.000
Sokolov	Karlovarský	200.000
Karlovarský kraj celkem		450.000
Česká Lípa	Liberecký	125.000
Ralsko	Liberecký	246.252
Nový Bor	Liberecký	207.541
Velké Hamry	Liberecký	250.000
Doksy	Liberecký	125.000
Hrádek nad Nisou	Liberecký	250.000
Nové Město pod Smrkem	Liberecký	196.000
Liberec	Liberecký	194.811
Liberecký kraj celkem		1.594.604
Orlová	Moravskoslezský	499.992
Moravská Ostrava a Přívoz	Moravskoslezský	245.728
Odry	Moravskoslezský	123.816
Bruntál	Moravskoslezský	120.347
Moravskoslezský kraj celkem		989.883
Hranice	Olomoucký	250.000
Mikulovice	Olomoucký	125.000
Velká Bystřice	Olomoucký	125.000
Vrbátky	Olomoucký	175.000
Olomoucký kraj celkem		675.000
Vysoké Mýto	Pardubický	249.960
Svitavy	Pardubický	208.330
Moravská Třebová	Pardubický	105.000
Pardubický kraj celkem		563.290
Poběžovice	Plzeňský	223.300
Plzeňský kraj celkem		223.300
Krásná Lípa	Ústecký	200.000
Trmice	Ústecký	230.563
Chomutov	Ústecký	460.000
Rumburk	Ústecký	200.000
Štětí	Ústecký	250.000
Roudnice n. L.	Ústecký	175.000
Dubí	Ústecký	221.000
Šluknov	Ústecký	230.000
Ústecký kraj celkem		1.966.563
Žďár nad Sázavou	Vysočina	250.000
Kraj Vysočina celkem		250.000
Celkem		9.196.122

Dotační program Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce

Dotační program Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce je preventivního charakteru a je určen pro NNO (spolky, ústavy, církevní právnické osoby, obecně prospěšné společnosti, nadace nebo nadační fondy) na realizaci neinvestičních projektů podporujících příslušníky romské komunity a obyvatele SVL.

Program prevence sociálního vyloučení a komunitní práce se zaměřuje na podporu a pomoc Romům s cílem předcházet sociálnímu vyloučení a na odstraňování jeho důsledků.

Konkrétně jsou podporovány následující druhy činností:

- projekty využívající principy komunitní práce v romských komunitách/lokalitách, tj. projekty poskytující podporu a pomoc lidem žijícím v romských komunitách/lokalitách k získávání dovedností řešit svoji situaci vlastními silami, s podporou dalších osob nebo společným úsilím dané komunity;
- aktivity, které doplňují sociální programy a sociální služby, u nichž žadatel prokáže analýzou cílové skupiny, že jsou potřebné a vedou k prevenci sociálního vyloučení nebo přispívají ke zlepšení situace obyvatel romských lokalit.

Doplňkovou součástí projektů může být edukační a informační činnost, tj. pořádání informačních kampaní pro veřejnost, účast na výstavách a veřejných prezentacích včetně doprovodných programů, pořádání odborných konferencí a seminářů, provoz informačních webových portálů, zpracování příkladů dobré praxe (např. formou příručky, včetně zpracování metodiky postupů v dané oblasti), vydávání informačních materiálů, letáků, tiskovin a publikací. Pouze ve výjimečných případech může být dotace poskytnuta na projekty, kde je dotace Úřadu vlády pouze doplňkovým zdrojem financování.

Podpora projektů komunitní práce umožňuje obsáhnout větší skupinu osob nežli v ostatních oblastech, protože zapojit se mohou všichni členové komunity. Hlavně však umožňuje jejich intenzivnější zapojení do projektů, kdy nejsou pouhými příjemci podpory (služby), ale pod vedením odborníků se sami stávají hybateli, či realizátory žádoucích změn ve svém okolí. Tabulka níže je přehledem podpořených projektů.

Tab. č. P13: Podpořené projekty z programu ÚV ČR Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce v roce 2016

Žadatel	Sídlo organizace	Projekt	Dotace (v Kč)
Charita Valašské Meziříčí	Valašské Meziříčí	Most mezi dítětem, školou a rodinou	400.000
Městská charita České Budějovice	České Budějovice	Ted' jsme tady doma	250.250
Diecézní charita České Budějovice	České Budějovice	Komunitní práce Novohradská II	261.000
Diecézní charita ostravsko-opavská	Ostrava	Kunčičky – Osada Míru	349.000
Diakonie ČCE – středisko Vsetín	Vsetín	Naše cesta	135.000
Oblastní charita Most	Most	Asistenční centrum pro Romy	400.000
Oblastní charita Šluknov	Šluknov	Podpora rozvoje romské komunity ve Šluknově	776.550
Oblastní charita Ústí nad Labem	Ústí n. L.	Komunitní práce na Střekově 2016	331.000
Církevní právnické osoby celkem			2.902.800
KoCeRo - komunitní centrum Rovnost o.p.s.	Český Krumlov	CESTA KE ZMĚNĚ III	350.000
Český západ, o.p.s.	Toužim	Na vlastní nohy	252.000
Člověk v tísni, o.p.s.	Praha	Učíme se společně	377.000
SPOLEČNĚ-JEKHETANE, o. p. s.	Ostrava	SPOLEČNĚ v Hanušovicích 2016	268.780
Vzájemné soužití o.p.s.	Ostrava	Pro nás s námi 2016	628.000

Bunkr, o.p.s.	Třinec	Komunitní centrum Borek	285.000
Centrum sociálních služeb Ostrava, o.p.s.	Ostrava	Na půl cesty II.	ODSTOUPILI
Romodrom o.p.s.	Praha	Práce s komunitou v Zastávce II	350.000
Člověk v tísni, o.p.s.	Praha	Komunitní práce v Přerově a na Prostějovsku	850.000
SPOLEČNOST TADY A TEĎ, o. p. s.	Plzeň	Open Plac	340.000
Cheiron T, o.p.s.	Tábor	Na cestě ke zplnomocnění IV	480.000
EUROTOPIA.CZ, o.p.s.	Opava	Společnou cestou	340.000
Obecně prospěšné společnosti celkem			4.520.780
ČHAVORIKANO LUMA – kroužek her a nápadů, z.s.	Krupka	Hrnečková komunita	195.000
Spolek pro mimoškolní aktivity PALAESTRA	Praha	Komunitní sportovně vzdělávací centrum	830.000
Salinger, z.s.	Hradec Králové	Žijme spolu a jinak	198.840
ESTER z.s.	Javorník	Kajdžas, Romale IX.	600.000
NADĚJE	Praha	Naděje – Svatoplukova	232.000
Ratolest Brno, z.s.	Brno	Zkusme to spolu!	450.000
Šance pro Tebe, z.s.	Chrudim	Zlepšení životních podmínek Romů Chrudimska	850.000
IQ Roma servis, z.s.	Brno	Společná cesta	700.000
R - Mosty, z.s.	Praha	Ethnic friendly housing	471.000
Spolky celkem			4.526.840
Celkem			11.950.420

Dotační program Podpora koordinátorů pro romské záležitosti

Program Podpora koordinátorů pro romské záležitosti je realizován na základě usnesení vlády ze dne 14. června 2010 č. 461 ke Zprávě o stavu romských komunit v České republice za rok 2009. Vláda ČR tímto usnesením uložila vedoucímu Úřadu vlády uvolňovat každoročně v rámci schváleného rozpočtu kapitoly 304 - Úřad vlády finanční prostředky krajům prostřednictvím Dotačního programu Podpora koordinátorů pro romské záležitosti. Program je plně v souladu se strukturálním strategickým cílem zaměřeným na oblast podpory integrace Romů na krajské a místní úrovni a boj proti sociálnímu vyloučení, který je uveden ve Strategii romské integrace do roku 2020.

Finanční prostředky určené na program Podpora koordinátorů pro romské záležitosti byly do kapitoly 304 – Úřad vlády přiděleny ve schváleném rozpočtu na rok 2016 ve výši 5.165.000 Kč. Celkem bylo navrženo k podpoře **13 žádostí** v celkové výši podpory **5.235.520 Kč**. Aby byla zajištěna výše uvedená finanční podpora pro všechny komisi doporučené projekty, navrhla komise převést zbývající finanční prostředky (70.520 Kč) do programu Podpora koordinátorů pro romské záležitosti z jiných programů Úřadu vlády, jež jsou zaměřené na podporu integrace příslušníků romské menšiny do společnosti. Skutečnost čerpání k 31.12.2016 byla 5.235.520 Kč. Tabulka níže je přehledem podpořených projektů.

Tab. č. 14: Zastoupení krajských koordinátorů pro romské záležitosti na krajských úřadech v roce 2016

Žadatel	Výše úvazku	Organizační zařazení	Dotace (v Kč)
Pardubický kraj	leden - srpen 0,90 září - prosinec 1,00	Odbor sociálních věcí	450.000
Zlínský kraj	1,00	Odbor Kanceláře hejtmána	495.000
Olomoucký kraj	0,90	Odbor sociálních věcí	444.020
Karlovarský kraj	0,60	Odbor sociálních věcí	300.000
Liberecký kraj	0,90	Odbor sociálních věcí	450.000
Středočeský kraj	0,90	Odbor sociálních věcí	430.000
Plzeňský kraj	0,75	Odbor sociálních věcí	261.400
Kraj Vysočina	0,90	Odbor sociálních věcí	434.000
Jihomoravský kraj	0,60	Odbor školství	299.100
Jihočeský kraj	1,00	Odbor sociálních věcí	500.000
Moravskoslezský kraj	leden - únor 0,90 březen - prosinec 0,70	Odbor sociálních věcí	430.000
Ústecký kraj	1,00	Odbor sociálních věcí	500.000
Královohradecký kraj	0,50	Odbor sociálních věcí	242.000
Celkem			5.235.520

Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků

Dotační program má za cíl naplnit mezinárodní závazek, který ČR převzala, a to zachovat a podporovat historické regionální a menšinové jazyky spadající do ochranné části III Evropské charty regionálních či menšinových jazyků, tj.:

- polština (na území okresů Frýdek-Místek a Karviná, Moravskoslezský kraj)
- němčina
- romština
- slovenština (v rámci celé ČR, tam, kde je to vzhledem k počtu mluvčích vhodné)
- od 01.01.2015 také moravská chorvatština

Dotační program byl pro rok 2016 rozčleněn do tří okruhů. V rámci nich jsou podporovány následující aktivity:

A) Vzdělávací aktivity na všech vzdělávacích stupních nad rámec standardního vyučování, které se zaměřují na výuku menšinového jazyka nebo v něm probíhají. Cílovou skupinou těchto aktivit mohou být jak osoby s menšinovým jazykem jako jazykem mateřským, tak osoby s češtinou jako mateřským jazykem. Aktivity mohou být zaměřené i na vzdělávání pedagogů s cílem podpory menšinových jazyků zejména v prostředí osob s češtinou jako jazykem mateřským. Zvláštní zřetel bude brán na aktivity podporující úctu, porozumění a toleranci mezi různými jazykovými skupinami.

B) Kvantitativní a kvalitativní analýzy zaměřené na výzkum užívání menšinových jazyků, indikaci oblastí jejich podpory a návrhy forem této podpory.

C) Podpora užívání tradičních a správných forem místních názvů v menšinových jazycích. Zvláštní zřetel bude brán na výrobu, instalaci a údržbu tabulí s názvy obcí, jejich částí, ulic a jiných veřejných prostranství a označení budov státních orgánů a územních samosprávných celků.

V roce 2016 byly do kapitoly 304 – Úřadu vlády přiděleny finanční prostředky ve výši 1.850.000 Kč. V roce 2016 byly vyčerpány všechny prostředky určené na tento program, tzn. 1.850.000 Kč. Úřad vlády obdržel 21 žádostí o dotaci s celkovým požadavkem 5.198.705 Kč. Z toho 15 žádostí spadalo do oblasti podpory A, 5 žádostí do oblasti podpory B a 1 žádost do oblasti C.

Z podpořených projektů bylo 5 zaměřených na podporu romštiny, a to v celkové výši **955.000 Kč**

Tab. č. P15: Projekty zaměřené na romštinu podpořené v roce 2016 z programu ÚV ČR Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků

Žadatel	Projekt	Oblast podpory	Dotace (v Kč)
Nová škola, o.p.s.	Romano suno 2016	A	200.000
Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta	Slovník olašské romštiny	B	170.000
Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta	Webová podpora pro učitele a uživatele psané romštiny v ČR	A	100.000
ROMANO DŽANIBEN	Romano džaniben: on-line přístup k romským textům II	A	85.000
Pražská společnost bloumající veřejnosti	Romský stan- Roma Big Top- Romaňi cerha	A	400.000
Celkem			955.000